HERMANAS

Lars Saabye Christensen

GIMTASIS ŽODIS

Lars Saabye Christensen

Hermanas

Romanas

Iš norvegų kalbos
vertė *Aušra Bagočiūnaitė*

Vilnius, 2012

UDK 821.113.5-93
Ch525

Versta iš:
Lars Saabye Christensen
Herman

Knyga išleista Norlai parėmus

ISBN 978-9955-16-402-9

1

RUDUO

Hermanas atlošia galvą ir žiūri akis išplėtęs: medžio lapai jau tarpais geltoni, tarpais raudoni, dar kiek ir pradės kristi. Pro laibas, juodas šakas regėti dangus, kuriame nutrūktgalviškai lakioja debesys. Bežiūrint net galva susisuka, tarytum jis pats baisiu greičiu lėktų atsiplėšęs nuo žemės. Visgi malonu, bent jau iš pradžių, svarbiausia tik neatsitrenkti į Monolitą*. Jis užsimerkia, bet vos nepargriuvęs kaipmat vėl atsimerkia ir su palengvėjimu atsidūsta. Vis dar tebe-

* Monolitas – žymiausia skulptoriaus Gustavo Vigelando skulptūra Oslo Frognerio parke, vaizduojanti 121 žmogų. Ji pastatyta 1944 metais, jos aukštis – virš 14 metrų.

stovi Frognerio parke, nė per sprindį nepajudėjęs iš vietos.

Staiga jis pamato, kaip atsiskiria pirmutinis lapas – iš paties šakos krašto, jau visai palaidas. Vėjas pagauna jį į sūkurį, ir jis tarsi sužeista sniegena nuplasnoja link fontano. Hermanas metasi iš paskos, nepaleisdamas to raudono, nenustygstančio taško iš akių. Vėjas jį tai iškelia, tai nuleidžia, ir Hermanas skuta zigzagais per žvyrą, vildamasis, kad iš ryto bus dvigubu mazgu susirišęs batų raiščius. Bet galiausiai lapas, o gal vėjas, pasiduoda ir nusikamavęs pradeda leistis ant žemės – tiesiai Hermanui prieš nosį. Jis beregint sustoja, išsižioja, kad net kulnai matyti, atsispiria ir vikriai lyg alkanas skruzdėda pagriebia lapą dantimis.

Ir va tada jis užmato, kad kažkas jį seka: kažkas stovi už vienos iš skulptūrų – matyti kyšanti rausva kuprinėlė. Jis sustoja nuščiuvęs, pilna burna. Skonis šiaip sau, bet būna ir blogiau: kad ir valgyti sukietėjusią šokoladinio pudingo plutą, greimą ar ungurį, kuriuos tėtis gaudo prieplaukoje. Staiga kuprinė vėl pranyksta, tačiau Hermanas žino, kad ten kažkas tebesislepia, tiesiai už skulptūros, vaizduojančios stambią moterį su mažiausiai šešiolika jai į plaukus įsikabinusių vaikų. Šitaip stovėdamas ir nelabai iš-

manydamas, ko griebtis, Hermanas lapą nuryja. Net keista, kai pagalvoji, kad lapas, kuris dar visai neseniai kybojo ant didelio, storo medžio šakos, dabar guli jo pilve. Galbūt galės per pietus nevalgyti daržovių.

Pagaliau ji pasirodo. Tai Rubė, Rubė iš jo klasės. Tai ji visą laiką stovėjo už skulptūros. Hermanas suglumsta. Rubės plaukai vešlūs, kaštoniniai, kiti net tvirtina, kad jos kuode – penki paukščių lizdai. Ji laiko rankas už nugaros, tarsi saugotų nepaprastai didelę paslaptį. Ir primerkusi vieną akį keistai žiūri į Hermaną.

– Tu lapus valgai? – klausia Rubė.

– Kartais.

– Nepažįstu daugiau nieko, kas lapus valgytų.

– Tai nedaug pažįsti, – atšauna Hermanas ir prineša kuprinę prie suoliuko.

Rubė atseka iš paskos ir prisikišusi tyrinėja jo veidą.

– Tu mane sekioji? – klausia Hermanas.

Rubė skardžiai susijuokia, ir nuo medžių nukrenta dar daugiau lapų.

– Aš šėriau savo antį, daviau jai morkų ir dešros. Tu greičiausiai susirgsi. Man atrodo, tu jau sergi.

– Aš sveikas kaip žuvis, – atkerta Hermanas. Šitaip sako jo senelis, nors pats nevaikšto, tik guli ke-

tvirtame aukšte lovoje su baldakimu. Bet tikriausiai dėl to šitaip ir sako – sveikas kaip žuvis.

– Žuvys lapų neėda, – tarsteli Rubė.

– Jos ėda sliekus. Dar blogiau.

Jie pasuka per tiltą. Prie Pikčiurnos* miegojęs girtuoklis atrodo bemaž toks pat įsiutęs. Frognerio baseinai tušti ir pažaliavę, o dešimties metrų tramplinas siekia iki pat dangaus. Netrukus pradeda lyti. Vandeny nieko nenutuokdamos turškiasi antys. Išskleidžia sparnus gulbė, bet persigalvojusi vėl juos suglaudžia. Rubė pasilenkia per turėklus ir rodo pirštu:

– Čia mano antis!

– Tavo antis?

– Kurią aš šeriu.

– O kaip tu jas atskiri?

Rubė atsisuka į Hermaną ir papurto galvą – jos milžiniška kaštoninė ševeliūra supliumpsi, tačiau paukščiai iš kuodo neišskrenda.

– Nesakysiu, – bet paskui paskubomis priduria: – Galbūt kitąkart.

Netardami nė žodžio, jie nukulniuoja vartų link, bet pasiekus Kirkės kelią Rubė prilenda dar arčiau ir

---

* Pikčiurna (norv. Sinnataggen) – viena populiariausių Gustavo Vigelando skulptūrų, vaizduojanti piktą berniuką.

nepaprastai ilgai į jį dėbso. Hermanas pradeda nerimastauti.

– Ar dar atrodo, kad sergu?

– Tavo akys žalut žalutėlės! O nosis morkinė!

Tai tarusi, ji pasileidžia įkalnėn link Majoštujos. Prie Oskaro Matijeseno* skulptūros dar atsisuka pamojuoti, tačiau Hermanas nebepamato, jis jau pakeliui į Šilebeką. Ir va dabar jis iš tiesų sunegaluoja. Panašu, kad vis dėlto apsirgs, o gal jam vietoj rankų išaugs šakos, kurias žiemai atėjus kam nors šaus į galvą panaudoti malkoms. Lapas tikrai pilve, guli įstrižas ir kutena. Ir rankos jau ima medėti, tenka jas spausti prie savęs. Jis išvysta savo atvaizdą kirpyklos veidrodyje Bigdiojaus alėjoje. Pasilenkęs ir pasukęs galvą, tame veidrodyje gali matyti save ir profiliu. Ir dabar Hermanas ne juokais nusigąsta. Čia nebe jis. Vietoj nosies – kankorėžis, ausys – kaip dvi genio drevės, o plaukai išsikeroję ant kaktos tarsi žalsvos samanos. Hermanas sprunka, kol nepakliuvo Družkiui į akiratį, ir pasislepia vartų arkoje. Abejonių nelieka, tad jis sugrūda į gerklę pirštus – visai kaip tėtis sekmadieniais. Ir taip giliai sugrūda, kad

* Matijesenas (Oscar Mathiesen, 1888–1954) – žymus norvegų slidininkas, Norvegijos, Europos ir pasaulio čempionas.

dar kiek ir galės lapą pačiupinėti. Ilgai laukti netenka – štai ir lapas, ir priešpiečiai, ir dvi karamelės, rastos pakeliui į mokyklą. Lapas vis dar raudonas ir dvokia baisiau negu sportbačiai. Vėjo gūsis nugina jį į gatvę, jis pasivartalioja ant latako atbrailos ir prapuola kanalizacijos angos grotelėse. Hermanas atsitiesia – dabar žymiai lengviau. „Tik tų dviejų karamelių gaila", – pagalvoja ir susimąsto, ar nevertėtų jų darkart suvalgyti. Taip ir padaro, tada ramiai nubindzina Gabelio gatve. „Penki plius penki bus dvi rankos, – garsiai ištaria Hermanas. – Bet kiek bus vienas kart vienas? Vienišas kaip pirštas."

Pradeda lyti. Bet Hermanas visai neketina pasileisti namo bėgte. Vos jam įsukus į gatvę, pirmame aukšte atsilapoja langas, ir išlenda Buteliaus burna, rūdžių spalvos, sulįsusi. Kalbama, kad Butelius kadaise dirbo karaliaus ūkvedžiu Drameno kelyje, tačiau buvo atleistas, kai įsimylėjo besisvečiuojančią Belgijos princesę, arba kai karalius išsiaiškino, kad jis iš tiesų yra švedas. Butelius paprastai arba labai balsingas, arba labai tylus. Šiandien jis tylus kaip žemė, ir nieko čia keisto – juk pirmadienis.

– Hermanai, sūnau, – sušnabžda jis. – Eikš čionai.

Hermanas vos girdi. Jis prieina arčiau.

– Gal galėtum šiandien priduoti kelis mano butelius?

– Hermanas neturi laiko, – sukužda berniukas. – Gal rytoj.

– Deja, rytoj išauš nauja diena, – sumurma Butelius ir lėtai užveria langą.

2

Hermanas stovi iki pusės nuogas vonioje ir drauge su tėčiu prausiasi. Hermano tėtis niekada nesėda prie stalo prieš tai skrupulingai nenusiprausęs: ir ne tik rankų, bet ir visos viršutinės kūno dalies, o ypač pažastų. Net jei klausydamas pageidavimų koncerto kramsnotų sausą duoną, prieš tai jis būtinai turi iki pusės išsišvarinti ir pasimainyti apatinius. Hermanas per ilga nuvargsta, bet kartu stovėti abiem su tėčiu iki pusės nuogiems ir demonstruoti raumenis visai smagu. Ir nors Hermano dilbiai dar nelabai tvirti, bet jie sustiprės, jeigu tik lapų daugiau nebevalgys. Be to, veidrodis kabo labai aukštai, ir jis vien savo viršugalvį jame temato, tuo tarpu tėtis toks didelis, kad beveik siekia lubas, todėl gauna pasilenkti, kai šukuojasi

plieninėmis žvilgančiomis šukomis, kuriomis taip didžiuojasi. Hermano tėtis – kranininkas.

– Ką šiandien iškrėtei? – teiraujasi tėtis, kuris atidžiai apžiūri šukas prieš įsikišdamas jas į užpakalinę kišenę.

Hermanui tenka rimtai pasukti galvą.

– Kiek atsimenu, nieko, – sako jis.

– Visai galimas daiktas. Antraip gi būčiau matęs, ar ne?

Tėtis paploja jam per nugarą, ir jie abudu išsišiepia. Hermanas atverčia galvą, pažiūri į tėtį ir akimirką pasijunta, tarsi vėl stovėtų po medžiu Frognerio parke, tiktai tėčiui lapai nuo galvos nekrenta.

– O angelų šiandien matei? – klausia Hermanas.

– Per visą dieną nė vieno, – atsidūsta tėtis, tepdamas pažastis dezodorantu. Kai baigia, duoda ir Hermanui – graužia siaubingai, bet, matyt, taip reikia, nes kvepia išties maloniai. Netrukus jie išgirsta, kaip mamai iš rankų iškrinta lėkštė – vadinasi, pietūs jau gatavi.

Šiandien pirmadienis, o pirmadienis yra maisto likučių diena. Anaiptol ne paties mėgstamiausio Hermano valgio. Jis nuolatos laužo galvą, iš kur tie likučiai randasi, nes tikrai nieko panašaus nebūna

valgęs nei šeštadienį, nei sekmadienį. Hermanui kyla baisus įtarimas, kad į tą mįslingą apkepą slapta įsmunka tėčio ungurys. Be to, šiandien Hermanas net ir nelabai alkanas. Bet tada tėtis neiškęs nepaklausęs, gal jis serga, o gal nebenori augti – štai kokia ilga tų maisto likučių istorija.

Hermanas knebinėja lėkštę; lauke vis dar tebelyja. Apskretęs balandis tupi ant lango atbrailos ir sau švilpauja, paskui perskrenda gatvę ir nutupia ant šakos. „Gerai tiems paukščiams, jiems nereikia nei lietpalčių, nei gobtuvų, – mąsto Hermanas. – Bet jeigu lietus nesiliautų keturiasdešimt dienų kaip Afrikoje, jie greičiausiai neišsiverstų be gelbėjimo liemenių ir nardymo vamzdelių."

– Tu sergi, Hermanai? Ar nebenori augti?

Tėtis šneka pilna burna, tvarkydamas ketvirtą porciją. Vadinasi, apkepas vis dėlto neapsiėjo be ungurio.

– Hermanas jau pavalgė, – atsako berniukas.

– Jau pavalgė? Ir kurgi? – klausia mama.

– Frognerio parke.

– Negerai tarp valgymų užkandžiauti, – įsiterpia tėtis. – Taip tik į šonus išsineši, ne į ūgį.

– Daugiau tai nepasikartos, – atsako Hermanas ir vėl nusuka žvilgsnį pro langą. Balandžio jau

nebėr, tačiau lietus nesiliauja – pila kaip iš kibiro. „Dievas turėtų būti neblogas plaukikas, – mąsto Hermanas. – Jau nekalbant apie Jėzų, kuris jaunystėje vaikščiojo vandeniu.“ Hermanas didžiuojasi, kad jo tėtis – kranininkas. Kurį laiką net pats svarstė pasekti jo pėdomis, bet kad net stovint ant žemės ir žiūrint į medžio viršūnę jam galva susisuka, tai kaip būtų, jeigu tektų sėdėti ore mažiausiai dešimties kilometrų aukštyje, žiūrėti žemyn ir dar kelti kabliu storiausią kabelį, o paskui įverti jį į adatą Lilestriome?

Mama iškasa maisto likučius iš Hermano lėkštės į savąją; mama visada alkaniausia, nors pati mažo ūgio ir liesa. Jinai dirba Jakobseno maisto parduotuvėje ant kampo. Hermanas mėgsta po mokyklos tenai užsukti ir labiausiai jam patinka kvapas iš kavos aparato už prekystalio. Keista, kaip tokio bjauraus skonio daiktas gali šitaip skaniai kvepėti.

– Šiandien vienas pirkėjas bandė išplėšti kasos aparatą, – pasakoja mama. – Jis svaidėsi pomidorais ir grasino mums bananų keke!

– Kartais ne Butelius ten buvo? – klausia Hermanas.

– Savaime suprantama, ne Butelius! Buteliui tokie dalykai į galvą nešautų.

– Kiek pinigų paėmė?

– Jis paslydo ant banano žievės, tada kad nešė kudašių!

Mama taip įsijuokia, kad net peilį su šakute gauna pastumti šalin. O kai mama juokiasi, Vakarų stotyje nuslysta nuo bėgių traukiniai, ant seklumos užplaukia Nesodo laivas ir sustoja Rotušės bokšto laikrodis. Tėtis lėtai traukia orą laukdamas, kol viskas vėl nurims.

– Ar tik mažumėlę nepagražini, motin, – atsidūsta jis.

– Šventa tiesa, – atsako jinai. – Jaunėlis Jakobsenas paskambino į policiją ir pranešė apie ginkluotą apiplėšimą. Jis pamanė, kad ištiškę pomidorai – tai kraujas!

– Tai ištiža tuščiapūslis! Vos pameta rašiklį, tuoj ir bėga į policiją.

– Daro, kaip išmano.

– Ką jis išmano – tik rašiklius skaičiuoti ir žmones juokinti.

Hermanas žvalgosi tai į tėtį, tai į mamą, mąsto.

– O gal tai buvo Gustavas Vigelandas, – įsiterpia jis.

Tėtis pastumia peilį su šakute šalin ir dar kelis kartus sunkiai atsidūsta. Mama apsikeičia su Hermanu lėkštėmis. Tada ji netikėtai prisitraukia artyn –

visai kaip Rubė, ir Hermanas vėl sunerimsta: gal jis vis dėlto ne visą lapą išspjovė ir jau medėja, nė pats to nenutuokdamas.

– Rytoj droši kirptis, – sako ji.

Hermanui palengvėja.

– Sutarta.

– O kad senelio eisi aplankyti, nepamiršai?

Hermanas purto galvą, net kirpčiai dryksi į visas puses, o keli plaukai netgi nusklendžia ant stalo.

– Hermanas – ne užuomarša, – atsako jis.

Mama nubraukia nuo stalo plaukus ir darkart pažiūri į Hermaną.

– Tau tuoj reikės plaukų tinklelio! – juokiasi jinai.

Hermanas irgi garsiai nusijuokia, bet ne taip garsiai kaip mama, nes taip net neįstengtų. Tuo tarpu tėtis vienu kartu nuneša nuo stalo visus indus, jam ant žemės tenukrenta dantų krapštukas.

Pasakęs, kad eina ruošti namų darbų, Hermanas išsisuka nuo indų plovimo. Po pietų jis visada taip sako. Jis nueina į savo kambarį, išsitraukia pratybų sąsiuvinį ir rašo: *„Frognerio parkas su Gustavo Vigelando skulptūromis. 58 skulptūros ant tilto. 4 granitinės driežų skulptūros. Rožių sodas. Labirintas. Monolito plynaukštė. 8 kaliojo plieno vartai. Vakarų aikštė. Gy-*

venimo ratas." Prieš rašydamas paskutinį sakinį, jis ilgai svarsto. Abejoja, bet vis tiek užrašo: „*Visi sutarė, kad diena buvo graži.*" Užbaigęs lieka sėdėti – žiūri pro langą. Jau sutemę. „Keista, kad žmogus gali regėti tamsą", – mąsto Hermanas. Tačiau gaublys tebešviečia, jis stovi ant palangės dieną naktį įjungtas. Hermanas kumšteli gaublį, užsimerkia ir rodomuoju pirštu jį sustabdo. Adapazaris! Tada ištrina paskutinį sakinį ir vietoj jo užrašo: „*Kai užaugsiu, būsiu kranininkas arba iškeliausiu į Adapazarį!*"

Prieš miegą jie klauso pageidavimų koncerto. Tačiau šįvakar nė vienas jų gimtadienio nešvenčia, tad nesulaukia ir sveikinimų. Hermanui tos giesmės labai graudžios. Jis viliasi, kad progai atėjus niekam nešaus į galvą pasiųsti jam „Išrinktųjų šlovės danguje". Kuomet Edis Kalvertas* užtrimituoja Bardufose tarnaujančiam kareiviui, tėtis patraukia į vonią – suprask, jis vėl alkanas.

– Jau laikas kelti bures, – prabyla mama, atsitraukusi nuo pasianso. – Tad kapitonui reikia skubėti į laivą, ar ne?

– Žemė, ei! – sušunka Hermanas ir nužygiuoja į vonią, kur iki pusės nusirengęs skutasi tėtis. Barzda

* Edis Kalvertas (Eddie Calvert, 1922–1978) – garsus XX amžiaus šeštojo dešimtmečio anglų trimitininkas.

jam užauga triskart per dieną, o sekmadieniais – net penkis kartus. Hermanas užsiropščia tėčiui ant kupros, pasiekia pečius ir jau mato juos abudu veidrodyje, bet vėl apsvaigsta galva, ir jis lėtai nuslysta žemyn. Tėtis nusijuokia ir pakiša galvą po čiaupu. Hermanas aštuoniolika kartų sulanksto pastos tūbelę, iš visų jėgų ją sumyga, ir štai išlenda baltas gumulėlis. Išties keistas daiktas tos pastos tūbelės – jos niekada neišsibaigia.

– Tai palinkėsim labos nakties, – prataria Hermanas.

– Labanakt, – sugurguliuoja tėtis.

Kai berniukas atsigula, ateina mama ir užgesina šviesą, tačiau gaublį palieka. Paskui ji atsisėda prie lovos, glosto Hermanui galvą ir net papeša plaukus, kas Hermanui patinka. Mama dažniausiai taip daro, kai plaukai gerokai nuauga ir kai jau laikas pas kirpėją. Hermanas nusprendžia trumpai nesikirpti, tada vėl greitai reikės į kirpyklą, mama vėl glostys jam galvą, pešios plaukus ir skardžiai juoksis.

Ji atsargiai užveria duris, ir Hermanas staiga prisimena Rubę, jos kaštoninę ševeliūrą – visai tikėtina, kad ten gyvena paukščiai: gal sniegena arba bent jau kolibris. Tada jis užsigalvoja apie lapą, kurį buvo prarijęs. Ir kas jam šovė į galvą, kitą kartą gerai pa-

galvos prieš darydamas. Paskui jis išgirsta vėją, kuris šįvakar niūniuoja keistą melodiją, sėlindamas pakampėmis su kiaura armonika ir užsikišusiais trimitais. Iš tiesų Hermanui niekada neteko regėti vėjo veido. Netrukus jis išgirsta svetainėje mamą ir tėtį – gerai, kad jie ne beveidžiai. Dar Hermanui pagailsta laiko, kuriuo visi naudojasi, o kartais jį dar ir stumdo. Galiausiai jis užmiega ir sapnuoja, ko neatsimena. Net mažumėlę apmaudu.

3

Hermanas suskaičiavo, kad iki mokyklos – aštuoni šimtai keturiasdešimt du žingsniai. Bet čia kai eina vienas, ne aklomis ir be gobtuvo. Kai iki Drameno kelio keliauja kartu su tėčiu, išeina tiktai aštuoni šimtai šešiolika žingsnių, nes tėčio kojos nepaprastai ilgos, ir Hermanas gauna žirglioti kaip gandras, kad spėtų drauge. Mama paprastai stovi lange ir abiem rankom jiems moja, mat Jakobseno parduotuvę atidaro tiktai devintą. Paėję gabaliuką, jie išgirsta, kaip jinai šūkteli ir atsivėdėjusi paleidžia dėžutę su priešpiečiais, kurią Hermanas nuolat pamiršta. Hermano mama visai nebloga metikė, kartą jai teko pamėtėti net iki pat Bigdiojaus alėjos, o iki ten ne mažiau kaip šimtas trisdešimt aštuoni žingsniai, bet Hermanui

užteko atsegti kuprinę, ir du sumuštiniai su ožkos sūriu bei du su dešra nusileido tiesiai tarp penalo ir gamtos mokslų vadovėlio.

Ties Jakobseno parduotuvės kampu jie sustoja: tėtis suks Munkedamo keliu į Vikos statybų aikštelę. Hermanui tiesiai. Tėtis pasilenkia prie Hermano, jam iš burnos sklinda cigarečių ir kavos kvapas.

– Galėsim kurią dieną drauge užlipti į kraną, – sako jis.

Hermanas nusuka žvilgsnį.

– Ta-aip. Turbūt iš ten iki pat Amerikos matyti?

– Amerikos! Kur kas toliau! Taip toli, kad aš savo nugarą pamatau!

– Tai bent, – sako Hermanas.

– Netiesa, – tyliai atsiliepia tėtis. – Matau iki Nesodeno. Negražu apgaudinėti ir prasimanyti, ar ne?

– Nelabai gražu.

Tėtis greitomis atsitiesia, pasirausia užpakalinėje kišenėje ir ištraukia plienines šukas.

– Nuo šiol jos tavo, – iškilmingai taria. – Saugok.

Hermanas atsargiai paima šukas: žvilgančios, sunkios – gera laikyti rankoje.

– O kuo tu dabar šukuosies? – paklausia.

– Man tereikia iškišti galvą iš krano kabinos, ir vėjas mane sušukuoja, – taip taręs, tėtis sparčiai

pasileidžia link Munkedamo kelio ir pradingsta už nelauktai pakilusio į orą balandžių pulko.

Priešais Raudonąjį kryžių stovi greitosios pagalbos automobilis su milžiniškais šoniniais veidrodėliais. Hermanas pasilenkia ir mato: veidas ir vėl kaži koks keistas, tarsi iš jo būtų likusi tiktai plati nosis, tačiau ji bent jau nebepanėši į kankorėžį. Jis perbraukia šukomis plaukus – jos skaudžiai nubrūžina galvos odą, bet greičiausiai čia ir yra šuo pakastas: nori būti stilingas – kentėk. Staiga jis pamato, kad automobilyje kažkas guli – senas senutėlis, kurio akys stiklinės ir visai nemirksi, burna – žiojėjanti bedantė skylė, o jo oda melsva ir stamantri kaip čiuožėjo triko. Hermanas metasi atgal ir pabėgėja galiuką gatve, nepaliaudamas galvoti apie senelį lovoje su baldakimu. Ir dabar jau visai pameta skaičių, taigi toliau gali eiti ir aklomis. Jo rekordas – dvidešimt šeši žingsniai, tačiau jis pasiektas praėjusią vasarą vidury lauko. Jis užsimerkia ir mintyse skaičiuoja: „Aštuoni. Visai gerai sekasi. Penkiolika. Išties gerai sekasi." Tačiau suskaičiavęs iki dvidešimt dviejų sustoja kaip įbestas. Atsimuša į minkštą, rėkiantį padarą. Hermanas atsimerkia, ir jo žvilgsnis įsminga tiesiai lapei į akis. Mažumėlę aukščiau – žmogysta mėlynais plaukais, ji šneka.

– Žiūrėk, kur eini, padauža tu!

Hermanas nusuka žvilgsnį ir apgraibomis skinasi kelią toliau.

– Aš ne padauža. Aš aklas, aš pasiklydau.

Ištiesęs abi rankas priešais, Hermanas nusvirduliuoja link Bigdiojaus alėjos. Sucypia trijų automobilių stabdžiai, o autobusas vos neįsirėžia į Miolhauseno konditerijos parduotuvę. Hermanas nunyra už kampo ties Langbreke, tolumoje išgirsta skambutį į pamoką.

Mokyklos kiemas tuštut tuštutėlis, tarytum laukujės durys būtų virtusios milžiniškais siurbliais – nė duonos trupinėlio ant žemės. Hermanas sėlina palei tvorą ir mąsto, ką sakys šįkart. Aplink tokia tykuma. „Gal visi išmirė, ir jis galės eiti sau", – galvoja Hermanas. Tačiau, įžengęs į koridorių, išgirsta iš klasių sklindančias psalmes – iš liūdesio net širdį suspaudžia, čia bemaž liūdniau už pageidavimų koncerto sveikinimus, siunčiamus tiems, kurie jau perkopė per šimtą. Jis pakabina velvetinį švarką ant kablio, lukteli, kol visi nutils, tada pabeldžia ir atidaro duris mokytojui nespėjus nė išsižioti. Statinė stovi mokytojo suole ir žiūri į jį akis išsprogdinęs, jo kakta jau visa kreiduota, o rodomoji lazdelė stypso tartum špaga. Eilėje prie lango sėdi Rubė – panašu, kad ji

tuoj mirtinai užsikvatos. Statinė žengia žingsnį artyn, o Statinė aukštas ir drūtas, jis – pats drūčiausias mokytojas mokykloje: toks skersas, toks išilgas. Sklando gandas, kad jis keturiasdešimt minučių laikė septintoką už ausies, iškišęs jį per viršutinio aukšto langą, bet čia, be abejo, dar prieš karą.

– Ir kokį gi pasiteisinimą išgirsime šiandien, Hermanai Fulktai?

Neišeina sakyti, kad jis netikėtai apako ir pasiklydo Senamiestyje, nes šitaip jau yra teisinęsis anksčiau.

– Teko gelbėti pagyvenusią moterį, kurią užpuolė lapė, – sako Hermanas.

Statinė prieina dar arčiau, dabar jau abiem rankom įsikibęs rodomosios lazdelės, kuri dar kiek ir perlūš. Jo kumščiai stambūs kaip kopūstai. Hermanui smalsu, kuo gi tas vaikis nusikalto, kad teko kabėti už ausies pro langą. Jam pradeda sukti vidurius.

– Lapė, taigi. Ir kur ta lapė išdygo?

– Ji išdygo pačioje Bigdiojaus alėjoje.

– Mat kaip. Bigdiojaus alėjoje. Tai gal galėtum mums papasakoti, kaip tu įveikei plėšrūną?

Klasėje palengva išsklinda juokas, nuo vieno suolo prie kito. Rubė jau vos vos išturi. Hermanui

seniai smalsu, ar juokas iš tiesų nėra liga, nes mama visada sako, kad juokas užkrečiamas.

– Kai aš įsikišau, lapė jau buvo nugaišusi. Karojo apsivijusi moteriai apie kaklą, nunuodyta. Ar galiu į tualetą?

Dabar juoku užsikrėtę jau visi – veiduose žiojėja didžiulės kiaurymės, o iš jų sklinda visokie balsai. Keli taip susirgo, kad nebesitverdami baladoja suolų dangčiais. Tačiau Statinė vis dar sveikas. Jam ant kaktos įsirėžia aštuonios horizontalios raukšlės, o nuo skruostų pabyra kreida.

– Sėskis, – taria pailsęs. – Jeigu valiosi pakentėti.

– Pakentėsiu, – atsako Hermanas. – Vis tiek greit skambutis.

Statinei ant kaktos įsirėžia dar trys raukšlės, ir Hermanas nusiskubina link eilės prie lango. Iš ten jam atsiveria bažnyčios vaizdas, ir jis ištisai klausia savęs, kas aukštesnis: bokšto špilis su paauksuotu variniu smaigaliu, ar tėčio kranas. Ir spėja, kad kranas, nes kaip gi kitaip pastatysi špilį? Per du suolus priešais sėdi Rubė, ir kai šviesa iš lauko apdriekia jos plaukus, jie tarsi užsidega, kaip kad saulei palytėjus varinį smaigalį, sušvyti visas bokštas. Bet šiandien taip debesuota, kad net paukščiams tenka laukti savo

eilės. Tačiau Rubės plaukai vis tiek dailūs. Hermanui patinka, kad ji sėdi priešais. Kur kas blogiau su sėdinčiais galueilėje: Glenu, Bjornaru ir Karstenu. Jie yra primušę septintoką, užkimšę tualetą ir surūkę pusę pakelio cigarečių. Jei neturi pakaušyje akių, nelabai saugu, kai jie už nugaros. Staiga Rubė atsisuka ir iškiša liežuvį. Jis panėši į raudoną lapą. Hermanui belieka skardžiai susijuokti. Statinė kaipmat išpučia veizolus, pakelia lazdelę, atkiša lūpą ir nupučia nuo nosies kreidą.

– Prie lentos!

Hermanas palengva slenka tarp suolų. Įdomu, ko šiandien klausinės Statinė: kokio aukščio Monolitas, kiek skrandžių turi karvė ir kam jie tinkami, o gal apie eglės kelionę nuo miško iki baldo. Hermanas junta, kaip jis vis labiau ir labiau traukiasi, tuoj nebesieks sau iki kelių. Kai atsiduria prie lentos, taip sumažėja, kad išvysta savo atvaizdą ant kairiojo Statinės bato, ir jam į galvą ateina mintis, jog šiandien eis kirptis.

Hermanui įduoda kreidą – ji sunki kaip rąstas, ir išvis – kaip pasiekti lentą? Ir kvepia prie Statinės kojų nelabai skaniai. Gal jam reikės nupiešti Afriką, o gal Eidsvolo rūmus* su iškelta vėliava, o gal jį iškiš

* Eidsvolo rūmai – istorinis pastatas, kur 1814 metais buvo priimta Norvegijos konstitucija ir paskelbta šalies nepriklausomybė.

pro langą už kairės ausies? Gerai bent, kad klasė pirmame aukšte.

– Parašyk „i“ su tašku! – tarsteli Statinė.

Jam pasisekė. Hermanas kaipmat bent metrą išauga, kreida barkšteli lentą, išraito puikų „i“ ir užsuka svarų tašką.

– Ir kas gi čia?

– „I“ su tašku, – patenkintas atsako Hermanas.

– Meluoji!

Hermanas baisiai sutrinka, pažiūri į lentą, į mokytoją, vėl į lentą. Statinė palinksta virš jo it nusipenėjęs klaustukas.

– Aš prašiau tavęs parašyti „i“ su tašku. Užmiršai?

– Hermanas neužmaršus.

– Ak, tu akiplėša!

– Aš – Hermanas Fulktas.

Statinė nebeišlaiko, paima iš jo kreidą, nerangiai palinksta prie lentos ir uždeda dar vieną tašką virš „i“.

– Kai prašau jūsų parašyti „i“ su tašku, taškai turi būti du! Įsidėmėkit *visam* laikui!

– Bus padaryta.

Hermanas šlepsi link suolo. Dar jo nepriėjus, Rubė įbruka jam rankon raštelį. Atsisėdęs atsargiai

jį išlanksto ir įstrižai skaito: „Ar Tau patinka kaštoniniai plaukai? Linkėjimai nuo Rubės."

Vos susiruošia rašyti atsakymą, nuskamba skambutis – per vėlu. Rubei dabar rankdarbiai, o jam darbų pamoka rūsyje. Atsakymą verčiau išsiųs rytoj oro paštu arba per pašto karvelį, jeigu pavyks jį pagauti Ulafo Bulio* aikštėje.

Per darbų pamoką taip smirda klijais, kad Hermanui vos galva neapsisuka. Klijai, kurie stovi supilti į didžiulius kibirus prie radiatoriaus, atrodo kaip supuvusi želė. Hermanas klijuoja herbariumą ir laukia nesulaukia pavasario, kai eis į Bigdiojų rinkti plukių, o Nesodene galbūt ras katilėlių bei neužmirštuolių. Kartono dar nėra, jis visad vėluoja į pamokas, greičiausiai ir dabar sėdi drabužinėje meilindamasis valytojai.

Staiga jį apsupa Glenas, Bjornaras ir Karstenas.

– O kodėl tu ne rankdarbių pamokoje su mergaitėmis? – klausia Glenas.

Hermanas bando atgręžti akis, bet vokai taip apsunksta, kad jiems pakelti mažų mažiausiai krano prireiktų.

---

* Ulafas Bulis (Olaf Bull, 1883–1933) – garsus norvegų poetas, kurio lyrikoje dominuoja meilės ir mirties temos.

– Galėtum sau nerti puodkeles užpakaliui šluostyti! – pratęsia Karstenas.

– Kas raštelyje? – klausia Bjornaras.

– Kokiame raštelyje?

Hermanas nelabai gudrus meluoti. Jo apatinė lūpa tarytum atvimpa ir išpampsta kaip pirkinių rezginė.

– Rubės raštelyje, vėpla tu!

– Aš negavau iš Rubės jokio raštelio.

Apatinė lūpa vis labiau pampsta, greitai reiks ją paspirti ramsčiu.

– Nemeluok, – sako Glenas, slinkdamas artyn. Glenas nešioja kirpčius, dantų plokštelę ir tvirtina, kad gali valgyti stiklą.

– Raštelyje? Ai, tame raštelyje. Pirkinių sąrašas mamai.

Lūpa jau didžiulė kaip vonia, tuoj nebeįstengs jos nulaikyti.

– Apieškom! – rikteli Karstenas.

Nespėja nė mirktelėti, o visos kišenės jau išverstos. Bjornaras rodo šukas, Karstenas mosuoja penkiomis kronomis, o Glenas bus aptikęs raštelį.

– Ar tau patinka kaštoniniai plaukai? Linkėjimai nuo Rubės, – riaumoja jis, net dantų plokštelė iššprūsta.

Ir vėl pasklinda juokas, visi juo užsikrečia ir labai ilgai serga, o Kartono vis dar nėra. „Tas juokas baisiau už tymus ir vėjaraupius kartu“, – galvoja Hermanas. Staiga visi pasveiksta. Glenas stipriai pačiumpa jį už rankos.

– Ar tau patinka kaštoniniai plaukai, Hermanai?

Hermanas stovi nudūręs akis į batus ir sunkiai šnopuoja. Bjornaras lyg pistoletu duria jam plieninėmis šukomis į tarpuakį.

– Patinka kaštoniniai plaukai?

– Baisiau nebūna, – atsiliepia Hermanas, ir jo apatinė lūpa dunksteli ant grindų: į burną ima ropštis koktūs padarai, o jis neįstengia jų išspjauti.

– Sakyk: Rubė – šlykštynė!

– Rubė – šlykštynė.

– Sakyk: Rubės šieno kupetoj – paukščių lizdas!

Hermanas grabinėja nepabaigtą herbariumą; galva kaip smėlio pripilta.

– Rubės šieno kupetoj – paukščių lizdas.

Glenas paleidžia Hermaną, ir Karstenas atsistoja jam už nugaros.

– Dabar tu mirsi!

– Dabar aš mirsiu, – kartoja Hermanas.

– Koks tavo paskutinis noras?

– Atgauti šukas.

Bjornaras išsiviepia ir padeda šukas ant herbariumo. Karstenas eina sargybą prie durų, Glenas grūda Hermanui po megztiniu skiautę kartono. Paskui Bjornaras įsmeigia jam peilį, kuris lieka styp-soti ant krūtinės.

– Ateina! – sušnabžda Karstenas.

– Gulkis! Tu miręs!

Hermanas gulasi tarp suolų ir užmerkia akis. Kur buvęs, kur nebuvęs išdygsta Kartonas. Kartonas laibas kaip stiebas, didelėmis peršviečiamomis ausimis, kurias vėjuotą dieną tenka net gumele susijuosti, kad vėjas jo nenuneštų. Kartonas stovi ir nustebęs dairosi – visi tyli kaip pelės, ir jam darosi įtaru. Galiausiai jis pamato Hermaną. Net durų staktos įsitveria, bet netrukus pasileidžia per klasę, apversdamas abu kibirus su klijais, ir mostaguodamas rankomis rėkia. Jis suklumpa prie Hermano ir jau nori ištraukti peilį, bet neišdrįsta. Hermanas guli, nė nekruta, tik uodžia nuo Kartono sklindantį odekolono, o gal tiesiog klijų kvapą.

– Kas nutiko? – sukriokia Kartonas.

Visi tyli. Kartonas vėl prie jo pasilenkia, ir Hermanas vos nesučiaudi, tiktai koks kvailys čiaudės, kai krūtinėje peilis.

– Hermanai, ar girdi mane? Čia Fredrikas Juelis Johansenas, ar girdi mane, Hermanai?

Hermanas puikiausiai girdi, bet abejoja, atsakyti ar ne. Gal geriau palaukti, kol Kartonas aprims.

– Pakvieskit seselę! – klykia jis. – Pakvieskit seselę!

Tačiau niekas nepasijudina iš vietos, niekas netaria nė žodžio. Kartonas kilsteli Hermano ranką ir prikiša jam prie burnos savo didžiulę ausį. Kutena.

– Hermanai... Hermanai... Nejudėk... Pagalba jau pakeliui... Tu išgyvensi... Tik nesijaudink... Hermanai... Kaip tu?

Hermanas atsimerkęs mato Kartono ausį – ji panaši į stambią kriauklę.

– Dėkoju, Hermanas jaučiasi neblogai.

Kartono veidas įsitempia, jis sutrikęs apsidairo, bet mokiniai, nusukę žvilgsnius, pradeda švilpiniuoti melodiją iš filmo „Tiltas per Kvai upę"*. Hermanas iš lėto atsikelia, nueina prie savo suolo ir išsitraukia peilį – ant grindų nukrenta skiautelė kartono.

Švilpiniavimas pradeda lūžinėti. Visi praplyšta juokais, net stogas kilnojasi. Tačiau ūmai nuščiūva

* „Tiltas per Kvai upę" („The Bridge on the River Kwai") – 1957 metų Deivido Lyno (David Lean) karinė drama pagal to paties pavadinimo Pjero Bulio (Pierre Boulle) romaną, laimėjusi 7 Oskarus.

išgirdę baugų, trikdantį garsą. Kartonas verkia parklupęs ant kelių ir nė nebando to slėpti, jo rankos nusvirusios ties dulkėto švarko šonais, jis verkia.

Pakeliui namo Hermanas vos nepamiršta, kad šiandien jam pas kirpėją. Nors labiausiai dabar norėtųsi išplaukti danų garlaiviu į Australiją arba bent jau išvažiuoti Frognerio tramvajumi iki pat Diseno. Skuvo kelyje jis pamato tetulę, kurios kojose gyvena skruzdėlės – ji vos paeina. Jam teko girdėti apie žmones, kuriems vietoj kraujo teka gyvas sidabras, bet skruzdėlės turbūt kur kas blogiau. Tetulė, pasispirdama dviem ramentais, kykuoja iš kiemo drebėdama visu kūnu. Hermanui įdomu, kaip skruzdėlės ten sulindo. Gal jinai netyčia bus jas prarijusi? Be to, ji tokia liūdna, kad Hermanas ją sutikęs dažniausiai pereina į kitą gatvės pusę.

Bigdiojaus alėjoje į asfaltą bumbsi kaštonai, ir Hermanas, pririnkęs didžiausią krūvą, susikrauna visus į kuprinę. Jie labai praverčia, ypač žiemą. Galiausiai jis užeina pas kirpėją.

Pas Dručkį labai smagu. Dručkio plaukai visada drėgni, o ūsai ploni ir juodi. Labiausiai Hermanui patinka, kai Dručkis maigo pedalą, ir kėdė kyla vis aukščiau ir aukščiau: Hermanas pasijunta vos ne kaip

kranininkas. Smagu apžiūrinėti šukas, mirkstančias mėlyname skystyje, bei firminius plaukų pomadų reklaminius plakatus su įsimylėjėliais banguotais plaukais ir dailiais veidais.

– Kaip šiandien norėtum? – atleidęs pedalą, klausia Dručkis, šluostydamasis nuo kaktos prakaitą.

– Pagalvojau, kirpsiuos kaip mano brolis.

– O kaip nusikirpęs tavo brolis?

– Aš neturiu brolio!

Abudu ilgai juokiasi, ir Dručkis, pagalandęs žirkles, sukiša pirštus į Hermano plaukus ir pradeda kirpti niūniuodamas žinomą melodiją iš pageidavimų koncerto, visa laimė, kad ne giesmę.

Gan keista žiūrėti į veidrodį, nes ant sienos už jo irgi veidrodis – ten, kur sėdi tetos su astronautų šalmais. Hermanas mato save kirpėjo kėdėje šimtuose kambarių, kurie tol mažėja, kol sueina į vieną taškelį, didumo sulig muse. Įdomių dalykų turi kirpėjas: Hermano kojos remiasi į paminą, apie kaklą apkaišytas gofruotas popierius, jis turi ir didžiulį seilinuką, kurį tuoj apkris šviesūs plaukai. O gal jam būti kirpėju? Jau geriau kirpėju nei darbų mokytoju.

Staiga Dručkis liaujasi. Hermanas atlošia galvą ir žiūri jam į šnerves – ten mažų mažiausia po aštuonis

kaštonus tilptų. Dručkis nulenkia jo galvą į vietą, skubriai sučeksi žirklėmis, bet veikiai ir vėl užsižiūri į Hermano viršugalvį. Hermanas dažnai svarsto, kas kerpa Dručkį, arba kas traukia stomatologui dantis ar pjauna daktarui apendiksą. Dručkis kažkaip neįprastai ilgai stovi ir spokso. Hermanas sunerimsta. Gal jis tiek daug nukirpo, kad jau mato mintis? Nelabai norėtųsi.

Galiausiai Dručkis atsitiesia, ištraukia iš vandens šlapias šukas ir padalija plaukus horizontaliu sklastymu.

– Kaip mums atrodo, taip bus gerai, Hermanai?

– Mums atrodo, kad gerai.

– Galėtum mamai perduoti, kad aš norėčiau su ja šnektelėt?

– Jinai ką tik buvo permentinio.

– Permanentinio, Hermanai. Aš vis tiek norėčiau su ja pasikalbėti.

– Sutarta, Dručki.

Pagaliau ateina bene pats maloniausias momentas: Dručkis minkštu šepečiu, surištu iš Peru lamų uodegos, nubraukia jam plaukus nuo sprando.

Hermanas iš penkių kronų gauna dvi grąžos, įsikiša pinigus į kišenę ir išeina. Šaltas vėjas skverbiasi į glotniai sušukuotus plaukus. Staiga tiesiai į

viršugalvį bumbteli kaštonas ir tarytum tenai užkliūva. Hermanas jį nusipurto ir švelnūs plaukai išsiplaiksto priešais nosį. Paskui jis išsitraukia plienines šukas, įsitaiso priešais trijų dalių vitrinos veidrodį ir susišukuoja, kaip jam reikia. Kaip tik tuo metu pasirodo Družkio veidas. Išlindęs iš už veidrodžio, jis žiūri į Hermaną tokios rūškanos spalvos akimis, kad primena Skruzdėtą tetulę. Nepamaišytų jį pralinksminti, ir Hermanas ištiesia šukas, kad Družkis, tas smalsuolis, galėtų iš arčiau jas apžiūrėti. Družkis mėgina nusišypsoti, bet jam nieko neišeina.

Hermanas įsikiša šukas į užpakalinę kelnių kišenę ir kiek įkabindamas nuskuodžia į Bigdiojaus alėją.

Jakobseno parduotuvėje už prekystalio stovi mama, čia ji visiškai kitokia nei namie. Užsisegusi baltą prijuostę, plaukus prisidengusi į vorantinklį panašiu tinkleliu. Prie kasos aparato sėdi pats jaunėlis Jakobsenas, kuris, kaip visi tvirtina, yra labai panašus į vieną žinomą amerikiečių kino žvaigždę. Jo tamsūs plaukai sušukuoti atgal, smakre – juoko duobutė, nors jis beveik niekada nesišypso, nebent kai skaičiuoja stambias sumas. Kišenėlėje – keli rašikliai.

Hermanas pirmiausia eina prie kavos aparato, užsimerkia ir visais plaučiais įkvepia. Jeigu jis prisimintų savo sapnus, juose būtent taip kvepėtų.

Mama stovi šalimais, jai už ausies – pieštukas.

– Gražiai nusikirpai, – sako ji.

– Labai ačiū.

Jaunėlis Jakobsenas, įmušęs sumą į kasos aparatą, garsiai sukrenkščia ir apsidairo. Bus pardavęs mažų mažiausiai kilogramą mėsos faršo arba kapotinę. Mat kai pirkėjas paprašo duonos ir druskos, jis anaiptol nekrenkščia. O jau ką kalbėti apie taros keitimą – tada jis iš viso išeina iš parduotuvės ir pasislepia sandėliuke, kur groja radijas ir yra užsienietiškų žurnalų.

– Ar šiandien niekas neužpuolė? – klausia Hermanas.

– Šiandien šuo apšlapino kalafiorų galvas. Tenka jas pardavinėti už pusę kainos.

– Ką valgysim vakarienės?

– Apvies žukepo su vulbėmis.

– Ir šokolado padažu?

– O kaipgi! Senelio neužmiršai?

– Senelis neužmirštas.

Mama užkelia ant prekystalio kartoninę dėžę, ir Hermanas jau tiksliai žino, kas joje: šeši žali obuoliai, aštuonios morkos, penki žuvies kepsneliai, pieno butelis ir dvi plytelės šokolado. Senelis sveikas kaip žuvis.

– Dručkis nori su tavim pasikalbėti.

– Su manim pasikalbėti? Kodėl?

– Nori nukirpti tau pergamentą.

– Tu vėl paikioji, Hermanai.

– Visai nepaikioju. Družkis nori su tavim pasikalbėti.

Mama įduoda jam dėžę ir pastumia durų link. Kaip tik tuo metu įeina Butelius, ir jaunėlis Jakobsenas atsistojęs dingsta sandėliuke. Butelius neša dvi rezgines tuščių butelių ir tarška lyg pučiamųjų ir mušamųjų orkestras, repetuojantis likus trims savaitėms iki gegužės septynioliktosios*.

– Ar ir tau kojose skruzdėlės gyvena? – klausia Hermanas.

Buteliaus keliai neišlaiko, jis parpuola ant grindų ir lieka gulėti butelių stirtoje. „Šiandien žmonės neįtikėtinai keistai elgiasi", – pagalvoja Hermanas ir išsiskubina pro duris. Jis girdi, kaip Butelius šūkalioja:

– Mano kojose skruzdėlių nėra! Mano kojose skruzdėlių nėra! Paimkit butelius! Paimkit!

Ir mamos balsas:

– Aišku, nėra, Frantsenai. Mes sudėliosim butelius ir suskaičiuosim, kiek čia šiandien bus.

* Gegužės septynioliktoji – Norvegijos nepriklausomybės diena. 1814 metų gegužės 17 dieną Eidsvolo rūmuose buvo pasirašyta Norvegijos konstitucija ir paskelbta šalies nepriklausomybė.

Laimė, iki senelio ne taip toli: per tramvajaus bėgius, pro dešrelių kioską ir beveik iki geležinkelio. Tačiau senelis gyvena ketvirtame aukšte, taigi laiptelių nemažai, ypač kai kojos nebevaikšto. Hermanas apsisprendęs vieną dieną, kai turės pinigų, nupirkti seneliui liftą.

Viršutiniame aukšte durys visad atviros, ir Hermanas užeina vidun. Pirmiausia patenka į ankštą prieškambarį, kur ant sienos kabo fotografijos. Vienoje iš jų – Hermano mama ir tėtis ant denio laive, kuris tuoj apvirs. Gerokai jaunesni, ir Hermanui šita nuotrauka gal net nelabai patinka. Kitoje fotografijoje jis pats. Sėdi didžiulėje, pasibjaurėtinoje vonioje glotnia kaip mėlynas balionas galva ir rėkia. Pats jis nepamena taip atrodęs, taigi čia greičiausiai bus kažkas supainiota.

Kitame kambaryje guli senelis lovoje su raudonu baldakimu. Guli nuo tada, kai senelė mirė. O ji mirė, kai Hermanas dar nebuvo gimęs. Senelio kojos liesos kaip pieštukai ir jau suskaičiavo savo paskutinius žingsnius, kaip šeštadieniais mėgsta sakyti mama. Tačiau guli jis tikrai patogiai. Oras senelio kambaryje kiek pridusęs, ir Hermanas atidaro langą, o paskui imasi dėlioti maistą ant naktinio stalelio, kuris tarnauja ir kaip dieninis stalelis. Pirmiausia senelis at-

sigeria pieno – tiesiai iš butelio. Hermanas išeina į tualetą išpilti naktipuodžio. Kai grįžta, senelis jau sėdi suvalgęs keturis žuvies kepsnelius, visas patenkintas. Kampe kaip visada tiksi senasis pastatomas laikrodis.

– Ar šiandien turim laiko pasikalbėti? – sušnabžda senelis ir uždeda savo keistąją plaštaką Hermanui ant rankos.

– Mano kepsnys orkaitėje.

Taip sako mama, kai į duris paskambina prekeiviai arba mormonai. Senelis ilgai krizena. Tokioje lovoje su baldakimu visai gera miegoti, tikriausiai net visus savo sapnus atsimeni.

– Ką šiandien nuveikei, Hermanai?

– Šiandien pamelavau. Kelis kartus.

– Nelabai gerai. Bet rytoj jau sakysi tiesą.

– Kažin, ar pajėgsiu.

– Nesiteisink.

– Atsiprašau.

– Kodėl melavai?

– Glenas, Karstenas ir Bjornaras mane privertė. Įsmeigė į krūtinę peilį ir paliko gulėti negyvą ant grindų.

– Čia visai kitas reikalas, – atsiliepia senelis. – Ir aš atmenu, kaip kartą pamelavau. Turkijoje per karą.

Man nuplėšė aštuonis nagus, tada prakalbėjau. Čia nesiskaito.

Senelis plikas kaip tilvikas, tik prie abiejų ausų styro po tris plaukus. Nelabai kuo pasigirsi. Nes ir tie jau greitai nuslinks. Jo galva grublėta kaip granito riedulys, net spalva panaši. Tačiau senelio minčių nematyti, Hermaną tai pradžiugina. Jis kartais susimąsto, ar ir jo galva be plaukų taip atrodytų. Jau geriau nežinoti. Senelis greičiausiai yra pats seniausias žmogus pasaulyje. Keista, kai pagalvoji, kad ir naujagimiai, ir seneliai beveik neturi plaukų.

– Ar pasakojau, kaip nubildėjau nuo kopėčių, abiejose rankose laikydamas po kibirą su dažais?

– Pasakojai.

– Vieni dažai buvo mėlyni, kiti geltoni. Tiesą sakant, nelabai pamenu, ką ketinau dažyti.

– Ketinai dažyti antro aukšto langų rėmus Nesodene.

– Laimė, nugriuvau tiesiai ant žolės. Bet dažuose išsimaudžiau ir likau visas žalias. Tada buvo apie šventą Joną, o surado mane tiktai į rugpjūčio pabaigą. Gal suvalgysi paskutinį žuvies kepsnelį?

– Geriau prieš vakarienę neužkandžiausiu.

– Tada aš paimsiu. Bet šiaip aš visada buvau sveikas kaip žuvis. Kur taip žiūri, Hermanai?

– Į tavo galvą. Kodėl tu be plaukų?

– Nes greitai mirsiu. Čia kaip rudenį, kai lapai krenta.

– Tai galiausiai tau ateis žiema?

– Taip. Ilga ilga žiema.

Parėjęs namo, Hermanas išgirsta, kaip mamai iš rankų iškrenta dvi lėkštės, o čia jau mažumėlę neįprasta. Tėtis stovi tarp vonios durų užsimetęs per petį rankšluostį ir spokso į jį, tarsi matytų pirmą kartą gyvenime.

– Sveikas, Hermanai, – galiausiai ištaria, tačiau jo balsas kitoniškas, tarytum kalbėtų į tuščią gėlių vazoną.

Hermanas susigaudo: tėtis aiškiai viską matė iš krano – matė, kaip jis šmeižė Rubę.

– Aš nenorėjau, – sumurma jis.

– Ko nenorėjai? – tyliai paklausia tėtis.

– Tu mane matei, ar ne?

Tėtis užsigalvojęs vynioja galvą rankšluosčiu. Paskui išlindęs sako:

– Šiandien visai tavęs nemačiau. Labai debesuota buvo. Bet padėjau lėktuvui, turėjusiam nusileisti į Fornebu*.

* Fornebu (Fornebo) – pagrindinis Oslo oro uostas.

Jis švysteli rankšluostį Hermanui.

– Gal kiek ir perdedu, – tęsia tėtis. – Lėktuvo nemačiau nė vieno. Tiktai paukštį. Daviau jam lesti duonos.

Pasirodo mama pavargusiomis akimis ir suodinu veidu.

– Gali nesiprausti. Vakarienė jau ant stalo.

– O tau nusiprausti reikėtų, – nusijuokia Hermanas ir numeta mamai rankšluostį.

Žuvies apkepas prisvilęs, o bulvės sukritusios į košę. Hermanas gailisi prieš vakarienę neužkandęs pas senelį. Mama irgi nelabai alkana, ji nesustodama tarška apie Butelių, kuris pareiškė, kad alaus buteliai pilni skruzdėlių, ir apie jaunėlį Jakobseną, kurį aplankė moteris plačia skrybėle ir ilgu sijonu.

– Ar tu sergi, mama? – klausia Hermanas.

Ji vikriai atsisuka – jos veidas kažin koks keistas.

– Sergu? Kodėl tu klausi?

– Tu beveik nieko nevalgai.

– Vėl liekninasi, – sako tėtis.

Mama pakelia akis, įsideda į burną apdegusį kąsnį ir kramtydama kalba.

– Tavo galva, aš per stora?

– Aš tave vienu pirštu galiu pakelti, – giriasi tėtis, bet, laimė, nesiima pabandyti.

– Gal tu galėtum kranu nukelti senelį, – pasiūlo Hermanas.

– Nebloga mintis. Tik reikėtų kruopščiai viską suplanuoti.

– Iškeltume jį pro langą. Bet reikia paskubėti, kol žiema dar neatėjo.

– Kaip senelis laikosi? – klausia mama.

– Jis sveikas kaip žuvis.

Tėtis atsikelia ir pradeda kraustyti stalą – ant grindų nukrenta šakutė. Norėdamas ją pakelti, paleidžia iš rankų dar ir stiklinę.

– Pas Dručkį buvai? – klausia Hermanas, žvelgdamas į mamą, mat jam nelabai drąsu žiūrėti, kaip tėtis net įraudęs ropinėja po linoleumą ir renka stiklo šukes.

– Taip, taip, su Dručkiu kalbėjau. Kur grąža?

– Jau maniau, kad būsi pamiršusi, – juokiasi Hermanas.

– Aš ir pamiršau, – atsako mama. – Nusipirk, ko tau norisi.

Hermanas sutrikęs žiūri.

– Bet ar mes galim išlaidauti?

– Nesijaudink, Hermanai.

Tėtis staigiai stodamasis vos nesibeda galva į lubas.

– Aš pakalbėjau su viršininku. Nesakau, kad man reikia su juo tartis, bet kurią nors dieną galėsi su manim užlipti į kraną. Ar gerai?

Hermanas nesumoja, ką atsakyti. Bet tėčio nuvilti nenori.

– Būtų neblogai. Pamatyčiau savo nugarą.

Tėtis sužeria šukes į šiukšlių kibirą ir vikriai atsisėda.

– O paskui važiuosim žvejoti ungurių!

Hermanas nusuka žvilgsnį. O tėtis, užgulęs stalą, skėsčiodamas rankomis rodo, kokio dydžio juos pagaus.

– Fredo Ulseno prieplaukoje! Ten patys geriausi. Mat kaip tik toje vietoje išeina kanalizacijos vamzdis.

– Liaukis! – sušunka mama ir su trenksmu atsistoja.

Tėtis susikrimtęs apsidairo. Hermanas mato, kad jį reikia gelbėti.

– Tik nenorėčiau jų dusinti, –prataria jis.

Tėtis su palengvėjimu nusišypso.

– Mes jų nedusinsim, Hermanai. Mes pasiimsim vinių. Trijų colių. Ir tiesiai į smegenis. Va šitaip!

Mama išlekia į kitą kambarį.

Ir kuo tolyn, tuo vakaras eina keistyn. Tėtis vakarienę valgo nesiprausęs, o mama išsitraukia

kepurę, kurią megzti pradėjo dar užpraėjusiais metais. Hermanas nusprendžia nieko nelaukęs palinkėti labos nakties ir pasiimti visus savo kaštonus į lovą. Gliaudyti kaštonus – kas gali būt smagiau. Šitoks gražus ir glotnus daiktas slepiasi kiaute su aštriais spygliais – net sunku patikėti. Jis susideda kaštonus šalimais ant pagalvės, o vieną netgi įsimeta į burną.

Kaip tik tuo metu įeina mama ir tyliai prisėda prie jo lovos.

– Kaštonus valgai, Hermanai?

– Oš skonouju.

Mama perbraukia pirštu per jo sklastymą, jis pradeda juoktis ir gauna kaštoną išspjauti. Šis pataiko tiesiai į gaublį, į patį Amerikos vidurį.

– Tave labai gražiai nukirpo.

– Neblogai.

– Ar namų darbus paruošei?

– Ne ir dar kartą ne.

– Nieko tokio. Rytoj į mokyklą nereikės. Mes eisim pas daktarą.

Hermanas sėdasi lovoje, net miegai išsilaksto.

– Ar tu sergi, mama?

Ji prideda pirštą jam prie kaktos ir atsargiai vėl jį paguldo.

– Daktaras mus tiktai apžiūrės. Nieko baisaus.

Kai ji šitaip šneka, Hermanas tik dar labiau sunerimsta.

– Ar man apendicitas? – klausia jis.

– O tau pilvą skauda?

– Galbūt. Nenorėjau to lapo valgyti.

– Tu suvalgei lapą, Hermanai?

– Prieš pietus Frognerio parke. Jis įkrito man tiesiai į burną.

– Bet tu jį išspjovei?

– Paskui išspjoviau. Ar tu irgi esi lapų ragavusi, mama?

– Kartą aš valgiau sakų. Bet čia labai seniai. Dar tu nebuvai gimęs.

– Viskas bus gerai, – sako Hermanas.

Paglosčiusi jam plaukus, mama imasi tyrinėti savo pirštus. Šiandien ji išties labai keistai elgiasi. Hermanas užsimerkia ir apsimeta miegantis. Bet kai mama užgesina šviesą ir uždaro duris, jis atsikelia, prieina prie lango ir žiūri vogčiomis pro užuolaidą. Rankoje – sugniaužtas kaštonas, gaublys švyti tamsiai geltona šviesa, o juodame danguje kabo baltas, apskritas mėnulis. „Gal mėnulis yra vėjo akis, – mąsto Hermanas. – Tuomet vėjas turėtų būti jūrų plėšikas, persirišęs kitą akį skepeta.“

Jis vėl įsirango po antklode, būgštaudamas, kaip reiks lydėti mamą pas daktarą. Pas daktarą visada labai grėsmingas kvapas. Tačiau bent jau į mokyklą rytoj nereikės. Gal mama susirgo laiko liga, nes ji dažnai skundžiasi neturinti laiko. Hermanas girdi, kaip ji šnibžda svetainėje, tarsi pasakotų kokią paslaptį. Ir nors šiandien dar tik antradienis, po kiek laiko jis išgirsta, kaip tėtis atsineša butelį, kuris paprastai stovi ant pačios viršutinės lentynos podėlyje. Gal nuo šiol jam ir trečiadienį teks kišti į gerklę pirštus.

Prieš užmigdamas Hermanas nusprendžia prisiminti visus šios nakties sapnus. Bet atmena tiktai mėnulį, senelio plikę ir kaštonus. O čia gi ne sapnai.

4

Kai mama pažadina, jis vis dar tebelaiko kaštonus rankoje. Tačiau mėnulis jau nupuolęs nuo dangaus, o tėtis seniai išvažiavęs į statybų aikštelę. Laikrodis rodo po dešimtos. Šitaip ilgai Hermanas nemiegojo nuo to vasaros trečiadienio, kai išmoko plaukti ir susirgo vėjaraupiais. Mama, apsirengusi mėlyna suknele baltais taškeliais, paduoda jam į lovą pusryčius: skrebutį su apelsinų uogiene be žievelių ir maišelį arbatos tiesiai iš Indijos. Visai neatrodo, kad ji sirgtų, bent jau laiko tai tikrai turi. Paskui ji atneša didžiulę stiklinę vandens ir paprašo Hermano lėtai išgerti.

– Daktaras paims siusiuko mėginį, – sako ji. – Pasistenk pakentėti, kol nueisim.

– O kam jam?

– Visiems, kas eina pas daktarą, reikia siusioti.

Hermanas išgeria pusę, kas lieka – paduoda mamai.

– Tada ir tu gurkštelk.

Mama keturiais maukais ištuština stiklinę, o paskui atidžiai žiūri, kaip Hermanas prausiasi. Jis gauna mautis pilkas kelnes, kurios graužia, ir rengtis marškinius, kuriuos nešioja tiktai gegužės septynioliktąją ir per Kūčias. Pastarieji pasidarę ankštoki. Tas gerai. Galiausiai mama atsistoja už nugaros ir savo šepečiu, panašiu į nuvytusį ežį, ima šukuoti jam plaukus. Hermanas išsitraukia plienines šukas, bet mamos veidas vėl persimaino, ir jinai stumteli jį į prieangį, kur jau kabo paruoštas jo velvetinis švarkas.

– Spėk, ką valgysim pietų? – skubiai tarsteli ji.

– Sėmos nyviotinį su kormomis?

– Ne!

– Lopako nepskelių su žardovėmis?

– Ne!

– Tada pasiduodu.

– Viščiuką!

Hermanui kone visą kelią iki daktaro neišeina iš galvos tas viščiukas. Šitokį trečiadienį visko gali

nutikti. Jis eina mamai už rankos; mama mūvi švelnias pirštines ir dėvi skrybėlę. Bigdiojaus alėjoje lyg žalios bombos krinta kaštonai. Medžiai nelauktai įgauna gailų pavidalą – netrukus jie apsinuogins ir jiems bus baisiausiai šalta stovėti išsirikiavusiems eile. Hermanas akimirkai pamiršta viščiuką ir užsigalvoja apie senelį. Ar jam irgi šalta? Ar jam šalta gulėti lovoje su baldakimu?

Daktaro priimamasis visai prie pat Frognerio kino teatro. Šią savaitę rodo „Zoro".

– Galbūt tėtis nusives tave šeštadienį į penktos valandos seansą, – sako mama.

– Galbūt?

– Neabejotinai!

Hermanas taip suglumsta, kad jam belieka apsimesti arkliu. Jis pasileidžia šuoliais per šaligatvį sunkiai šnopuodamas, rodos, tuojau pats Zoro iššoks iš plakato ir pasileis joti kartu. Tačiau įėjęs į vidų ir jau kopdamas kreivais laipteliais, Hermanas užmiršta ir Zoro, ir viščiuką. Net ir mamai kojos linksta, kaip mėgsta sakyti tėtis, grįžęs po rungtynių su Švedija. O smarvė net nosį riečia: seni apendiksai, amputuotos pėdos spirito tirpaluose, nušalę pirštai ir skiepai nuo raupų. Hermanas sustoja kaip įbestas ir nuneria galvą į mamos paltą.

– Nagi, Hermanai, kas dabar?

– Aš nenoriu!

– Nėra ko bijoti. Daktaras mus tik apžiūrės. Žinai, ką šiandien valgysim deserto?

Hermanas išnyra iš palto ir pakelia akis į mamą – net galva apsisuka, kokia ji aukšta, mat mamai kojos jau nebelinksta. Kai pagalvoji, gaila, kad jis niekada nebus kranininkas.

– Gal gogelmogelį? – siūlo jis.

– Ne!

– Nyblelių?

– Ne!

– Tada pasiduodu.

– Ledų!

Čia reikia kruopščiai viską apgalvoti. Negalima persivalgyti viščiuko, kitaip neliks vietos ledams. Jis paima mamą už rankos ir tvirtai suspaudžia.

– Nebijok, mama. Viskas bus gerai.

Mama atidaro laukiamojo duris, ir Hermanas apskritai prarandą apetitą – pažadai apie atpildą nė kiek nepadėjo. Viduje ant išklypusių kėdžių sėdi visiški paliegėliai, jie spokso į purvinai žalią sieną ir taip traškina pirštus, kad net svilėsiais atsiduoda. Mama randa jiems vietą kampe – ten tylu tarsi kape, kaip

sako senelis, kai pasakoja apie senelę. Šalia Hermano sėdi rūškanas vyras bemaž be galvos. Vienarankė moteris su ūsais dažosi lūpas ir vis niekaip nepataiko. O laukiamojo vidury stovi tramvajaus konduktorius, pametęs Majoštujoje pirštą. Ant sienų prikabinta plakatų su storomis seselėmis, kurios demonstruoja milžiniškus švirkštus ir žuvų taukų buteliukus, didesnius už Monolitą. Hermanas užsidengia akis, bet pro pirštus vis tiek viskas matyti. Staiga atsilapoja durys ir šlubuodamas išeina policininkas – užeidamas jis neabejotinai buvo sveikas. Hermanas panarina galvą į mamos sterblę ir apsimeta miegantis, tačiau šito sapno visiškai nenori prisiminti.

Staiga pasidaro tylu, tyliau negu kape, taip tylu, kad girdėti, kaip Tokijuje tiksi moteriškas rankinis laikrodis. Hermanas neiškentęs dirsteli – atmerkęs vieną akį, mato tarp durų stovintį daktarą, kuris juos nužiūrinėja. Visi sėdintys laukiamajame nusuka akis, ir dabar pasidaro taip tyku, kad girdėti, kaip kaži kur Nesodene ant žolės nukrinta obuolys. Visgi netrukus tylą nutraukia baisus triukšmas. Daktaras, išsitraukęs paklodę, iki žvilgesio trina pučiamą nosį ir garsiai, kad pats save nustelbtų, surinka:

– Fulktas!

Mamai tenka tempte tempti jį į kabinetą. Durys užsidaro – kelio atgal nebėra. Arčiausiame kampe stovi seselė ir be perstojo kosėdama bando šypsotis. Nelengva. Kitame kampe – spinta su ką tik išgaląstais kardais ir tvarsčiais. Trečiame – čiužinys, aptiestas popieriumi. O likusiame kampe stovi Hermanas. Nelabai tvirtai laikydamasis ant kojų. Vienintelis malonus reginys čionai – ant palangės iš vazono virstantis žalias augalas, panašus į palmę be kamieno. Tačiau smarvė nosį riečianti. Neabejotinai dėl to ir seselė kosti, ir daktaras nosį pučia. Jis pasilenkia prie Hermano, ir šis ant jo žvilgančios, plačios nosies galiuko išvysta savo atvaizdą. Berniuko veidas vėl persimaino, mat jis panėši į žuvį, norinčią ištrūkti iš akvariumo. Hermanas sutrinka: gal jis anaiptol nėra sveikas kaip žuvis?

Iš balto chalato pasigirsta balsas:

– Kaip mes laikomės? – paklausia.

– Laikomės mes nelabai gerai, – sušnabžda Hermanas ir pakelia akis į mamą, kuri grąžo rankas, tartum pati būtų pakliuvusi į akvariumą.

– O kiek tau metų?

Daktaras šneka nei šiaip, nei taip, tarsi kreiptųsi ne į Hermaną, o į pudelį.

– Man regis, aš jau pamečiau skaičių. Bet kitais metais vėl bus gimtadienis.

Daktaras garsiai nusijuokia ir vėl panyra į nosinę.

– O štai aš neatsimenu savo telefono numerio, – stena jis.

– Nieko tokio. Mes neturim telefono.

Mama parausta, o daktaras vėl garsiai nusijuokia. Ir prieina dar arčiau. Hermanas užuodžia ledinukus nuo kosulio.

– Gal atsisėstum, kad galėčiau tave apžiūrėti?

– Žiūrėkit taip.

– Gerai jau, gerai.

– Ir jokių švirkštų!

– Sutarta.

Hermanas prisitraukia mamą arčiau.

– Jis pirmiausia nori mane apžiūrėti. Gali būti užkrečiama.

Mama sutrikusi žiūri ir jau žiojasi kažką sakyti, bet persigalvojusi atsidūsta, nuo to atodūsio Hermanui net plaukai atsistoja piestu. Jis suvokia, kaip mama baiminasi laukdama savo eilės, ir jam labai norėtųsi priminti jai apie viščiuką ir desertą, bet mama jau velka jo marškinius ir apatinius baltinius. Daktaras

prideda jam prie nugaros šaltą daikčiuką ir paprašo giliai kvėpuoti. Visai neblogai einasi. Mama stovi šalimais ir šypsosi, bet jos šypsena kažkokia netikra, tarytum suraišiota iš gumelių.

Daktaras atsistoja ir išsiima iš ausų kamščius.

– Ar aš greit mirsiu? – klausia Hermanas.

– Nešnekėk taip! – šūkteli mama.

– Tu neabejotinai esi sveikas kaip žuvis, – nusišypso daktaras ir išsipučia nosį.

– Ir senelis taip sako, bet greitai ateis žiema.

Mama net atsisėda, daktaras irgi žiūri nustebęs pro nosinę.

– Žiema? Ar tada eisi slidinėti?

Hermanas nesiteikia atsakyti. Jam šalta. Nieko keisto, kad jie čia peršąla. Daktaras išsitraukia padidinamąjį stiklą, sukiša pirštus į jo plaukus ir pasilenkęs imasi tyrinėti galvos odą. Ilgai užtrunka. Kokie šiais laikais smalsūs žmonės. Ir vėl stoja tyla. Čia taip tylu, kad jis užgirsta, kaip Statinė per trečią pamoką sulaužo kreidą. Galiausiai daktaras baigia, nusisuka ir iš visų plaučių nusičiaudi.

– Ar aš turiu utėlių? – klausia Hermanas.

– Anaiptol, – atsako mama. – Ką čia sugalvojai?

– Bjornaras praėjusiais metais turėjo. Šešis šimtus trisdešimt dvi.

Seselė, kuri dabar irgi čiaudi, paduoda jam stiklinę kolbą siauru dugnu ir plačiu kaklu.

– Dabar paimsim siusiuko mėginį. Ar nors kiek liko?

– Daug liko.

Hermanas atsuka nugarą, atsisagsto ir taikosi. Ir pasilieja. Liejasi be galo be krašto. Vis daugiau ir daugiau, jau tuoj prilies iki kraštų. Net pečiai trūkčioja.

– Ar jau tuoj baigsi? – klausia mama iš už nugaros.

– Dar ne, – cypteli Hermanas.

Srovė vis liejasi, jos nebesulaikysi, dabar jau ir per kraštus bėga, ir seselė atlekia su nauja kolba, jie apsikeičia, bet Hermanas niekaip nebaigia. Mama nervingai suka apie jį ratus, o Hermanas spokso į sieną – dar niekada gyvenime nėra taip ilgai siusiojęs. Jau tuoj bus pilna ir kita kolba, taigi daktaras atneša du kavos puodelius, kuriuos Hermanas per akies mirksnį pripildo. Visi lakstо kaip pamišę ir vienas per kitą rėkaloja. Daktaras nukelia nuo palangės augalą, Hermanas atsakančiai jį palieja. Panašu, kad artėja prie pabaigos – lapais teka paskutiniai lašeliai. Dak-

taras nusišluosto nuo kaktos prakaitą ir akimirkai prigula ant čiužinio.

– Štai ir viskas, – sako Hermanas, sagstydamasis kelnes ir patenkintas šypsosi mamai. – Dabar tavo eilė.

Bet daktaras jau ant kojų, jis artinasi su švirkštu rankoje. Hermanui net padų oda pašiurpsta. Jis traukiasi atbulas, tačiau atsimuša į seselę, kuri tvirtai sugriebia jį už peties.

– Jūs apgaudinėjat, – sako Hermanas ir duria pirštu į daktarą.

– Čia ne švirkštas, – bando išsisukti jisai. – Mes tik paimsim kraujo.

– Labai jau panašus.

– Gal prisėstum?

– Stovėsiu, kur stovėjęs.

– Gerai. Dabar įtempkim raumenis, kad lengviau aptiktume veną.

Lengva šnekėti. Kur tik jie neieško, daktaras visur išgnaibo ir išspaudinėja. Netikėtai beda adata kiaurai odą ir pradeda siurbti kraują.

– Aš nualpsiu, – tyliai prataria Hermanas.

– Koks tu šaunuolis, – kužda mama, bet kad ir ji ne pačios geriausios formos.

– Aš nualpau, – ištaria Hermanas ir susmunka tiesiai ant grindų.

Kai atsipeikėja, pamato gulįs ant čiužinio su šlapia skepeta ant kaktos; šalimais padėtas koka kolos buteliukas. Iš pradžių pamano, kad sapnuoja, kad iš tiesų ne atsipeikėjo, o atsidūrė nežinia kur. Bet paskui atpažįsta daktarą ir seselę, tik mama atrodo kažkokia pasikeitusi: jos veidas pilkas kaip teniso kamuoliukas ir stovi ji atsirėmusi sienos. Išgirdęs balsus, visiškai įsitikina atsigavęs ir panūsta tiesiu taikymu keliauti namo. Bet koka kola vis dėlto skani.

– Ar kada anksčiau pastebėjot, kad būtų slinkę plaukai?

– Kiek atsimenu, ne, – tyliai sako mama.

– Neradot plaukų kanalizacijoje ar ant šukų?

– Šiek tiek buvo, bet aš nekreipiau dėmesio.

– Kol neturim rezultatų, nieko konkretaus negaliu pasakyti. Tačiau būkite pasirengusi blogiausiam. Kad visi plaukai nuslinks.

Visi sužiūra į Hermaną. Mama prieina arčiau, pasilenkia.

– Jau atsipeikėjai, Hermanai?

– Atrodo. Hermanas tik išgers koka kolą.

Ir juos išlydi – laukiamajame visi dar labiau pasiligoję, net ant kėdžių tiesiai nebenusėdi, tik vieni per kitus dejuoja ir varto akis.

– Nelabai ir skauda, – sako Hermanas. – Tik truputėlį.

Lauke ką tik pradėjęs lyti lietus, rudens lietus, kuris tarytum voratinklis limpa prie veido. Mama taip smarkiai gniaužia jam ranką, kad net skauda. Ji vis dar išėjusi iš veido, tarsi tas teniso kamuoliukas būtų per toli nuskriejęs. Hermanas bando įsivaizduoti, kaip mama atrodys be plaukų. Neįmanoma.

– Tu šauniai laikeisi, – atsikrenkščia ji.

– Tu irgi neblogai.

Išgirdęs keistą garsą, jis pakelia akis. Sunku pasakyti, ar čia ji verkia, ar lietus lyja.

– Nenusimink, mama, – sako Hermanas. – Jeigu daug nuslinks, galėsi nusipirkti peruką.

Dabar jau nebelieka abejonių, kad ji verkia: Bigdiojaus alėjoje ji vos neparklumpa užkliuvusi už kaštono ir nepasižiūri nei į dešinę, nei į kairę.

– Galėsi nešioti kaštoninius plaukus! – garsiai priduria Hermanas. – Nieko nėra pasaulyje gražiau už kaštoninius plaukus.

Ir jis saugiai perveda mamą per gatvę.

Pietums jie valgo viščiuką, o desertui – ledų. Tačiau Hermanui čia kažkas neaišku. Dabar ir tėčio veidas ištįsęs, ir jis net kelis kartus prabyla angliškai, o tai niekada nieko gero nežada. Hermanui leidžiama vakaroti iki pusės vienuoliktos, be to, tėtis sako jau nupirkęs bilietus pirmoje eilėje į „Zoro“ ir klausia, gal jis norėtų špagos bei juodos kaukės. Tėvai taip keistai elgiasi, kad susiruošus gulti Hermanui net palengvėja. Jie abudu užeina į jo kambarį, ir tėtis rodo fokusus su kaštonais – taip stengiasi, kad du net pasimeta. Ir Hermanui tenka jį guosti.

5

Nuo lubų kabo penkios virvės. Kiaušinis stovi plačiai išsižergęs, rankos įremtos į šonus, burnoje – švilpukas. Hermanas bando nulįsti į patį atokiausią kampą – galva nusvarinta taip žemai, kad kyšo tiktai plaukai. Tačiau giliai viduje jis žino, kad nieko nebus, netgi priešingai – kiekvienąkart, kai jis mėgina tapti nematomas, visi staiga į jį sužiūra. Štai ir Kiaušinis, jau prikaustęs žvilgsnį, sugniaužia kumščius ir išspjauna švilpuką.

– Hermanai, slėpynių žaidi?

– Lyg ir ne.

– Ateik čionai, Hermanai.

– Man ir čia gerai, dėkoju.

Kiaušinis plačiai išsišiepia – vadinasi, gero nelauk.

– Aš sakau: *čionai*, Hermanai.

– Bus padaryta.

Kol nueina aštuonis žingsnius iki Kiaušinio, panyžta sportbačiuose. Jis sustoja. Kiaušinis kadaise buvo gimnastas. Dabar iš raumenų likę tik kabantys maišeliai. Sakoma, paskutinis jo gimnastikos numeris buvo nesėkmingas šuolis per ožį. Jis visada kalba falcetu.

– Dabar lipsi virve, iki savo galvele pasieksi lubas.

Hermanas sušnibžda:

– Nebus įmanoma.

Kiaušinis pasilenkia ir iššiepia dantis – visus alei vieno.

– Negirdėjau, ką sakei, Hermanai.

– Nebus įmanoma.

– Nebus įmanoma? Tik pamanykit! Ir kodėl gi nebus įmanoma, Hermanai?

Jis ištiesia ranką su užklijuotu pleistru, kur daktaras ėmė kraujo.

– Ji nebesilanksto, – prataria Hermanas.

Kiaušinis iškelia jo ranką, apžiūri atidžiau ir ūmai nudreskia pleistrą – jo veidą nušviečia šypsnys, pa-

našus į gyvatę, ką tik prarijusią jautį. Hermanas be garso suklykia ir taip sukanda dantis, kad krūminiai net sutraška.

– Tu – lepūnėlis, Hermanai?

Hermanas neatsako. Jis užgirsta, kaip kažkas jau kikena.

– Tu – lepūnėlis, Hermanai?

Hermanas pakelia akis į Kiaušinį ir įsižiūri į jo vieną akį: akies vyzdyje – visa sporto salė, visi tie, kurie stovi jam už nugaros ir spraudžiasi artyn, jis regi ir save patį didele galva ir trumpomis kojomis tarsi musę, tačiau paties Kiaušinio nematyti.

– Gal tau verčiau lankyti gimnastiką su mergaitėmis?

Visi kaipmat praplyšta juoku. Kiaušinis mosuoja pleistru, ant jo – nedidelė kraujo dėmelė. Hermanas nusisuka ir patraukia link viduriniosios virvės, ir juokas nuščiūva. Tačiau šita tyla dar blogiau, ji pilna stiklo duženų ir vis tiek nematoma. Hermanas abiem rankom suima virvę, užsimerkia ir pasikelia aukštyn. Paskui suspaudžia kelius ir grybšteli dar aukščiau – kvėpavimas retėja, rankos skauda, širdis burzgia kaip generatorius, o akyse žaibuoja. Jis neištveria neatsimerkęs, ir tuo pat metu sporto salė apsiverčia kūlio, o jis atleidžia pirštus ir nuslysta žemyn – net dūmai

rūksta. Ir pliumpteli ant nugaros, tiesiai Kiaušiniui po kojomis.

– Ir tu drįsti kartu su visais praustis duše, Hermanai? Juk esi mergaitė.

Persirengimo kambaryje prie veidrodžio eilė; Glenas stovi pirmutinis. Jis glosto plaukus aukštyn, mėgindamas prie kaktos sugarbanoti sruogą. Nepatenkintas staigiai apsisuka – kiti iškart pasitraukia jam iš kelio – ir prieina prie Hermano, kuris sėdi ant suoliuko ir vargsta su paskutine marškinių saga.

– Paskolink savo šukas, – sako Glenas.

Hermanas rengiasi megztinį ir kai iškiša galvą, visi jau stovi jį apsupę.

– Šukas paskolink!

– Šukas?

– Plienines šukas. Vikriau!

– Ne, – sako Hermanas.

Glenas apsidairo ir išsišiepia.

– Aš jų nesiskolinsiu, – priduria jis. – Aš jas pasiimsiu.

Hermanas apsirengia lietpaltį ir jau nori nuo kablio nukabinti gobtuvą, bet jį pačiumpa Glenas.

– Kam tau šukos, – sako jis. – Tu gi beveik plikas.

Hermanas pakelia akis. Glenas nusviedžia gobtuvą į dušinę.

– Nusikirpau užvakar, – tyliai tarsteli Hermanas.

– Vadinas, tave blogai nukirpo. Šviečia plikė!

Visi prieina arčiau. Glenas čiumpa Hermanui už galvos ir palenkia į priekį.

– Hermanas turi plikę! Hermanas plikas!

Visi šaukia vienas per kitą. Hermanas ištrūksta. Glenas tyčiojasi.

– Galėsi pasiskolinti plaukų iš Rubės. Kaštoninių!

Pasigirsta skambutis, visi pasileidžia laiptais. Hermanas lieka sėdėti, jis girdi, kaip juokas pamažu rimsta, tačiau ausyse vis dar skamba jo aidas. Jis uždeda ant galvos ranką ir pradeda atsargiai grabinėti, rausia pirštais, kol užčiuopia glotnų nelygumą. Lyg nudegęs atitraukia ranką ir paslepia ją po lietpalčiu. Aplinkui vėl tylu, ir jam pasidaro viskas aišku. Jis susigaudo, kur čia šuo pakastas. Pasiima gobtuvą, nusliūkina prie veidrodžio, palenkia galvą ir užverčia akis, tačiau nieko nepamato. Vėl iškelia ranką, bet paliesti neišdrįsta, tik užsimaukšlina geltonąjį gobtuvą ir užsiriša jį po smakru. Probėgšmomis žvilgteli

į veidrodį – jo akys juodos. Ir tuo metu jis užmato Kiaušinį ir lėtai atsigręžia.

– Nagi, paskubėk! Jau skambėjo į pamoką!

Hermanas persimeta per petį maišelį su sportine apranga ir patraukia durų link.

– Gal negirdėjai, ką sakiau! Jau skambėjo į pamoką!

Hermanas sustoja. Kvapas net nosį riečia, rūgštus, atgrasus prakaito kvapas. Jis prisimena kitus kvapus ir beregint juos užuodžia, susiliejusius į vieną šlykštų dvoką: klijų per darbų pamoką, supuvusių lapų, tėčio dezodoranto, prisvilusių žuvies kepsnelių, senelio naktipuodžio, kraujo daktaro kabinete ir kirpėjo plaukų toniko.

Hermanas pažvelgia į Kiaušinį.

– Kodėl mes vadinam jus Kiaušiniu? – paklausia.

Kiaušinis išeina iš veido ir gauna iš naujo jį prisisukti.

– Kiaušiniu?

– Kiaušiniu, Kiaušiniu.

– Jūs vadinat mane Kiaušiniu?

– Taip, Kiaušiniu.

Hermanas lipa laiptais. Valytoja stovi atkišusi užpakalį, ir Hermanui užeina noras jai įspirti. Ta-

čiau kol užlipa, jinai pačiupusi kibirą nueina savo keliu.

Mokyklos kiemas dykas. Už kiekvieno lango šmėsuoja veidai. Lyja. Begarsis lietus su trenksmu atsimuša į jo gobtuvą ir palengva nuvarva priešais nosį. Jis bando lašuose įžvelgti savo atspindį, tačiau nieko neįžiūri, regi vien žvilgančias, perregimas ašaras, kurios tįsta ir krenta. Mazgas po smakru sušlampa ir dar smarkiau užsiveržia. Atsilapoja langas. Ten Statinė. Hermanas jo nepamato, jis praeina geriamojo vandens fontanėlį ir išlenda prie Holtesvingeno, kur tramvajaus bėgiais plūsta lapai. Gatvės irgi dykos. Hermanas – paskutinis žmonių palikuonis žemėje. Priėjus prie Bondės kalvos, prieš pat nosį grindiniu perbėga juoda katė ir prapuola už tvoros. O lygiai toks pat juodas skėtis pakirptais sparnais voliojasi pamestas ant šaligatvio.

Kaip tik tuo metu jis išgirsta neįprastus žigsnius – jis nebe vienas. Kalvos papėdėje – Skruzdėta tetulė, ji kaip visada sunkiai krypuodama artėja Hermano pusėn. Hermanas sustoja kaip įbestas, nunyra už kampo ir ten pasislepia. Širdis nupuola į kulnis, o mazgas taip užsiveržia, kad jis vos neuždūsta. Jis girdi, kaip jinai artinasi, vis labiau ir labiau, tačiau atsidūrusi ten, už kampo, netikėtai nusprendžia pailsėti

atsirėmusi ramentų. Ji lėtai atsigręžia į Hermaną, tarsi būtų žinojusi jį ten stovint. Jos skrybėlė apsiausta peršviečiama plėvele, o iš batų kyšo laikraščio skiautės. Kai ji išsižioja, Hermanas net nustemba – ji moka kalbėti.

– Ko tu manęs bijai?

Hermanas duoda į kojas ir kaip vėjas prašvilpęs pro šalį nudumia iki Jildenliovės gatvės, o iš ten palei medžius Frognerio parko link. Priešais atšuoliuoja arklys, arklys be raitelio, žemė sudreba, stambus gyvulys sužvilga lietuje ir pranyksta tarp medžių kamienų. Hermanui dingteli, kad tokią dieną viskas pradingsta. Lietus merkia, vanduo pliaupia, jis ir pats tuoj pranyks, kaip pranyko katė, senas skėtis, arklys.

Štai jis vėl stovi po medžiu – lapai jau visi nukritę. Šakos tarsi ploni, ilgi pirštai drasko debesis, ir medis dabar panėši į paukščių baidyklę arba vaiduoklį vidury nakties, kai išjungti visi radijo imtuvai ir užgesintos paskutinės šviesos. Hermanas apsidairo – nė gyvos dvasios, vien skulptūros, milžiniškos, pilkos, grublėtos skulptūros, kurios spokso į jį išpūtusios akis. Jis pasileidžia bėgte link tilto ir persisveria per turėklus. Vandenyje irstosi antys, o visos gulbės nu-

sisukusios sprandus. Hermanas išsitraukia plienines šukas.

– Melagis suktaragis, – be garso ištaria.

Ir iš visų jėgų sviedžia. Šukos lanku nusklendžia per lietų, pataiko ančiai tiesiai į galvą, ta sukrinka, apvirsta ir kartu su šukomis nugrimzta po vandeniu. Bet po akimirkos vėl išneria ir nusvirduliuoja ant sausumos. Hermanas pažiūri į Pikčiurną, stovintį šalimais. Pikčiurna neišduos, Pikčiurna yra jo draugas, vienatinis draugas. Bet kaip tik tuo metu iš kito kranto pasigirsta garsas, ir jis staigiai atsisuka. Ten Rubė, jinai jį pamatė, taigi slėptis per vėlu. Ji sustoja, nusipurto šlapius plaukus ir nutaiso rimtą miną.

– Iškeliauji?

Ji rodo pirštu į sportinės aprangos maišelį.

– Gali būti, – atsako Hermanas.

– Ir kurgi?

– Į Adapazarį.

– Ir ką pasiėmei?

Hermanas dvejoja.

– Sportbačius, marškinėlius ir šortus.

Rubė juokdamasi prieina arčiau. Juokas nutyla.

– Tu praleidai pamoką.

Hermanas neatsako.

– Statinė supyko.

– Tu mane sekioji?

– Ko man tave sekioti?

To Hermanas nežino.

– Ateik, – sako Rubė.

Jie nusileidžia prie vandens. Rubė nusiima kuprinę ir išsitraukia priešpiečius. Paskui įdėmiai apžvelgia ežerą ir pradeda čeksėti liežuviu. Iškart pasirodo antis, ji atšlubčioja iki Rubės ir pastveria sumuštinį su dešra. Ilgai kramsnoja, paskui įbrenda atgal į vandenį ir lieka šonu plūduriuoti palei krantą.

Rubė atsisuka į Hermaną.

– Čia mano antis. Jos sparnas pakirstas.

Hermanas nelabai supranta kodėl, tačiau staiga jis pralinksmėja. Jis atsisėda ant pažliugusios žemės, atitraukia nuo smakro mazgą ir įsideda jį į burną. Skanu. Dabar ir antis nurimsta – plūduriuoja pasvira, tarsi būtų prakiurusi. Rubė pabaigia sumuštinius.

– Tau nepatinka kaštoniniai plaukai? – netikėtai paklausia ji.

Hermanas vos neužspringsta mazgu.

– Kaštoniniai plaukai?

Rubės akys susiaurėja.

– Ar tiesa, kad tu turi plikę?

Hermanas spokso akis išplėtęs: jos kaštoniniai plaukai užsidega, ir, nors lyja, sušvyti tarsi didžiulė aura.

– Ne ir dar kartą ne!

– Parodyk!

Jinai nori nuplėšti gobtuvą, bet Hermanas abiem rankom laikosi jo įsitvėręs ir spardosi. Rubė nusivolioja ir lieka klūpoti purve. Ji tarsi šnypščia, tarsi juokiasi.

– Šviečia plikė! Šviečia plikė!

Paskui ji nė žodžio netarusi atsikelia, užlipa į kalnelį ir pradingsta už skulptūrų. Hermanas nesijudina. Lyja. Jis regi antį, kuri įstriža suka vis mažesnius ir mažesnius ratus. O pats jis sėdi nejudėdamas, kol nuo šalčio pašiurpsta nugara, nuo žemės pradeda kilti tamsa. Paskui jis praeina pro lauko kavinę, kurios kėdės žiemai sukrautos į rietuves, ir išlenda Frognerio aikštėje. Jau greit užsidegs žibintai; vėjas gainioja po šaligatvį geltoną, šlapią šviesą. Eiti namo jis neketina. Nėra ko ten eiti.

Hermanas eina pas senelį.

Ten durys visada atviros. Jis atsargiai jas pastumia ir prasispraudžia į tamsų prieangį. Kaipmat užgirsta, kad senelis miega – tarp siaurų, melsvų lūpų sproginėja mažyčiai burbuliukai. Jis patraukia į svetainę ir

prisėda prie lovos su baldakimu. Joje guli senelis, kuriam nieko daugiau ir nebelieka. Senelio oda beveik tokios pat spalvos kaip pienas, atskiestas vandeniu, ir Hermanas pagalvoja, kad su kiekviena diena vandens vis daugės, kol neilgai trukus senelis pasidarys nematomas. Senelis lėtai atsisuka į Hermaną, atsimerkia ir nori nusišypsoti.

– Čia tu, Hermanai? Ar aš visą dieną pramiegojau?

– Čia aš. Šiandien ketvirtadienis.

– Ar lauke smarkiai lyja?

– Dar nesninga, seneli.

Abudu trumpam nutyksta. Ant naktinio stalelio guli pusė žuvies kepsnio. Hermanas jį suvalgo. Jo kraštai apdžiūvę.

– Gobtuvo nenusiimsi? – klausia senelis.

– Verčiau būsiu su juo.

– Ir gerai padarysi. Juk bet kada gali užeiti liūtis.

– Ar lovoje su baldakimu irgi lyja?

– Visko būna, – sako senelis. – Bet dažniausiai šiuose kraštuose laikosi giedra.

Jis ištraukia karalienės šokolado ir paduoda Hermanui. Abudu ilgokai čiulpia, pasidaliję po plytelę, ir senelio veidas įgauna spalvą.

– Tavo dukra – melagė.

Senelis nuryja seiles, ir Adomo obuolys iššoka kaip ryklio pelekas.

– Ką sakei, Hermanai?

– Tavo dukra – melagė. Baisi melagė.

– Ar tu apie savo mamą kalbi, Hermanai?

– Ji man ne mama. Ji tik rado mane gelbėjimo rate Oslo fiorde.

– Ko tu toks piktas, Hermanai?

– Neišeina pasakyti.

– Ką gi, Hermanai. Kitą kartą papasakosi. Kitą kartą.

Senelis trumpam užsnūsta, bet netrukus vėl pakyla nuo pagalvės.

– Ar pasakojau tau apie savo draugą, kuris prieš pat karą išlošė geležinkelio loterijoje didįjį prizą?

– Taip.

– Išties, tas Martinas – toks jo vardas – buvo šaunus vyrukas. Niekad kvailysčių nekrėsdavo. Vokas su atlyginimu visada pilnas ir sveikas pasiekdavo jo žmoną. Tačiau tąkart jam teko pavaišinti vyrukus. Ir kaip paprastai nutinka, toms vaišėms nebuvo nei galo, nei krašto. Kai galiausiai ištrūko, jis iš to džiaugsmo taip nekantravo papasakoti žmonai apie laimėjimą, kad pasuko trumpiausiu keliu – skersai Bišleto sta-

dioną, nuo pietinio iki šiaurinio vingio. Mat gyveno Kielando aikštėje. Tačiau taip jos ir nepasiekė. Jam pataikė disku į pakaušį, ir jis mirė vietoje.

– O jo žmona gavo premiją.

– Kelionę dviem Bergeno geležinkeliu. Ketinau tau pasakyti, kad tavo tėvai čia buvo, Hermanai. Ieškojo tavęs.

Senelis užsimerkia, paslepia burną ir sudeda ant užkloto rankas. Hermanas žiūri į pliką galvą, ji primena bliūkštantį futbolo kamuolį. Jis neiškenčia nepasilenkęs ir nepalietęs, iš pradžių vienu pirštu, paskui uždeda visą ranką: galva drėgnoka, justi, kaip viduje kažkas silpnai tvinksi, kaip virpa plonytė oda. Senelis atsimerkia ir nusišypso kitu lūpų kampučiu. Hermanas prisitraukia jo ranką ir apglėbia.

– Nepersistenk, – šnabžda senelis. – Čia rimti dalykai.

Hermanas, išsukęs iš už gatvės kampo, pamato policijos automobilį, sustojusį priešais jo namų duris, ir susibūrusią minią žmonių ilgais kaklais ir galingais balsais. Jis jau nori sustoti ir atbulomis nusėlinti Gabelio gatve, kai su didžiausiu triukšmu atsilapoja langas – šiandien ir Butelius balsingas. Įraudęs jis mosikuoja prieš nosį alaus buteliu ir rėkia:

– Štai jis! Štai vaikiščias! Vaikiščias gyvas!

Mama išsiveržia iš minios, kur visi pakelia į dangų rankas. Ji klupteli priešais Hermaną ir tvirtai jį apglėbia.

– Hermanai, kur tu buvai, Hermanai!

– Netoliese.

– Mes taip išsigandom!

Tėtis irgi prieina, o su juo ir visi kaimynai bei visa likusi gatvė, galiausiai net ir du policininkai prasiskina kelią ir abu uždeda rankas ant Hermano gobtuvo.

Vyresnis, kurio ūsai vešlesni už Nanseno*, pasilenkia ir praskyręs ūsus šneka:

– Tai čia Hermanas. Mes tavęs ieškojom.

– Aš slėpynių nežaidžiu.

Kitas policininkas žvilgteli į mamą, tėtis irgi prie jų pasilenkia – Hermanui darosi ankšta.

– Kiaurą dieną tavęs nemačiau, – prataria tėtis prisvilusiu balsu. – Kur tu, po galais, basteisi?

Hermanas neatsako. Policininkas vėl kilsteli ūsą.

– Gal buvai ką sutikęs? Turiu galvoj, gal tau, pavyzdžiui, kas nors siūlė šokolado?

* Fritjofas Nansenas (Fridtjof Nansen, 1861–1930) – garsus Norvegijos keliautojas, okeanografas, Arkties tyrinėtojas.

– Siūlė, – sako Hermanas.

Abu policininkai pritupia ir nusiima kepures.

– Vadinasi, gavai šokolado. Ir iš ko gavai, Hermanai?

Mama apsikabinusi tėtį, gatvės žibintų šviesoje veidų likę tiktai po pusę.

– Nesakysiu.

– Ar pažįsti žmogų, davusį tau šokolado?

– Puikiai pažįstu.

– Ar buvai pas jį namie?

– Taip.

– Ar esi ten anksčiau buvęs, Hermanai?

– Pasitaikydavo.

– Ar be šokolado tau dar ko nors davė, Hermanai?

– Taip.

Gatvėje įsitvyro tyla. Policininkai lėtai prisiartina.

– Ar galėtum pasakyti, ko?

Hermanas nusuka žvilgsnį.

– Žuvies kepsnelio.

– Jis buvo pas senelį! – sušunka mama, grūsdamasi artyn. – Bet mes irgi ten buvom! Kur tu iki tol vaikščiojai?

– Nesakysiu.

Butelius vos neišsigrūda pro langą, jo plaukai aplipę putomis.

– Mano galva, berniukas buvo pasimatyme! Argi ten ne lūpdažių žymė jam ant smakro!

Čia išdygsta jaunėlis Jakobsenas gniauždamas kumštį.

– Nelaidyk gerklės, girtuokli tu! Ir nekalbėk mūsų gatvėj švediškai!

Butelius nusipurto putas.

– Norvegiškai aš kalbu tiktai su karaliumi!

Butelius nesiginčydamas uždaro langą. Policijos automobilis lėtai nuvažiuoja, o Hermanas stovi įsitvėręs mamai ir tėčiui už rankų. Nustoja lyti.

– Eime namo, – sako vienas iš jų.

Lange šviečia gaublys. Hermanas guli lovoje, šalia padėtas puodelis kakavos. Mama susuka ant šaukšto greimą ir paduoda tėčiui, kuris ilgai čepsi.

– Ar gobtuvo nenusiimsi?

Hermanas neliečia kakavos ir neatsako į klausimą.

– Keistai atrodai su pižama ir gobtuvu.

– Niekas manęs nemato, – sako Hermanas.

Staiga tėtis paslepia rankas už nugaros ir pasalūniškai sužiūra.

– Iš kurios rankos?

Hermanas dvejoja.

– Nė iš vienos, – sako jis.

Ten špaga su paauksuota rankena, apsiaustas, plačiabrylė skrybėlė ir juoda kaukė. Hermanas nusisuka į sieną.

– Zoro, – suvapa tėtis.

Hermanas spokso į sieną.

– Nusispjaut man ant Zoro.

Jis atsigula ant nugaros ir užsitraukia ant akių gobtuvą. Mama patempia lūpą ir papučia plaukus.

– Ar tu keikiesi, Hermanai?

– Kai pritinka.

Tėtis pakabina kostiumą ant kėdės – jam dreba rankos. Mama išgeria kakavą, ir kambary stoja tyla, kuri pavirsta į žvakę, degančią iš abiejų galų.

Galiausiai tėtis atsikosėdamas užpučia liepsnas, kol gaisras nespėjo apimti viso kambario. Tačiau kalbėti pradeda mama.

– Hermanai, ar girdi mane po gobtuvu?

Jis neatsako. Vėl stipriai sumerkia akis ir užsitraukia ant veido antklodę.

– Man regis, tu mažumėlę susipainiojai, Hermanai. Mes nenorėjom tavęs apgauti. Ar supranti?

Hermanas dirsčioja pro plyšelį. Mato apsiaustą, kardą, skrybėlę ir kaukę. Girdi, kaip daužosi širdis. Ji muša kaip didysis senelio laikrodis – net šiurpas eina. Ar tarp sekundžių laikas sustoja? O gal jis tiesiog sėlina?

Mama tebekalba. Tačiau jos balsas skamba kitoniškai, tarsi ji būtų nunešusi balsą į valyklą, kur jį per klaidą apkeitė.

– Kol kas mes nieko tvirtai nežinome. Dėl to daktaras ir ėmė mėginius.

Ji akimirkai nusigręžia – jos pakaušis visas pašiurpęs. Paskui prisitraukia kėdę dar arčiau lovos.

– Čia nieko rimto, tačiau gali būti, kad tau nuslinks keli plaukai, Hermanai.

Ji pabando nusijuokti. Tačiau netgi jos juokas ne toks, koks turėtų būti.

– Atsimeni, ką man sakei? Mes galėsim nusipirkti peruką! Kokios spalvos norėtum, Hermanai? Raudono, žalio, rudo ar juodo?

Hermanas spokso į lubas, ir mama nebetenka vilties. Jos rankos su atodūsiu krenta į sterblę. Ir vėl stoja tyla. Pasauly tuoj išsibaigs tyla. Ji dega balta, begarse liepsna.

– Tark bent žodį, Hermanai.

Mama beveik pasikelia nuo kėdės.

– Ar pyksti ant mūsų?

Tėtis netikėtai palinksta į priekį, kažką laikydamas rankose.

– Kaip ten bebūtų, aš radau kaštonus, – bando šypsotis jis. – Žinai, kur jie buvo? Mano piniginėj! Neįsivaizduoju, kaip tenai pakliuvo.

Ir padeda juos ant paklodės. Hermanas nesijudina.

– Kam tau tiek kaštonų, Hermanai?

– Dėsiu į gniūžtes, kai ateis žiema.

– Gudriai sugalvojai. O į ką mėtysi gniūžtes?

– Į jus.

6

Pagaliau nusileidžia (o gal pakyla) tamsa – lėtai, bet užtikrintai. Hermanas be garso suskaičiuoja iki trisdešimt. Pasidaro taip tamsu, kad jis, be savo rankos, kurioje laiko šokoladinį batonėlį, daugiau nieko nemato. Netikėtai eilėse už jo kyla nerimastis, kažkoks balsas sušunka:

– Nusiimk kepurę! Mes nieko nematom!

Tėtis pasilenkia jam prie ausies:

– Tau turbūt teks nusiimti gobtuvą, Hermanai. Antraip kils triukšmas.

Hermanas atsargiai jį nusismaukia ir pasideda į glėbį. Bet dabar ateina tėčio eilė. Laibas balselis iš salės tuoj apsiverks:

– Nieko nematau, tas kvailys labai aukštas!

Kažkieno mama taip uoliai visus tildo, kad visose eilėse girdėti, o Hermano tėtis susmunka kėdėje, bet tuomet beveik nelieka vietos keliams, vėl kyla bruzdesys.

Paskui giedrą dangų perrėžia galingas žaibas, didžiosios raidės formos žaibas, vienu kartu išvyniojami visi šokoladai, eilėmis tarsi gyvatė nusirango zvimbiantis garsas: zzzzzzz! Ir štai atjoja Zoro, visiems trypiant į taktą, pralekia visai pro pat, iškelia kardą sveikindamasis ir dingsta už ekrano užuolaidos. Tuo tarpu viršum niūraus peizažo kyla mėnulis, nematomas orkestras groja, kiek jėgos leidžia.

Pradžioje Bernardas rodo triukus. Įkiša asilui į vieną ausį kiaušinį, o iš kitos ištraukia pinigėlį. Kiek vėliau vyrukas, kuris iš pirmo žvilgsnio atrodo kaip banditas, aptinka tą kiaušinį savo kelnėse – jau sudužusį. Tėtis kreivai nusišypso ir kumšteli Hermanui. Paskui Bernardas nujoja namo pas Zoro, kuris iš tiesų yra tikrų tikriausias poetas, vardu Donas Diegas, ir papasakoja, kad į nelaisvę Monasterijo tvirtovėje paimta graži moteris. Zoro su tuo nesitaikstys. Kai sutemsta ir vienintelis miestelio bažnyčios laikrodis išmuša dvyliktą dūžį,

Bernardas padeda jam persirengti. Zoro užsisega apsiaustą, vikriai užsimeta plačiabrylę skrybėlę, užsikiša už diržo kardą, akis pridengia kauke ir galiausiai apsimauna didžiules pirštines, panašias į tas, kurias mūvi eismą reguliuojantis policininkas Solio aikštėje.

Zoro pasiruošęs.

Jis šoka tiesiai pro langą ir nusileidžia ant Tornado – visa laimė, kad šis ten stovi. Ir išjoja į naktį tebegrojant nematomam orkestrui. Tuo tarpu juodi debesys lenktyniauja dangumi, kuriame kybo baltas, tykus mėnulis.

Tvirtovė stūkso pačioje kalno viršūnėje. Zoro pririša Tornadą prie medžio ir likusią atkarpą nutykina pėsčiomis. Paskutinius šimtą metrų jam tenka kopti stačia siena. Ir ten jis aptinka kiaurymę, pro kurią šiaip ne taip prasispraudžia į vidų.

Zoro patenka į pilį.

Jis atsiduria koridoriuje tarp šešėlių ir šarvų. Šalimais girdėti galybė skardžių balsų ir juokas. O iš apačios sklinda visai kitoniškas garsas – ten verkia moteris, ir sprendžiant iš gležno balso, be galo daili moteris, kuri sėdi čia įkalinta, kaip kad ir pasakojo ištikimasis Bernardas.

Zoro suranda siaurus, stačius laiptelius ir nusileidžia žemyn. Akmeninės sienos nišoje dega fakelas, Zoro nedvejodamas jį pasiima. Dabar verksmas girdėti kur kas aiškiau, jis artėja prie celės, kur moteris laikoma nelaisvėje.

Zoro sustoja kaip įbestas.

Žingsniai. Sunkūs žingsniai.

Iš už kampo išlenda figūra – kuprotas milžinas viena akimi ir dviem aštriai išgaląstais peiliais. Sargybinis. Jie stabteli vienas priešais kitą, bet ilgai netrunka. Zoro sviedžia į jį fakelą, milžinas surikęs parvirsta ir susitrenkia galvą į akmeninę aslą – daugiau jis niekad nebeatsikels. Tačiau kai Zoro nori iš jo paimti sunkų raktų ryšulį, iš visų pusių pasipila priešai ir užtveria visus išėjimus. Zoro vikriai išsitraukia kardą, kyla didelis mūšis, kuris nusineša daug gyvybių. Priešams tenka vienam po kito pasiduoti, tačiau jų randasi vis naujų, o Zoro kovoja vienas prieš visą šutvę. Ir galiausiai tenka pasiduoti jam – trisdešimt du įtūžę vyrukai priploja jį prie sienos. Tuo metu pasirodo ir pats Monasterijus. Čia tas pats banditas, kuriam Bernardas kelnėse sudaužė kiaušinį. Iki šiol likusi didžiulė dėmė.

Zoro negailestingai įmetamas į kamerą, sunkios durys užsiveria, suspragsi šešios spynos, ir žingsniai bei balsai pranyksta viršutiniuose tvirtovės aukštuose. Zoro girdi, kaip gretimoje kameroje dejuoja moteris. Bet tuo pačiu metu pasigirsta ir kitas garsas – įjungiamos mašinos ir besisukančių surūdijusių krumpliaračių. Ir jis savo akimis išvysta, kaip viena akmeninė siena išjuda ir pradeda slinkti artyn. Kambarys vis labiau siaurėja, siena palengva slenka, jis pabando ją sustabdyti, bet nesėkmingai, siena vis tiek juda, vis labiau ir labiau priartėdama prie Zoro, kuris jau prisiploja prie kitos sienos, tačiau ir ši nestovi vietoje.

Staiga ekranas užtemsta. Salėje tvyro tokia tyla, kad, rodos, galėtum ją pačiupinėti – ji tarsi koks juodas, klastingas katinas. Prie ekrano užsklandos pasigirsta traškesys, apatiniame kampe atsiranda užrašas mažomis raidėmis: *„Tęsinys kitą mėnesį."* Akimirksniu visi pradeda kurtinamu choru švilpti, į ekraną pasipila šokolado popierėliai, kaštonai ir kišenių turinys, tuo tarpu nuo sieninių šviestuvų pakyla (o gal nusileidžia) šviesa.

Hermanas užsitempia gobtuvą.

Kai jie išeina, dangus pasirodo aukštas ir juodas su daugybe žvaigždžių, nelyginant strazdanotas juo-

daodis. Prie įėjimo stovi eilė, ir Hermanui užeina noras visiems papasakoti, kaip filmas baigėsi. Bet jo dėmesį patraukia dvi figūros ant šaligatvio priešais. Ten daktaras ir seselė. Jie stovi po žibintu meiliai apsikabinę ir tikriausiai galvoja, kad jų niekas nemato. Hermanas susimąsto. Nieko keisto, kad jiedu abu peršalę. Diseno tramvajus sustoja stotelėje, jam nuvažiavus, daktaras lieka vienas. Hermano jis nepamato, jo žvilgsnis sklando padebesiais.

– Manau, Zoro ras išeitį, – prataria tėtis. – Tik menkas malonumas visą mėnesį tenai tūnoti.

Jie pasuka Gabelio gatve, ir į veidus pūsteli sūrus vėjas.

– Ar dabar jau pasimatuosi kostiumą?

Hermanas nutyli, tačiau tėtis kalba toliau – kranininkai tikriausiai įpratę retkartėm patys su savimi pasišnekėti.

– Šiais metais neabejotinai bus geras obuolių derlius. Mažiausiai po maišą kiekvienas surinksim. Po didelį maišą. Gali tekti net dukart suvaikščioti į prieplauką. Tačiau nuo Rotušės parvažiuosim taksi, ar ne? Tikiuosi, paklius „Mersedesas“. Nieko tokio, jei užsirūkysiu, Hermanai?

Tėtis sustoja ir pradeda raustis kišenėse. Bet vos tik pabando uždegti degtuką, vėjas kaipmat jį užpučia. Galiausiai Hermanas gauna užstoti vėją rankomis: jis stovi pasistiepęs, o tėtis sulenkęs kelius, ir liepsna apšviečia jųdviejų veidus. Hermanas nežino kodėl, tačiau jam staiga užsinori pravirkti. Užuot pravirkęs, jis įsikanda mazgą, o tėtis išpapsi dūmų debesį.

– Kaip manai, ar kai grįšim namo, mama bus ką nors skanaus pagaminusi? – klausia jis.

– Prisvilusios želės, – atsako Hermanas.

Ir tėtis daugiau nebeprasižioja.

7

Hermanas sėdi po obelimi. Žemė šlapia, o dangus sausas, ir čia jau saulės nuopelnas – ji it baltas skydas kabo viršum Oslo fiordo. Hermanui labiau norėtųsi lietaus, smarkios liūties. Bet oras toks vaiskus, kad visus ligi vieno Kolsoso* akmenis gali suskaičiuoti. Tačiau jis nekvaršina sau galvos. Užuot skaičiavęs seka akimis lėktuvą: šis pakyla iš Fornebu oro uosto ir toldamas Amerikos link lieka ne didesnis už liaunutį kolibrį. „Aš turėjau juo skristi“, – ateina Hermanui tyli mintis. O tyliau už mintį nėra nieko.

Staiga jam į viršugalvį bumbteli obuolys, bet skaudėt neskauda, nes jis su gobtuvu. Ir obuolys ne

* Kolsosas (Kolsås) – kalvagūbris Osle, turintis apie du šimtus laipiojimo uolomis trasų.

stiklinis*, jis nesudūžta, tik nurieda į žolę ir lieka tyliai gulėti, vadinasi, nebus jis ir granatinis. Hermanas pakelia akis. Tėtis, bandydamas išlaikyti pusiausvyrą ant viršutinės šakos, purto obelį.

– Gal užlipsi pas mane pasižvalgyti? – šaukia jis.

Bet Hermanas sėdi kaip sėdėjęs. Jam niekaip iš galvos neišeina Zoro. Kaip Hermanas, atsidūręs jo vietoje, pasielgtų? Jis net neįsivaizduoja. Tačiau Zoro tikrai ras išeitį. Gal Bernardas pasitelks magiją ir jį išlaisvins? Hermanas nuskina obuolį, jis žalias ir glotnus – mėnulis turėtų būti šitokio glotnumo. Jau nori atsikąsti, bet taip ir neprasižioja. Kaip neatsikandęs gali žinoti, yra obuoly kirmėlių ar ne? O jeigu aptiksi ne kirmėlę, o pusę kirmėlės? Taigi jis verčiau patraukia pas mamą, kuri moja jam nuo šulinio.

Kai prieina, mama parodo grėbliu į žolę.

– Pažiūrėk, – sako jinai.

Hermanas žiūri. Po rudais lapais guli ežys. Galvos nematyti, tačiau visi dygliai išskėsti. Jis panėši į adatų pagalvėlę, kurią praeidama bus pametusi didžiausia pasaulio siuvėja. Hermanas atsargiai pirštų galiukais jį paliečia. Nieko.

– Miręs ir pakastas, – sako Hermanas.

---

* Stiklinis obuolys – obuolių rūšis.

– Oi, ne. Ežys tiesiog miega. Jis čia pasiruošė žiemai guolį.

Staiga pasigirsta bildesys, ir oru nuplasnoja aukštas žmogus. Jis nukrenta ant nugaros ir lieka gulėti. Hermanas su mama pasileidžia ton pusėn, bet kol atbėga, tėtis jau stovi ant kojų ir purtosi obuolius, žolę ir šakas.

– Užsigavai? – tučtuojau pasidomi mama.

– Ką tu, motin. Žmonės ir iš aukščiau krenta. Nagi, neškim čionai kuprines!

Ir štai Hermanas stovi didžiulėje svetainėje, kur tvyro senų laikraščių, dumblių ir obuolių kvapas. Per visus keturis langus sklinda šviesa, aukštais stulpais krisdama įstrižai grindų. Labai panašu į jo matytus paveikslėlius iš iliustruotos vaikų Biblijos. Kai pasirodo Jėzus, saulė visada šitaip nušvinta. Pabunda keli vabzdžiai, pasibaldo į lango stiklą ir vėl krinta ant palangės. Paskui Hermanas išgirsta kažką lauke bruzdant ir pamato, kaip prie pirmojo lango priremiamos kopėčios – pasirodo tėtis, laikydamas langinę, kurią reikia prisukti. Štai tokį prisimena Hermanas tą sekmadienį, kuris iš tiesų nebuvo niekuo ypatingas, bet jo vis tiek neužmirš, nes kažkur giliai viduje, taip giliai, kad net jis pats niekada ten nėra buvojęs, slypėjo jausmas, kad kažkas praeina, kad kažkas baigiasi,

o gal prasideda. Hermanas stovi kambario vidury, užsimaukšlinęs savo geltonąjį gobtuvą, kol tėtis vieną po kito uždarinėja langus, ir jį tarytum tankus miškas apsupa tamsa. Galiausiai atviros lieka tiktai durys į verandą, kurioje išdygsta abu jo tėvai – kaip du šešėliai ar siluetai, apšviesti skvarbios, tolimos rudens saulės. Jie stovi apsikabinę ir žiūri į tamsą, tik nežinia, ar jie mato Hermaną.

– Viskas, – sako tėtis.

Tik tiek ir tepasako: viskas. Ir Hermanas suvokia, kad šito žodžio jis irgi nepamirš. Viskas.

8

ŽIEMA

Hermaną pabudina sniegas, miegai kaipmat iš-laksto. Jis guli lovoje ir klausosi: girdi, kaip sniegas tarsi silpnas kvėpsnis leidžiasi ant miesto. Daugiau nė garselio. Vis dar naktis, dar nepradėjo važinėti tramvajai, tėvai dar miega. Jis bando prisiminti, ką sapnavęs, tačiau jam ir šįkart nepavyksta.

Jis nuslenka prie lango ir dirsteli laukan. Nesuklydo – sninga. Gatvės jau baltos ir aplinkui neregėti nei pėdsako, nei vėžės. Hermanas akimis paseka snaigę. Jam susisuka galva, tarsi stovėtų karuselėje, įkišęs galvą į miltų maišą. Jis nusvirduliuoja atgal į lovą ir staiga pamato, kad ant pagalvės kažkas volio-

jasi. Pasižiūri iš arčiau. Plaukai, visas kuokštas plaukų. Rankos pačios čiumpa už galvos, jis ieško, kur atsisėsti, apžiūri pirštus, plaukus – visur vien plaukai, kambarys pilnas plaukų. Jam trūksta oro. Jis nugarma į vonią, tačiau veidrodyje matyti vien tiktai žemė už poliarinio rato – nieko nebus. Jis atsineša dvi kėdes iš virtuvės ir sukrauna vieną ant kitos. Paskui užsiropščia ant vonios krašto, pasiremia į vaistų spintelę ir atsargiai įsitaiso ant viršutinės kėdės. Dabar jau mato, aiškiai mato, kad iškritęs plaukų kuokštas jo. Tiesiai po sklastymu – plika vieta, ji šviečia kaip nušveistas pinigėlis. Hermanas pasilenkia dar arčiau veidrodžio, kad įsitikintų, kad čia tikrai jis. Taip ir yra, mat kai užsimerkia, atvaizdas veidrodyje padaro lygiai tą patį.

Staiga kėdės nuvirsta. Ir Hermaną vienu kartu pasiekia visi garsai: jo paties išgąstingas riksmas, kaipmat pabundantys tėvai, dūžtantis veidrodis ir sniegas, kuris toliau sau krenta.

Kažkas jį purto, kaskart vis smarkiau. Hermanas atsimerkia. Jis sėdi ant klozeto. Mama klūpo priešais, jos pižama raudona su geltonais taškeliais – mama panaši į didžiulę boružę. Hermanas pradeda skaičiuoti taškelius, kad sužinotų, kiek jam sueis metų.

– Hermanai, Hermanai, ar neužsigavai?

– Hermanas visai saugiai nusileido.

Pasirodo ir tėtis. Jo pižama geltona su raudonais taškeliais, ir jis atrodo, tarsi būtų susirgęs sunkiausia tymų forma. Jis šluoja į samtelį šukes.

– Reiškia nelaimę keturiasdešimt dienų ir naktų, – sako Hermanas.

– Bet ką, po galais, tu čionai veikei? – klausia mama.

– Šiąnakt mane kažkas nuskalpavo, – tyliai pratarią Hermanas.

Dabar ir mama pamato, pamato tą pliką vietą virš ausies, didžiulę kaip kanalizacijos dangtis. Mama kilsteli ranką ir jau norėtų paliesti jo galvą, bet tarytum nedrįsta. Ji gniaužo rankas, o jos veidas vis mainosi. Tėčiui irgi pasidaro smalsu, jis prieina arčiau, ir Hermanui nuo šitiekos taškelių aplinkui susisuka galva.

– Beveik nesimato, – sušnabžda mama. – Jeigu va taip šukuoji plaukus.

– Paleiskit mane!

– Bet, Hermanai...

– Paleiskit! Paleiskit!

Jis nustumia tėvus ir išbėga į savo kambarį. Ant pagalvės guli plaukų kuokštas, panašus į nudvėsusią,

pūvančią pelę. Jis pabando prilipdyti jį į vietą, bet nieko neišeina. Plaukai išsiplaiksto ant grindų, o už lango tik dar tirščiau sninga. Surinkęs plaukus, Hermanas sudeda juos į apatinį stalčių, kur laiko visus savo kaštonus.

Ir pasaulis pabunda: Butelius atsidaro pirmą šiandien alaus butelį, Statinė įsideda į portfelį kreidos ir penkis sumuštinius, Kartonas užklijuoja meilės laišką valytojai, o Kiaušinis padaro tris su puse atsispaudimus. Skruzdėta tetulė jau kažkur keliauja: kur beišsiruoštų, jai reikia dvigubai daugiau laiko, jaunėlis Jakobsenas susideda į švarko kišenę rašiklius, Dručkis iš kairės šnervės išrauna du plaukus, Rubė atsargiai nusiima plaukų tinklelį, o senelis pabaigia karalienės šokoladą ir vėl užsnūsta.

Hermanas irgi atsigula. Jis daugiau nebesikels. Tvirtai apsisprendė. Jis ežys be spyglių.

Po pusvalandžio pasirodo mama.

– Hermanai, ar šiandien neisi į mokyklą?

Jis neatsako.

– Gali ir neiti. Bet man tuomet reikės jiems paskambinti. Matai, rytoj mes vėl eisim pas daktarą.

– Mes neturim telefono.

– Aš galiu paskambinti iš parduotuvės.

Hermanas užsigalvoja. Rimtai užsigalvoja.

– Aš – ne lepūnėlis, – galiausiai ištaria.

Tėtis dar neišėjęs į darbą. Jis geria kavą, bet pirštas įpjautas ir apklijuotas pleistru, tad puodelį tenka laikyti kaire ranka, ir jis kaskart jį keldamas pripilsto.

Mama išvirusi kiaušinių, o kiaušinius ji verda tiktai sekmadieniais. Tačiau Hermanas nutuokia, kur čia šuo pakastas. Prie lėkštės stovi didžiulis butelis žuvų taukų. Jis užsimerkia ir gurkšteli. Skonis kaip sportbačių ir supelijusios dešros. Pastumia butelį tėčiui, kuris nustebęs žvilgteli į mamą, tačiau išsisukti nepavyksta. Tėtis ima visa burna vaipytis, o paskui išgeria tris puodelius kavos ir prilaisto dar daugiau.

Hermanas jau nori kirsdinti kiaušiniui galvą, bet taip ir nepasiryžta. Čia kaip su obuoliu. Iš kur gali žinoti, yra viduje viščiukas ar ne? Kai perpjausi per pusę, bus per vėlu. Paskui jis užsigalvoja apie kūno kultūros mokytoją, ir apetitas visiškai prapuola. Pastumia kiaušinį kuo toliau. Ir čia gudriai sužiūra tėtis. Jis paima kiaušinį, uždengia jį delnu ir stodamasis pradeda mostaguoti rankomis: tai pirmyn, tai atgal. Paskui atkiša rankas, ten – tuščia, tuščia kaip taupyklėje. Tenka paploti.

– Vadink mane Bernardu, – išdidžiai taria tėtis.

Tačiau kai jis sėdasi, kažkas baisiai sukneža, ir tėčio veidą kaipmat išmuša raudonis. Akys ima klaidžioti visomis kryptimis, ir jis nusvarinęs galvą atsistoja.

– Nereikėtų rodyti fokusų, kai pirštas pleistru užklijuotas, – sumurma ir gunktelėjęs nušliurina į vonią.

Ant kėdės guli ką tik iškeptas omletas. Hermanas užsikvatoja. Jis nė nežino, iš kur tas juokas imasi, jis tiesiog pučiasi viduje tarsi balionas ir jį būtinai reikia išleisti. Netrukus jis jau kvatoja net susiriesdamas, mama irgi prisijungia, ir jie abudu taip juokiasi, kad dar kiek ir atsidurs ant visų keturių po stalu. Tačiau tuo metu tarpdury išdygsta tėtis, jis nesijuokia, tiktai stovi vienomis trumpikėmis visas nelaimingas. Mamai tenka padėti suieškoti jam kelnes ir jinai vos atgaudama kvapą išeina iš paskos. Hermanas staiga pajunta, kaip juokas įstringa jam gerklėje, įstringa skersai tarsi žuvies ašaka, o gal čia širdis pro burną lipa, kas būtų dar blogiau. Laimė, kad bent jau viščiuko kiaušinyje nebuvo.

Grįžta mama, slėpdama už nugaros rankas.

– Gobtuvo jau greit nebeišeis nešioti, Hermanai.

– Nori lažintis?

– Lauke sninga. Ištraukiau tavo žieminius batus. Ir dar žiūrėk, ką užbaigiau!

Ir numeta jam kepurę. Mėlyną su dideliu trijų spalvų kutu. Tokio didelio kuto Hermanas gyvenime nėra matęs. Jis didesnis už palmių plaušų šluotą, netgi stambesnis už Rubės ševeliūrą.

– Nepasimatuosi? – klausia mama.

Jis spėriai apsidairo. Paskui atlaisvina mazgą po smakru, nusimeta gobtuvą ir žaibo greitumu užsismaukia kepurę.

– Tinka?

– Neblogai, – sako Hermanas. Kutas toks sunkus, kad jis vos nepraranda pusiausvyros.

Išlenda tėčio veidas – jis vėl šypsosi.

– Paėjėsim gabaliuką drauge, Hermanai? Vajetau, kokia stilinga kepurė! Turbūt daug metų užtrukai, kol ją numezgei, motin.

Mama kumšteli jam į pilvą, bet neatrodo, kad tėčiui labai suskaustų, čia panašiai, kaip susidurti kaktomušom su drugeliu.

– Būkit šiandien atsargūs, – tyliai sako ji.

Jie lėtai pėdina per sniegą. Žieminiai batai palieka pėdsakus su įstrižomis juostelėmis. Buteliaus žaliuzės vis dar nuleistos. Jis negali pakęsti sniego. Ir žiemą tik vieną vienintelį kartą išeina į lauką – kai į Jakobseno parduotuvę atveža kalėdinio alaus.

Tėtis jaučiasi, tarsi stovėtų tribūnoje, nors iš tiesų eina šaligatvio viduriu.

– Motina labai baiminasi, kai pradeda snigti. Kad aš paslysiu ir nukrisiu. Tačiau bijoti tikrai nėra ko. Įsivaizduok iš visų šonų sujungtas kopėčias. Keturias kopėčias, kurios suvirintos į keturkampį. Ir tu lipi kopėčių vidumi. Labai sumanu. Greit galėsi pats išbandyti, Hermanai. Užbėk kurią dieną po mokyklos, kai bus geras oras. Aš pakalbėjau su viršininku. Nesakau, kad man reikia su juo tartis, tiesiog taip jau išėjo. Galbūt kurią dieną kitą savaitę?

Hermanas trukteli pečiais – jam nudiegia viduriuose. Pro švytinčią diržo sagtį suurzgia pilvas, tačiau tėtis nieko neišgirsta.

– Iš tiesų tai aš norėjau būti pilotas – žinojai? Pilotas. Ar žinai, kas mus sieja?

Hermanas nusprendžia pasakyti „ne“.

– Gylio nuovoka.

– Gylio nuovoka?

– Būtent. Gylio nuovoka. Matai, ją ne visi turi. Kai sėdžiu krano kajutėje ir žiūriu žemyn, turiu pastebėti, jeigu vienas polis iškyla trimis centimetrais aukščiau už likusius. Antraip šaukštai po pietų. Antraip bus didelis bum.

Jie sustoja ant kampo, nuo kurio kiekvienas pasuks savo keliu. Hermanas nužiūrinėja savo batus, bet, norėdamas sužinoti, ar turi gylio nuovoką, žiūrėti tikriausiai turėtų iš kur kas aukščiau.

Tėtis žvalgosi aplinkui.

– Prastas matomumas, – padaro išvadą. – Šiandien greičiausiai teks sėdėti barake.

Kurį laiką jie nepratari nė žodžio, tik spardo sniegą, lyg bandydami išsilaisvinti. Jaunėlis Jakobsenas pasistato priešais parduotuvę savo „Triumfą“, kiek pablizgina kapotą, pasisveikindamas kilsteli skrybėlę ir užsirakina viduje.

– Puošeiva, – tarp dantų sugirgždina tėtis. – Lepšis. Plaukai pomada sulipdyti.

Jis ūmai nutyla ir atsargiai pašnairuoja į Hermaną. Parduotuvėje užsidega šviesos, iš sandėliuko pasigirsta amerikietiška muzika. Tėtis, žvilgtelėjęs į laikrodį, ilgai, garsiai krenkščia.

– Kaip manai, ar šiemet pasieks dešimties kilometrų rekordą?

Hermanas neatsako.

– Jei manęs paklaustum, Kupernas* pasieks.

Hermanas jo neklausia.

Tėtis toliau spardo sniegą.

– Kaip tau einasi, Hermanai?

– Nieko ypatingo.

Paskui kiekvienas patraukia savo keliu, bet po akimirkos atsigręžia – visada taip daro. Sniegas toks tirštas, kad jie vos vienas kitą įžiūri. Bet vis tiek pamojuoja.

Hermanas stovi Harelabeno parkelyje ir laukia skambučio. Jis jau pradeda gailėtis – apsisuktų dabar ir čiuožtų tiesiai namo. Tačiau iš lango atsklinda balsas, ir tas balsas direktoriaus, o su direktoriumi nepajuokausi. Jis yra tarnavęs armijoje jaunesniuoju leitenantu ir laimėjęs kelis nemažus mūšius.

– Ei, tu, taip, tu! Su kepure! Kaipmat drožk į pamoką!

---

* Knutas „Kupernas“ Johanesenas (Knut „Kupper'n“ Johannesen, g. 1933) – žymus norvegų greitojo čiuožimo meistras, Norvegijos, Europos ir pasaulio čempionas.

Jam už nugaros suskamba telefonas, ir jis atsistoja lange, nutvėręs telefono ragelį, tuo tarpu Hermanas nieko nelaukęs nuskuta vidun.

Jis kaip visada paskutinis. Tačiau jis kažkur girdėjo, gal per radiją sekmadienio rytą, o gal per pageidavimų koncertą, kad jeigu neskubėsi, būsi pirmas. Jam tik dabar tai atėjo į galvą. Jis pasikabina striukę ant kablio ir nesibeldęs atsargiai praveria duris. Statinė, jau išvyniojęs Norvegijos žemėlapį, stovi nugara į klasę, ir Hermanas vogčiomis nuslenka palei mokytojo suolą iki eilės prie lango. Tačiau kiekvieną-kart dedant koją, batai išleidžia čiulpsintį garsą – lyg dramblys valgytų želę. Statinė apsisuka tarsi pagal komandą „aplink" – tai užtrunka mažiausiai dvi minutes – ir išsprogdina akis.

– Stok! – sukomanduoja jis.

Tačiau Hermanas, jau spėjęs atsisėsti, žvelgia pro langą. Balta yra nepaprasta spalva, nes iš tiesų ji net ne spalva. Kaip ten bebūtų, sniegą Hermanas mato: smulkios, plonytės snaigės laikosi pakibusios ore – gal Dievas per ilgai užsibuvo saulėje anapus debesų, kur mėlynas dangus, ir dabar jam nuo pečių lupasi įdegis.

Statinė jau vaikšto tarp suolų ir purto nuo rankų kreidą.

– Jūs tik pažiūrėkit. Hermanas atėjo. Ir kas gi šįkart pastojo tau kelią? Tikiuosi, ne lapė.

Juokas prasideda nuo Gleno ir plinta tolyn: kaip per sviestą. Paskutinė ir garsiausiai užsikvatoja Rubė.

Statinė sulaiko juoką pakeldamas ranką.

– O gal Bigdiojaus alėjoje sutikai vaidingą šiaurės lokį?

Hermanas nemato reikalo atsakinėti. Statinė sugriebia rodomąją lazdelę ir pasipučia.

– Tau šalta?

– Ne, ačiū.

– *Šalta* tau, klausiu!

– Ne, labai ačiū.

– Tai gal būtum toks maloningas nusiimti kepurę?

Hermanas nusuka žvilgsnį į langą. Jį turbūt tuoj pačiups už kairės ausies ir keturiasdešimt minučių laikys pakabinę.

– Negirdėjau, ką pasakei, – rėkia Statinė.

– Aš nieko nesakiau.

Statinė stovi vos per metrą. Jis dvigubai storesnis nei paprastai, o akys išsprogusios kaip veizolai. Hermanas dažnai pasvarsto, ar stovėdamas stačias Statinė mato savo kojas. Jis tai jau tikrai neturi gylio nuovokos.

– *Nusiimk kepurę, Hermanai Fulktai!*

– Ne ir dar kartą ne.

Statinė negali patikėti savo ausimis. Akimirką jis sutrikęs dairosi, kraujas iš galvos suplūsta žemyn, veidas visiškai išblunka. Klasėje taip tylu, kad girdėti, kaip Nesodene šnopuoja ežys. Netgi Rubė atsigręžia ir atvapina žandikaulį.

– Tu pasakei „ne"? – sušnabžda Statinė ir palinksta arčiau.

– Taip.

– Tu nepaklūsti?

Hermanas nebesusigaudo, kas čia atsitiko ir nuo ko viskas prasidėjo, kodėl prie jo vis arčiau linksta milžiniška Statinės marmūzė drebančiomis lūpomis, geltonais dantimis ir prakaito lašeliais išmušta kakta. Kas čia dėl to kaltas? Jis suvokia tik viena – kad labai bijo ir kad šiandien tikrai nereikėjo eiti į mokyklą.

– Tu nepaklūsti? – pakartoja Statinė, bet jau tuoj nebebus, kur lenktis.

– Jei iškišit mane pro langą, man nuplyš ausis, – šnabžda Hermanas.

Statinė smarkiai sumerkia vieną akį ir paleidžia iš rankų rodomąją lazdelę. Paskui čiumpa traukti kutą, bet Hermanas laiko jį abiem rankom ir iš visų jėgų purto galvą.

Staiga atsilapoja durys ir į klasę įmarširuoja direktorius. Statinė paleidžia kutą – iš jo kumščio kyšo trispalviai siūlai. Visi tarsi pagal komandą „ramiai" atsistoja iš suolų, visi, išskyrus Hermaną, kuris sėdi kaip sėdėjęs. Statinė prasibrauna prie mokytojo suolo, užsiima vietą šalia direktoriaus ir paslepia rankas už nugaros.

Direktorius greitomis apsidairo, akimirką sulaiko žvilgsnį ties Hermanu, bet paskui jo akys vėl atsisuka į klasę.

– Aš atėjau pakalbėti apie sniego gniūžtes! Kaip žinia, sniegas dabar lipnus, ir aš noriu štai ką pasakyti: viena mesta gniūžtė, ir dvi dienas teks ateiti į pamokas anksčiau. Dvi mestos gniūžtės – tiek pat dienų ateiti anksčiau bei vieną dieną pasilikti po pamokų. Trys mestos gniūžtės – pranešimas tėvams ir galimas pašalinimas iš mokyklos keturioms dienoms, priklausomai nuo gniūžtės dydžio. Aišku?

Visi tyli. Vadinasi, visi suprato. Statinė nubraukia nuo kaktos prakaitą ir perima iš direktoriaus žodį.

– Kaip matote, klasėje sėdi mokinys, kuris yra visiškai nesukalbamas. Jis stačiai...

Direktorius Statinę pertraukia, išsitempia jį į koridorių ir uždaro duris.

Neilgai trukus Statinė grįžta, grįžta vienas ir tarsi subadytas. Jis prislenka prie mokytojo suolo ir sunkiai atsisėda. Vogčiomis žvilgčioja į Hermaną ir bando dėtis draugiškas. Hermanas tik dar labiau įsibaimina, jam užsinori skradžiai žemę prasmegti arba įlįsti į rašalinę ir tvirtai užsisukti dangtelį.

Statinė net lazdelės nebepajėgia pasiimti. Tik nuveda didįjį pirštą prie žemėlapio ir toliau lėtai pasakoja.

– Taigi čia yra Norvegija, kuri išaugino daug didžių žmonių. Kaip matote, Norvegijos žemė yra labai plati. Atstumas nuo Oslo iki Hamerfesto šiaurėje yra toks pat kaip nuo čia iki amžinybės, tai yra Romos. O štai čia prie Oslo fiordo išsidėstęs nedidelis miestelis, iš kurio kilęs Hermanas. Turiu galvoje Hermaną

Vildenvį*, poetą iš Staverno. „O štai mažoji Selma. Ji iš tiesų dainos verta.“**

Jam nespėjus įsideklamuoti, pasigirsta skambutis, ir visi išsiveržia pro duris. Hermanas vėl paskutinis. Jis pasikiša kuprinę po pažastim ir skubriai praeina pro Statinę, kuris vis dar nagrinėja Norvegijos žemėlapį.

– Luktelk, Hermanai, – sako jis.

Tačiau Hermanas nė nemano laukti Statinės, kuriam šiandien visai galvoje pasimaišę. Jis išbėga į koridorių, čiumpa striukę ir kiek įkabindamas pasileidžia laiptais, tuo tarpu Statinė dar ilgai šaukia pavymui.

Mokyklos kieme visi vienu metu atsigręžia. Hermanas sustoja kaip įbestas, ir sunkios durys triukšmingai užsiveria jam už nugaros. Tačiau jo širdis daužosi dar balsiau, jo širdis – tarsi striukėje besitrankančios durys. Nevalia prarasti pusiausvyros. Snigti jau nustojo. Mergaičių stoginėje jis mato Rubę. Ši suslėpusi plaukus po striukės gobtuvu,

---

* Hermanas Vildenvis (Herman Wildenvey, 1885–1959) – vienas iškiliausių XX amžiaus Norvegijos poetų ir vertėjų, vertęs V. Šekspyrą, E. Hemingvėjų, H. Heinę ir kt.

** Citata iš H. Vildenvio eilėraščio „Selma“.

akys išsprogusios ant kaktos. Prie geriamo vandens fontanėlio sėdi Glenas, jam iš šonų stovi Karstenas su Bjornaru.

Hermanas žengia žingsnį atgal, bet ten viduje – Statinė. Nepavyks pro ten pasprukti. Jis užsimerkia ir išeina į mokyklos kiemą. Skaičiuoja iki aštuonių. Iki penkiolikos. Jau tuoj praras orientaciją. Ištaria mintyse „dvidešimt“, kai jam tiesiai į pakaušį pataiko pirma gniūžtė. Kepurė nusmunka ant akių, jisai ją pasitaiso ir atsimerkia. Jis apsuptas. Glenas stovi priešakyje.

– Nusiimk kepurę, lepūnėli! – sako jis.

Hermanas nenusiima. Bando vėl užsimerkti, bet niekas negelbsti. Vaizdas stovi akyse. Ratas apie jį darosi vis ankštesnis.

Glenas žengia žingsnį į priekį ir kumšteli kutą. Karstenas ir Bjornaras artinasi iš už nugaros. Hermanas išsivaduoja ir iš visų jėgų abiem rankom įsikimba kepurės. Glenas timpteli kutą, ir Hermanas ūmai atsiduria ant žemės: aplinkui vien tiktai kojos, kurios trypia į taktą ir vis labiau artinasi. Zoro – apie jį vienintelį Hermanas dar spėja pagalvoti. Tas pats ištiko Zoro Frognerio kino teatre.

– Paleisk kepurę! – rėkia Glenas.

Bet Hermanas nepaleidžia. Tegul užmuša – nepaleis. Jis bando spardytis – jokios naudos, nes jis tvirtai surakintas. Tuoj pritrūks oro. Kažkur tolumoje, nors išties visi stovi šalimais, pasigirsta sutartinis šūkavimas:

– Plikis! Plikis! Plikis!

Glenas sugriebia dar smarkiau, ir kepurė ima slysti nuo ausų, bet Hermanas plėšia ją į priešingą pusę. Ir kas nutinka. Kojos išsilaksto į visas puses, pasirodo dvi rankos, ir Glenas už abiejų kopūstų pakyla aukštyn. Čia Statinės firminis. Jis nutempia Gleną, kuris spiegia kaip skerdžiamas ir spardosi ore, tiesiai į direktoriaus kabinetą. Tuo pat metu pasigirsta skambutis. Ir Hermanas nelauktai lieka vienas gulėti vidury mokyklos kiemo. Akimirksnį debesys aukštumose nuslysta į šoną, ir jis pamato, kad dangus yra bemaž mėlynas – visai kaip senas pripučiamas čiužinys, iš kurio tuoj išsileis oras.

Hermanas iš lėto pasikelia ir nusipurto nuo drabužių sniegą – atrodo kaip nusiplūkęs šuniukas, kuris ką tik išlindo iš vandens. Pasaulyje vėl tylu. Jis pasitaiso kepurę ir patraukia į sporto salę. Persirengimo kambaryje sėdi Kiaušinis ir blizgina švilpuką. Hermanas sustoja tarpduryje. Kiaušinis nustebęs žiūri, kol pagaliau suvokia, su kuo turi reikalą.

– Ne ta pamoka, – sako Kiaušinis. – Dink!

Ir toliau sau blizgina mažąjį instrumentą.

– Noriu pasiimti savo sportbatį, Kiaušini, – sako Hermanas.

Suranda jį ant lentynos viršum kriauklės, įsideda į kuprinę ir jau nori eiti.

Švelni Kiaušinio ranka jį sulaiko. Į Kiaušinį minkšta atsiremti, jis net krūtis turi, kur kadaise neabejotinai buvo tvirti raumenys.

– Kodėl jūs vadinat mane Kiaušiniu?

– Nežinau, Kiaušini.

– Ar visi mane Kiaušiniu vadinat?

– Taip, Kiaušini.

Hermanas pralenda pro Kiaušinio pažastį ir dingsta, daugiau netaręs nė žodžio. Jis patraukia į dirbtuves. Iš ten girdisi atpažįstami garsai – panašūs garsai šeštadieniais sklinda iš tėvų miegamojo. Hermanas pastumia duris. Kartonas sėdi ant stalo, abiem rankom apkabinęs valytoją. Nedelsdamas ją paleidžia, ir ši, išleidusi nuostabos atodūsį, suklumpa ant grindų.

Kartonas spokso į Hermaną, kuris stovi prie sienos ir žvairuoja pro kepurės kraštą.

– Aš... tik norėjau jai parodyti... klijus, – taria Kartonas, taisydamasis švarką.

Pasigirsta garsus juoko šūksnis, ir valytoja, pagriebusi šepetį su kibiru, pralekia pro Hermaną.

– Dėkui, kad laiku atėjai, mažyli, antraip būčiau įmerkusi uodegą!

Ji užbėga laiptais, o Kartono ausys užsiliepsnoja tarsi fakelai.

– Ko tu nori! – suniurzga jis.

– Pasiimti daiktus.

Hermanas prieina prie spintos ir krūvos apačioje susiranda savo herbariumą. Įsimeta jį į kuprinę, ir užsideda kuprinę ant nugaros.

– Negalima namo neštis!

– Hermanui galima, – sako Hermanas.

– Bet tu dar nepabaigei!

– Aš nebepabaigsiu.

Kartonui skersai kaktos įsirėžia raukšlė.

– Ir kodėl gi?

– Nes tuoj mirsiu.

Kartonas praranda kalbos dovaną, tačiau neilgam. Jo akys pasidaro juodos kaip Juodoji jūra. Dar kiek – ir burną prarys.

– Daugiau manęs nebeapgausi!

– Aš ir neapgaudinėju, – aiškina Hermanas.

– Ir kuo tu šiandien skundiesi? Gal kas į nugarą peilį įsmeigė? Ir kepurę nusiimk, kai su manim kalbi!

Kartonas patraukia jo pusėn, tačiau Hermanas vikresnis. Jis metasi į šoną, bėgdamas išverčia klijų kibirą, ir Kartonas lieka stovėti vietoje, tik kilnoja kojas nuo grindų, tarsi būtų įmynęs į didžiulį kramtomosios gumos gumulą.

– Akiplėša! – rėkia jis. – Akiplėša! Tu man dar palauk!

Hermanas lukteli, bet paskui ramiai nupėdina nė neatsisukdamas.

Koridoriuje jis išgirsta balsus. Sustoja, suklūsta ir žiūri iš už kampo. Ten stovi Statinė ir direktorius, kalbasi su valytoja. Jinai kelis kartus pakartoja jo vardą, tačiau parodo priešinga kryptimi. Statinė ir direktorius nubėga. Kai jie pradingsta, valytoja atsisuka ir skepeta pamojuoja Hermanui. Jis pasigaili, kadaise ketinęs įspirti jai į užpakalį.

Hermanas eina namo, pasukdamas daugybe aplinkkelių, kad niekas jo nesurastų. Jis pralenda pro vartų arką, pereina kiemus. Kuo toliau, tuo

labiau jam ramybės neduoda baisus įtarimas. Ką koridoriuje direktorius pasakė Statinei? Kodėl Statinė nustojo bartis, užuot iškišęs Hermaną už ausies pro langą? Oskaro gatvę jis dėl viso pikto pereina atbulomis: jeigu kas nors bandys jį sekti, pamanys, kad apsisuko. Tačiau čia, sniege, jis aptinka kitus pėdsakus ir gauna sustoti, kad galėtų iš arčiau juos patyrinėti. Dvi pėdos, nutolusios per kokį metrą viena nuo kitos, be to, abi šleivos. O iš abiejų pėdsakų pusių – lazdelės paliktos žymės. Beveik neįmanoma atsekti, kuria kryptimi eita. Hermanas ilgai tyrinėja pėdsakus, paskui nuseka jais iki pat Frognerio kelio, kur tie pasuka į kairę ir toliau keliauja tramvajaus bėgiais iki pat Langbrekės gatvės. Ten sustoja priešais parduotuvę. Hermanas pakelia akis: *„Frognerio pedikiūro ir grožio salonas"*. Prisikiša prie lango stiklo ir prisidengia iš šonų rankomis. Viduje sėdi Skruzdėta tetulė. Sėdi padėjusi kojas ant suolelio, o kita moteris atsiklaupusi ant kelių krapštinėja jos kojų nagus. Trečia moteris tampo jai už pirštų. Hermanui užgniaužia kvapą. Gal jos ieško skruzdėlių? Bet nieko nematyti. Ant grindų stovi didelis dubuo. Ten tikriausiai ir deda skruzdėles, vos tik jas suranda.

Staiga ji atsisuka – Skruzdėta tetulė – ir pažiūri į lango pusę. Hermanas pasislepia, bet jau per vėlu. Jinai jį užmatė. Neatrodo, kad pyktų, ji greičiau liūdi giliai viduje, o šitai gal net blogiau. Hermanas nusitveria kepurės ir kiek įkabindamas pasileidžia link Drameno kelio.

Ten jis pamažina greitį ir ramiai praeina pro Jakobseno parduotuvę, vos vieną kartą žvilgtelėjęs į vidų. Jį tebekankina įtarimas: kas šįryt skambino direktoriui? Išeina mama ir pasileidžia jam iš paskos. Hermanas nesustoja. Jinai pasiveja jį tik prie kito kampo, visa uždususi ir susijaudinusi.

– Sveikas, Hermanai, ar kas nutiko?

– Lyg ir ne.

Jis nusuka žvilgsnį. Mama apeina jį iš kitos pusės, visa nesava. Jam darosi aišku. Tegul jie negalvoja, kad Hermaną Fulktą galima taip lengvai apgauti.

– Šiandien tramvajus susidūrė su jaunėlio Jakobseno automobiliu. Visą šoną nudrožė. Jaunėlis po sniegu nepastebėjo bėgių.

Hermanas klausosi puse ausies.

– Kone muštynės kilo. Jis sudavė morka kontrolieriui per galvą!

Mama skardžiai nusijuokia. Hermanas nesijuoks.

– O kur padėjai kutą?

– Niekur.

– Jo gi nebėr!

– Blogai prisiuvai. Ir jis nukrito.

Hermanas patraukia tolyn, o mama stovi kaip stovėjusi ir žiūri pavymui, tačiau jis nė kartelio neatsigręžia. Vėl pradeda snigti, ir mama šąla lauke, tuo tarpu Hermanas lėtai užsuka už kampo.

9

Hermanas guli ant nugaros ir spokso į lubas. Tarp antklodės ir kepurės kyšo tiktai jo akys – dvi siauros, juodos juostelės.

– Bent kąsnelį suvalgyk, – tyliai sako mama.

Tėtis ištiesia riekę su ožkos sūriu ir žemuogių uogiene. Neišdega. Hermanas sugniaužia po antklode kumščius. Tėtis išeina į vonią, nusiplauna rankas, persivelka marškinius ir grįžęs pats suvalgo sumuštinį. Mama suglosto antklodę. Lauke jau tamsu.

– Aš tik norėjau tau padėti, – šnabžda ji.

– Tu mane išdavei, – sako Hermanas. – Išdavei mane direktoriui, ir dabar visi viską žino!

– Aš nenorėjau.

Mamos veidas baltas kaip paklodė, iš burnos belikusi juoda dėmė.

– Ar jie tave skriaudė, Hermanai?

Hermanas tebespokso į lubas: šios neabejotinai pradeda žemėti, ir jam tenka iškišti ranką, kad jas sulaikytų.

– Ne, – atsako jis.

Tėčiui kažkas guli ant širdies, ir tas kažkas turbūt labai sunkus, nes tėtis tarytum vis labiau ir labiau traukiasi savo kėdėje, tuoj viršutinė kūno dalis atsidurs tarp kelių. Mama stukteli jam alkūne, ir jis prabyla, tarsi tik vakar būtų išmokęs kalbėti.

– Hermanai. Tos šukos, tos plieninės šukos, dabar jų tikriausiai nereikėtų... Nereikėtų naudoti.

Jis užsikerta, ir mamai tenka ateiti į pagalbą.

– Matai, jos per aštrios ir per kietos. Nelabai tau tinkamos. Daktaras neabejotinai rytoj pasakys tą patį.

Hermanas žiūri į juos viena akimi.

– Vėliau galėsi jas atsiimti, tikrai, – greitomis priduria tėtis. – Kai tu... Kai... vėl būsi sveikas.

Hermanas žiūri į juos abiem akimis.

– Aš jas išmečiau, – sako jis.

Jie suglumę palinksta arčiau.

– Ką sakai, Hermanai?

– Melagis suktaragis.

Tėvai dar kiek pasėdi atvėpusiais žandikauliais. Paskui abu kartu atsistoja ir tyliai išeina. Mama palieka duris praviras; balta šviesos juosta padalija kambarį į dvi dalis, ir abiejose pusėse pavidalus įgauna du tiršti šešėliai.

– Uždaryk duris! – surinka Hermanas.

Durys atsargiai pastumiamos, ir juosta skersai grindų išnyksta kartu su atodūsiu. Dabar šviečia tiktai gaublys ant palangės. Hermanas guli atmerktomis akimis ir mąsto, kad daugiau niekada nebemiegos. Jis visą likusį gyvenimą bus pabudęs, kol nuslinks visi plaukai, ir jo galva taps glotni kaip gaublys, kaip kaštonas, kaip mėnulis. Tada jį išsiųs į keliaujantį cirką ir rodys iš narvo kartu su didžiausiu pasaulyje neūžauga bei zebru be dryžių, ir visi, kurie jį pamatys, mirs iš juoko.

Lubos jau grįžusios į vietą, tačiau dabar pradeda kristi Hermanas. Aplinkui vis smarkiau temsta, nelyginant jis grimztų į baseiną, pilną medūzų. Akių vokai pasidaro sunkūs kaip čerpės – mažiausiai keturių ramentų prireiktų jiems išlaikyti. Bet netrukus visi garsai pranyksta: tramvajus į Drameno kelią, muzika iš radijo imtuvų, balsai iš butų, vėjas po dangumi.

Ir Hermanas nusprendžia keltis. Akimirksniu atsiranda ant palangės, atidaro langą ir nusiropščia lataku žemyn. Gatvės tykios kaip seni sapnai. Ir jis eidamas per sniegą nepalieka pėdų.

Neprireikia žengti nė trijų žingsnių, ir jis jau Vikos statybų aikštelėje. Kranas iškyla virš jo tarytum suljsęs dinozauras, stovintis ant užpakalinių kojų ir ėdantis žvaigždes. Jis pasilipa krano kopėčiomis – lengva kaip niekad, net galva nė karto nesusisuka. Hermanas tarsi besvoris – kaip paukštis, kaip lapas. Jį pagauna noras pasileisti ir nusklęsti į tamsą. Jam taip gera, kad tuoj užplėš posmą iš pageidavimų koncerto, tik keista, kad negirdi savo balso.

Jis įsiropščia į kajutę ir pažvelgia pro langą. Kažin kur apačioje išsidėstęs miestas, pilnas pakrikusių šviesų, kurios nepaliauja judėti. Jis ištiesia kaklą, bet nepamato nei angelų, nei Amerikos.

Tada Hermanas atsisėda prie vairalazdžių ir dabar, užuot dainavęs, tik be garso riaumoja ir griežia dantimis. Jis pasuka didžiulę svirtį ir nuleidžia kablį. Sugalvoja pradėti kad ir nuo tėvų. Nuleidžia kablį į Svolderio gatvę, iškelia jų lovą pro langą, vos nepaleidžia į vandenį prie Dinos švyturio, kol galiausiai įkelia į didžiausios Nesodene obels viršūnę. Tegul kitą rytą pabudę išlipa iš lovos ne ta koja. Paskui jis

imasi daktaro, bet daktaras ne vienas, pas jį svečiuojasi seselė. Knarkia jo glėbyje. Hermanas užkabina juos kabliu už rankų, atsargiai pakelia ir paleidžia tiktai Kikute. Tegul sau guli ant sniego ir dar smarkiau peršąla. Dabar ateina eilė Statinei, jis gyvena penktame aukšte Homansbijene. Hermanas iškiša jį už ausies pro langą. Statinė tabaluoja savo storomis kojomis ir norėtų šaukti ir skųstis, tačiau neišstena nė garselio. Hermanas laiko jį pakabinęs – tegul paragauna savo paties vaistų. Paskui jis čiumpa Gleną, Karsteną ir Bjornarą, pakilnoja aukštyn žemyn, kol nutaria visus tris įmurkdyti į vieną klozetą mokyklos tualete. Su Kiaušiniu ir Kartonu jis ilgai nesivargina, jiems teks praleisti naktį kibire su klijais, ir jiedu visą likusį gyvenimą vaikščios sulipę kaip Siamo dvyniai. Hermanas dvejoja, ką daryti su Dručkiu, bet dėl viso pikto švysteli jį ant Holmenkolo kalvos ir palieka tramplino viršūnėje. O su Rube Hermanui viskas aišku. Jis pakelia ją už plaukų ir pasodina ant Monolito smaigalio. Iš jos ševeliūros išskrenda penki raudoni paukščiai, ši subliūkšta ir lieka drybsoti ant galvos kaip pradurtas balionas.

Tačiau senelį, Butelių ir Skruzdėtą tetulę šiąnakt jis palieka ramybėje. Iki kito karto. Senelis pats galės pasirinkti, kur pasistatyti lovą su baldakimu, Butelių

galės švystelėti į Pilestredės alaus gamyklą, o Skruzdėtai tetulei nereikės tiek kelio kulniuoti iki grožio salono.

Mieste kilęs baisiausias sambrūzdis: nuo Kikuto iki Nesodtangeno. Hermanas patenkintas apsidairo, jam už nugaros jau švinta rytas, silpnutis, siauras šviesos ruoželis jau kyla iš ten, kur baigiasi, o gal prasideda dangus.

Staiga plačiai atsilapoja durys. Net akis nudilgina, ir Hermanas nusisuka į sieną. Bet sienos nebėra – vieni šešėliai ir dulkės. Jis išgirsta, kaip suploja dvi rankos ir kaip vis labiau artinasi balsas.

– Vaje, Hermanai, ar šiąnakt iš lovos iškritai?

Hermanas sutrikęs pasikelia ir pamato gulintis ant grindų. Mama lenkiasi prie jo, o paskui mamą ir tėtis, nuogas iki pusės, putotu veidu.

– Hermanas taip geriau išsimiega, – taria Hermanas, pasitaiso kepurę ir vėl atsigula.

Jie palieka jį ramybėje, nes pas daktarą tiktai dvyliktą. Jis girdi, kaip žingsniai nutolsta į virtuvę ir kaip per radiją nuaidi maldos ir vargonai. Tada jis atsargiai nusiima kepurę, ją išverčia ir žiūri plaukų. Randa tris sruogas. Padeda jas į stalčių prie kitų. Paskui apsičiupinėja galvą, tačiau daugiau plikų vietų, neaptinka. Pasidairęs po kambarį, tik dabar užmato, kad naktį

nuo palangės nukrito gaublys. Jis guli po radiatoriumi, sudužęs į šimtus pasaulio dalelių, jo lemputė pajuodusi ir perdegusi. Ir tada Hermanas prisimena, ką sapnavęs – vos galva nesusisuka, nes drauge suvokia, kad jis pirmą kartą atmena sapną.

10

Mama sėdi tiesi, rankos sterblėje, alsuoja sunkiai ir lėtai. Tėtis irgi čia, apsirengęs juodu kostiumu, kurį paskutinįsyk vilkėjo per Kūčias – jis veržia per pečius ir klešnės jau gerokai per trumpos. Vidury pasodintas Hermanas, pasodintas ant sulūžusios kėdės, kuri siūbuoja. Už jų stovi seselė ir iš visos širdies čiaudi. Daktaras pasilenkia prie stalo, sušniurkščioja, lyg ketindamas pravirkti, paskui pakelia akis ir didžiuliu, raudonu liežuviu suvilgo lūpas.

Pradeda kalbėti, tačiau jo žvilgsnis kažkur klaidžioja.

– Tyrimai, kuriuos padarėme, deja, patvirtina įtarimus. Hermanas serga liga, kuri anaiptol nėra pavojinga, tačiau sergančiam kuokštais iškrinta plaukai, o blogiausiu atveju – jis visai nuplinka.

Daktaras greit atsistoja ir apeina stalą.

– Reiks nusiimti kepurę, Hermanai.

– Ne.

– Matai, jei būsi su kepure, aš negalėsiu tavęs apžiūrėti.

– Jau matėt pakankamai.

Mama irgi pabando.

– Nusiimk kepurę, Hermanai. Juk mes čia vieni.

Hermanas abiem rankom laikosi jos įsikibęs. Tėtis atleidžia kaklaraištį, jam išprakaituoja kakta.

– Jeigu sėdėsi su kepure, daktaras negalės tau padėti, – šnabžda mama.

– Man niekas negali padėti.

Prieina seselė, trumpai nusičiaudi ir pasilenkia prie Hermano.

– Žiūrėk – nori marcipaninio šokolado?

Hermanas akimirkai paleidžia kepurę, jinai kaipmat ją pačiumpa, nusisuka ir darkart nusičiaudi.

– Niekšiškas poelgis, – sugrikši dantimis Hermanas.

– Negerai visą laiką vaikščioti su kepure, – aiškina daktaras, krapštydamas nosį. – Galvos oda negali kvėpuoti. Plaukams reikia oro! Ankštos fetrinės skrybėlės, skaros ir turbanai gali pakenkti plaukų

augimui. Geriausia vaikščioti nepridengta galva, Hermanai.

Seselė paduoda kepurę mamai ir nesusilaiko nesučiaudėjusi.

– Galėčiau lažintis, kad judu užsikrėtėt vienas nuo kito, – sako Hermanas. – Ir aš netgi žinau kaip!

Tėtis visais dešimčia pirštų kalena į kėdės parankę, o mamai išsprūsta juoko šūksnis, kurį ji kaipmat užgniaužia. Daktaras išrausta – nuo Adomo obuolio į viršų. Paskui suieško padidinamąjį stiklą ir pasilenkia ties Hermano galva. Užtrunka ilgai, o jo rankos dar putlesnės už Kiaušinio – toks jausmas, lyg plaukuose šliaužiotų sraigės. Staiga jis išrauna vieną plauką, ir Hermanas surikęs įspiria jam į koją. Daktaras nušlubčioja prie savo stalo ir panardina nosį į nosinę.

– Deja, simptomai aiškūs. Hermanui jau iškrito kuokštas, kaip jūs patys neabejotinai matėte.

Jis iškelia trumpą plaukelį, kurį pasivogė.

– Čia yra toks *gyvaplaukis*, jis išauga apie išplikusias vietas.

– Gyvaplaukis? – paklausia mama.

– Taip, gyvaplaukis. Jei ima augti gyvaplaukiai, reiškia, kad liga progresuoja. Ar supranti, ką sakau, Hermanai?

– Atiduokit mano gyvaplaukį.

Daktaras mažumėlę sutrikęs apsidairo, paskui ištiesia plaukelį per stalą, ir Hermanas skubriai įsideda jį į kišenę.

– Bet kas tai sukelia? – klausia mama. – Kokios priežastys?

– Mes tiksliai nežinome. Vieni mano, kad tai sąlygoja genai. Kiti – kad nervingumas yra viena iš lemiamų priežasčių.

Daktaras ūmai vėl pažvelgia į Hermaną.

– Gal kas neduoda tau ramybės, Hermanai? Gal tave kas kamuoja?

Hermanas neatsako.

– Gal, pavyzdžiui, kas mokykloje? Gal sapnavai ką?

Hermanas nudelbia žvilgsnį, akyse paplūsta upės. Kambary taip tylu, kad girdėti, kaip Atlanto vandenyne apsigręžia ungurys. Prieina mama, ištiesusi kone peršviečiamą ranką.

– Būtinai sakyk, jeigu tave kas nors kamuoja, Hermanai.

Jis pakelia galvą, jo žvilgsnis, nekliudęs daktaro, nukrypsta prie palangės.

– Aš nenorėčiau lipti į kraną, – tyliai prataria jis.

Mama pažiūri į tėtį, tėčio lūpos sutirta.

– Bet tau... tau nebūtina lipti... jeigu... nenori. Aš suprantu, Hermanai. Aš tiesiog maniau...

Nebepajėgdamas daugiau nė žodžio ištarti, jis susmunka savo paties sterblėje. Hermanas nedrįsta pakelti akių. Daktaras ištraukia šūsnį popierių. Mama sėdi ant paties kėdės krašto.

– Negi nieko negalima padaryti?

– Ne, tiesą sakant, nieko. Reikia tiesiog išlaukti, laikas čia geriausias pagalbininkas. Ir netikėkit reklamomis žurnaluose. Ten vienos apgavystės. Iš plaukų vandens ir pomadų daugiau žalos nei naudos.

– Bet už kiek laiko...

Mama užsičiaupia ir žvilgteli į Hermaną.

– Visai nupliks? Kaip sakiau, mes nežinome. Vėliau plaukai gali ir ataugti, tačiau aš negaliu ir nenoriu nieko žadėti. Aš galiu pasiūlyti tiktai nusipirkti peruką, kai jo prisireiks.

– Kur augalas? – staiga paklausia Hermanas.

Daktaras greitomis atsisuka į palangę, ir po jo ištinusia nosimi randasi kreivas šypsnys.

– Nudžiūvo, – atsako jis.

Išeidamas Hermanas atgauna kepurę. Užsimaukšlina ją ant galvos ir akylai pažvelgia į seselę. Ant chalato kortelės užrašytas jos vardas.

– Ar gerai šiąnakt miegojot Homansbijeno valykloje?

Seselė taip sutrinka, kad nusičiaudi keturis kartus iš eilės.

– Jūs liekat man skolinga šokoladą, – nuskamba paskutiniai Hermano žodžiai.

Kai jie išeina į gatvę, Hermanas vos nepalenda po kopėčiomis. Mama patraukia jį į šalį, jie visi trys sustoja ir pakelia akis. Į kaminkrėtį panašus senis kaip tik keičia Frognerio kino teatro iškabos pavadinimą. Iš Zoro belikusi tiktai „o" raidė. Jis ir tą nuplėšia bei atsineša dėžę su naujomis raidėmis. Jos mažesnės, mat pavadinimas ilgesnis. Galiausiai perskaitai: „NOTERDAMO KATEDROS KUPRIUS".

O sniege ant šaligatvio vienas ant kito guli daug Zoro: OZOR, ORZO, ZORO. Senis nulipa žemyn ir sudeda senas raides į dėžę.

– Argi nebus naujo filmo apie Zoro? – klausia tėtis.

– Dabar ant iškabos parašyta: „Noterdamo katedros kuprius", pone. Su Čarlzu Lotonu*. Mažamečiai neįleidžiami.

– Bet juk turėjo atvežti filmo apie Zoro tęsinį.

– Apgailestauju. Jo kopija nukentėjo per apiplėšimą Naujosios Meksikos pašte.

Jis pasikiša dėžę po pažastimi ir atidaro kino teatro duris. Tėtis jį sulaiko.

* Čarlzas Lotonas (Charles Laughton, 1899–1962) – anglų aktorius, prodiuseris ir režisierius, 1939 metais vaidinęs filme „Noterdamo katedros kuprius".

– Bet... Bet kaip viskas baigėsi?

– Jie paspruko su milijonu dolerių. Du pašto tarnautojai nužudyti, keturi pirkėjai sunkiai sužeisti.

– Turiu galvoje Zoro.

– Hm. Tiesą sakant, nežinau aš. Bet greičiausiai jis užkariavo tos moters širdį. Dažniausiai taip baigiasi.

Seniui iš paskos užsitrenkia durys, ir tėtis, atsisukęs į Hermaną, kelis kartus trūkteli pečiais, neišmanydamas, ko griebtis. Valandėlę jie stovi nebylūs, nerasdami, ką vienas kitam pasakyti, lyg visos raidės būtų susikeitusios vietomis ir pavirtusios neįmanomais ištarti svetimos kalbos žodžiais.

Galiausiai tėtis atgauna kalbos dovaną.

– Štai atvažiuoja mano tramvajus! – rikteli jis, suskumba į stotelę ir įšoka į antrą vagoną. Tris kartus pamojuoja ir pranyksta iš akių.

Hermanas su mama patraukia link Frognerio kelio. Jinai vėl nustumia jį nuo kopėčių.

– Vaikščioti po kopėčiomis reiškia nelaimę, – paskubomis paaiškina.

– Nelaimė jau nutiko, – atsako Hermanas ir taip smarkiai paspiria sniego pusnį, kad bato viršūne baksteli net į patį asfaltą.

– Nekalbėk taip, – maldauja mama, gniauždama jo ranką. – Spėk, ko valgysim pietums?

Hermanas išsuka ranką ir įsikiša ją į kišenę.

– Mėsos kepsnelių su bjauriu gabaluotu padažu, ko daugiau, – sako jis.

Mama užtyla. Jie eina toliau, palikdami dvejus atitolusius pėdsakus.

– Aš nenoriu peruko, – tyliai prataria Hermanas.

Jinai vėl prieina artyn.

– Neaišku, ar jo tau išvis reikės. Daktaras sakė, kad dar niekas neaišku.

– Perukus tik mergaitės nešioja. Aš – ne mergaitė.

Ir jis išvysta Rubę, ši stovi ant laiptų prie Mažosios Frognerio alėjos. Irgi jį mato. Ji užsidėjusi geltonas šiltas ausines, kurios sustūmusios kaštoninius plaukus į milžinišką kuokštą. Ir ištiesusi ranką seka jį akimis – tarsi negalėtų apsispręsti, mojuoti ar ne.

Hermanas nusuka žvilgsnį, išsitiesia ir patraukia Gabelio gatve tiesiai. Mama gauna paspartinti žingsnį, kad spėtų drauge.

– O ten ne Rubė? – klausia ji.

– Kas?

– Rubė iš tavo klasės.

– Hermanas nepažįsta jokios Rubės.

– Rubė kaštoniniais plaukais.

Hermanas daugiau nepratarия nė žodžio. Tik dar paspartina žingsnį, ir mama nutolsta kone per finišo tiesiąją. Jinai pasiveja jį tiktai prie Jakobseno parduotuvės. Vos atgaudama kvapą net atsišlieja į Hermaną.

– Šiandien gali pas senelį neiti, – galiausiai ištaria.

– Eisiu.

Mama ilgai šypsosi, paskui atneša jam kartoninę dėžę, o jaunėlis Jakobsenas palaiko jai duris ir taip žemai nusilenkia, kad dar kiek ir suvalgys savo batų raištelius.

– Prašom, ponia Fulkt!

Pamatęs Hermaną, paskubomis išsitiesia ir susideda rankas už nugaros.

– Ar čia tas ponaitis? Gal tave pavėžėti? Savo „Triumfu“?

– Hermanas vaikšto vienas.

Jaunėlis Jakobsenas išsitraukia iš švarko kišenėlės rašiklį ir ištiesia.

– Čia tau!

– Ne ir dar kartą ne, – ištaria Hermanas, paima dėžę ir, atsargiai ją laikydamas, tarytum neštų stiklinį indą su auksine žuvele, pasileidžia gatvėmis. Mažumėlę gailisi, kad naktį niekur nenukėlė Jakobseno.

Puikiausiai galėjo palikti jį Ferderio švyturyje vien su kasos aparatu parplaukti namo.

Senelis guli lovoje su baldakimu ir atrodo dar liesesnis ir dar labiau išbalęs. Kai šypsosi, pats abiem rankom turi pakelti lūpų kampučius. Bet jis vis tiek šypsosi. Hermanas padeda dėžę ant naktinio staliuko, ir senelis kiek pasikelia ant pagalvės.

– Pažiūrėkim, ką čia šiandien gavom, – senelis imasi kraustyti dėžę.

Hermanas susiranda kėdę ir žiūri, kaip senelis iškrausto ant lovos pieno butelius, kiaulienos kepsnius, tris kietai virtus kiaušinius, puskepalį duonos, dvi bandeles su razinomis, morką ir dėžutę skumbrių konservų su pomidorų padažu. Staiga jo akys išsipučia ir jis iškelia didžiulį aukso lydinį.

– Tik pažiūrėk, Hermanai. Marcipaninis šokoladas! Tai bent staigmena.

Kaipmat nuvynioja popierių, perlaužia per pusę ir paduoda Hermanui.

– Dabar pat suvalgykim. Kas, kad prieš valgį.

Senelio veidas įgauna spalvą, kurią jis atskiedžia gurkšneliu pieno. Paskui jis vėl pažiūri į Hermaną ir nugrimzta lovoje.

– Kaip lauke oras?

– Jau pradėjo snigti, seneli.

– Taip, aš pajutau. Kad žiema atėjo.

Gerą valandėlę abudu netaria nė žodžio. Paskui senelis pakelia nuo pagalvės galvą ir nusišypso.

– Ką tik per kambarį perėjo angelas, – sušnibžda jis.

Hermanas apsidairo, tačiau jokio angelo nematyti, ant grindų sklando vienos dulkės. Ar angelai – dulkės? Jam teko girdėti, kad dulkes galima į akis pūsti. Gal tada mirštama?

Senelis pusbalsiu juokiasi į pagalvę, jo juokas panašus į ploną siūlą.

– Nesuk galvos. Turiu galvoje, dėl angelų. Jie visai malonūs.

– Kas yra angelai, seneli?

– Angelai. Angelai yra tyla.

Hermanas užsigalvoja, ir per kambarį nuslenka dar keli angelai. Jis prisitraukia kėdę arčiau lovos.

– Žinai ką, seneli.

– Aš klausau, Hermanai.

– Kada tau nuslinko plaukai, seneli?

– Oi, pradėjo jie slinkti Turkijoje. Per Pasaulinį karą, kuriame, kaip žinai, aš dalyvavau. Mes sėdėjome įkalinti požeminėje kameroje. Tada, kaip sakoma, ir nubalo mano smilkiniai.

Senelis uždeda ranką ant kaktos ir pramerkia akis.

– Mano kompanionui baigėsi dar blogiau. Valdemarui. Valdemaras buvo mūsų bataliono kapitonas, ir turkai keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų jį tardė. Tačiau Valdemaras tylėjo kaip vandens į burną prisisėmęs. Galiausiai jie šovė. Bet ne į Valdemarą. Įsivaizduok: jam užrišo akis, pridėjo prie smilkinio revolverį. Tačiau šovė į kitą žmogų – kad pagąsdintų. Tiktai Valdemaro taip lengvai neišgąsdinsi. Visgi, kai grįžo į kamerą, jam per penkiolika sekundžių nuslinko visi plaukai. Mes juos naudodavom vietoj pagalvės.

Hermanas nebenusėdi ant kėdės.

– Visi plaukai nuslinko per penkiolika sekundžių?

– Taip ir buvo. Mes matavom laiką.

– O kiek laiko prireikė tau, seneli?

– Daugelio metų. Aš nežiūrėjau į veidrodį nuo tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt devintųjų.

Hermanas išgeria iš butelio didelį gurkšnį pieno.

– Ir nieko nebuvo galima padaryti?

– Tu apie Valdemarą? Nieko. Bet papasakosiu tau štai ką. Valdemaras iš tiesų buvo archeologas.

– Arkelogas? O kas tai yra?

– Archeologas – tai tas, kuris rausiasi atmintyje. Po karo Valdemaras išvažiavo į Egiptą. Ir ten aptiko tokį vyruką, vardu Tutanchamonas. Mirusį prieš tris tūkstančius metų. Jis gulėjo piramidėje, sveikas kaip žuvis, neskaitant, kad miręs. Gulėjo auksiniame karste ir spėk, ką Tutanchamonas turėjo ant galvos?

Hermanas nežino. Gauna pajudinti senelio ranką, kad jis neužsnūstų.

– Ką jis turėjo ant galvos, seneli?

– Nepaprasto grožio peruką. Tais laikais perukus nešioti buvo leidžiama tiktai faraonams. Nešioti peruką buvo didžiulė garbė.

Senelis kreivu pirštu pavadina Hermaną artyn.

– Tiktai nė gyvai dvasiai neprasitark, Hermanai, bet Valdemaras pasiėmė tą peruką ir visą likusį gyvenimą jį nešiojo.

Senelis suvalgo pusę kiaulienos kepsnelio ir užsnūsta. Hermanui tenka jį žadinti.

– O ką tu darei?

Senelis kiek sutrikęs apsidairo.

– Aš? Aš gėriau alų.

Ant pagalvės vėl stoja tyla, ir Hermanas nebedrįsta daugiau klausinėti. Jis laukia: iš palovio išlenda angelai, o laikrodis kampe tiksi, tarytum taikydamas į begarsės melodijos taktą.

Senelis pasikelia ant alkūnių ir įbeda žvilgsnį į Hermaną.

– Graži kepurė.

– Tu gėrei alų? – klausia Hermanas.

– Matai, perskaičiau užsienietiškam žurnale, kad alus sveika plaukams. Tačiau senelė man nelabai leisdavo alų gerti. Tu prisimeni senelę, Hermanai?

– Ji mirė, kai aš dar nebuvau gimęs.

– Gaila. Nes senelė buvo nepaprastai gera. Tačiau kai kalba pasisukdavo apie alų, nenuolaidžiaudavo. Žinai, ką jinai man sakydavo? Mano vyras nebus eunuchas! Cha, cha.

Senelis vėl nugrimzta ant pagalvės, pasiimdamas drauge savo tykų juoką. Angelas užsikabaroja lovos stulpu ir pradingsta danguje.

– Ar prisukti laikrodį? – klausia Hermanas.

Atsakymo nesulaukia. Bet vis tiek nueina į kampą, kur laikrodis stovi, atidaro siauras dureles ir patraukia grandinę su svoriu. Ši bjauriai sugirgžda, ir senelis nuo garso pasikelia lovoje.

– Šaunuolis, Hermanai. Jis vėluoja.

– Man atrodo, jis skuba, – sako Hermanas.

– Taip, taip, iš tiesų tai vienas ir tas pats.

Hermanas dar neina namo. Jis sustoja priešais Buteliaus langą, tačiau jo žaliuzės vis dar užtrauktos, nematyti jokių gyvybės ženklų. Jis sukaupia drąsą, užeina į prieangį ir suieško Buteliaus duris. Ant lentelės kitas vardas: „Joranas Frantsenas". Hermanas sudvejoja, bet paskambina. Niekas neateina atidaryti. Jis paskambina darkart ir kažkur tolumoje išgirsta tylų, šiurkštų balsą.

– Kas ten?

Hermanas pasilenkia ir per rakto skylutę atsako:

– Čia Hermanas. Vaikiščias.

– Ropškis vidun, vaikiščiau.

Durys nerakintos – lygiai kaip pas senelį, ir Hermanas užeina į vidų. Pas Butelių visuose kambariuose tamsu ir smirda maisto likučiais nuo užpraėjusių metų, o jis pats sėdi paniręs kėdėje atokiausiame kampe. Hermanas įžiūri visur išmėtytus tuščius butelius, tačiau niekaip neįžvelgia, kas ten toks palengva rėplioja grindimis.

Staiga Butelius įjungia lempą ir prisidengęs akis žvilgteli pro pirštus į Hermaną.

– Ar atvežė kalėdinio alaus? – klausia jis.

– Dar ne.

Ir dabar Hermanas pamato, kas nenuilsdamas ropoja grindimis. Tai vėžlys.

– Nebijok. Beje, jis vardu Laikas. Stok! – šaukia Butelius.

Tačiau vėžlys nė negalvoja sustoti ir pradingsta už sekretero.

Butelius atsidūsta ir išbaigia butelį. Kampe už nugaros priraizgyta voratinklių, jie panašūs į apsauginį tinklą cirke, tik atrodo, kad Buteliui jis nepravertė. Jis atliko savo *salto mortale* ir nukrito tiesiai ant žemės dar prieš tą apsauginį tinklą ištiesiant.

Hermanas prisiartina dar per kelis žingsnius ir įdėmiai apžiūri jo galvą. Buteliaus plaukai styro į visas puses, stori kaip virvės.

– Tu daug alaus geri, – sako Hermanas.

Butelius rimčiausiai linksi.

– Tuoj pasieksiu pasaulio rekordą. Jei tik alaus užteks.

Jis atidaro naują butelį ir nė nemirktelėjęs jį ištuština. Hermanas, galima sakyti, savo akimis mato, kaip plaukai pradeda augti. Vėžlys kyšteli galvą lauk, bet kaipmat vėl smunka į vidų. Butelius garsiai ir ilgai raugėja.

– Mane sniegas akina, – sako jis. – Žiemą visai negaliu išeiti į lauką.

– Aš galėčiau tau alaus nupirkti, – paskubomis prataria Hermanas.

Butelius plačiai išsišiepia, neparodydamas nė vieno danties.

– Va čia tai mano vaikiščias! Gal dar šiemet sumušiu pasaulio rekordą. Tik nepamiršk paimti ir salotos lapą. Laikui.

Hermanas gauna du banknotus ir išbėga į Jakobseno parduotuvę. Parduotuvė ką tik užsidarė, taigi mama jau išėjusi namo. Jaunėlis Jakobsenas, užsimovęs žalius guminius antpirščius, skaičiuoja kasos pinigus.

Hermanas padeda pinigus ant prekystalio.

– Alaus ir salotą, ir greitai, – sako jis.

Jaunėlis Jakobsenas labai įtariai į jį pasižiūri ir pagal eiliškumą pasitaiso rašiklius švarko kišenėlėje.

– Kam jis?

– Buteliui. Paskubėkit. Jis muša pasaulio rekordą.

Jaunėlis Jakobsenas pavarto akis, o taip kaip jis vartyti akių daugiau niekas nemoka, atrodo, tarytum jo žvilgsnis atsiskiria ir kažkur išklysta. Paskui nusukęs žvilgsnį sudėlioja į dėžę alaus butelius ir uždeda ant viršaus suvytusią salotos galvą.

Hermanas abiem rankom paima krovinį, tačiau jam durų atidaryti jaunėlis Jakobsenas nesivargina. Stovi sau už prekystalio ir toliau skaito banknotus.

– Pasakyk, kad grąžą aš pasilikau. Senos ir naujos skolos.

Hermanas kairiu batu atsargiai praveria duris.

– Butelius tau netinkama draugija, Hermanai. Laikykis nuo jo atokiai!

– Laikykitės atokiai nuo mano mamos! – taria Hermanas ir išeidamas paspiria duris.

Prieš atiduodamas dėžę Buteliui, jis išima du alaus butelius ir paslepia juos po laiptais. Paskui užeina vidun, kur Butelius sėdi ir laukia su kamščiatraukiu rankoje. Jis vieną po kito išgeria tris butelius, o salotos galvą nuspiria prie rašomojo stalo.

– Vakarienė, Laike.

Hermanas apžiūri dvi fotografijas ant sienos. Didesnėje – karalius Hokonas. Jis irgi negalėjo pasigirti vešliais plaukais, bet, aišku, negėrė alaus. Šalia jo kabo nuotrauka moters, kuriai ant galvos didžiulė skrybėlė, o dantyse – rožė. Ir jokių drabužių.

– Ar čia belgų princesė? – klausia Hermanas.

Butelius pastumia tuščią butelį šalin, ir jo burna įgauna liūdną pavidalą – įtrūkusio panosėje lanko pavidalą.

– Galbūt, – murma jis po barzdos šeriais. – Galbūt. Taip, čia greičiausiai belgų princesė.

Paskui jis išjungia lempą ir susmenga kėdėje po voratinkliais. Hermanas atsargiai prisėlina, paima kamščiatraukį ir atbulomis išeina.

Jis įsikiša į abi kišenes po butelį ir apsidairo iš už kampo – kelias laisvas. Perbėga gatvę, įsmunka į artimiausią sodą, perlipa per tvorą ir atsisėda – už medžio ant šlaito, kuris siekia iki geležinkelio bėgių.

Jis atidaro pirmą butelį, gurkšteli: šnervės kaipmat priputoja alaus, ir per veidą pasilieja čiurkšlė. Skonis bjauresnis už šampinionų sriubos ir žuvies taukų kartu sudėjus, bet taip tikriausiai reikia. Jis pabando mažesnį gurkšnelį, ir šįkart jau einasi geriau – jam pavyksta šiaip ne taip nuryti. Akis graužia, pilvas leidžia garsus – ilgai urzgia. Jis mažumėlę pailsi, paskui prisiurbia pilną burną, pagurguliuoja ir nuryja. Skubiai atsistoja ir dar skubiau atsisėda. Pro šalį pravažiuoja traukinys, ir jis už geltonų langų regi pavargusius veidus. Iš dangaus jau krenta tamsa. Frognerio įlankėlė susisiekia su Bigdiojaus, kur fiorde baltais ragais nesiliaudamos badosi bangos. Bananas ant „Banano-Matijeseno“* stogo panėši į nuluptą mėnulį, o prie Dynos švyturio suūkia krovininio laivo šešėlis.

---

* „Bananas Matijesenas“ (Banan-Mathiesen) – taip vadinosi kompanija, kuri 1905 metais pirmoji pradėjo importuoti bananus į Norvegiją. Jų skiriamasis ženklas buvo ant kompanijos pastato stogo iškeltas 10 metrų ilgio bananas.

Netrukus butelis ištuštėja. Hermanas išbaigia paskutinį gurkšnį, per prievartą jį nuryja ir akimirkai sustingsta. Tuo tarpu Oskašborgo tvirtovėje* užsidega šviesos, o bananą pagriebia vėjas. Tada jis nusiplėšia kepurę ir abiem rankom pradeda grabinėti. Tačiau nepajunta jokio skirtumo. Jau artėja prie to apvalaus plotelio, bet staiga lyg nudegęs patraukia ranką savęsp. Reikia dar alaus. Jis atidaro kitą butelį ir eina tiesiai prie reikalo. Išsipila jį ant galvos ir gerai įtrina alumi plaukus. Paskui užsitempia kepurę ir laukia. Belaukiant pro šalį pralekia paskutinis traukinys, tačiau veidų neregėti, vien tušti langai ir juodos besiplaikstančios užuolaidos.

Galiausiai Hermanas atsistoja ir užsikabaroja ant tvoros. Bet galva tokia apdujusi, kad virste pervirsta į kitą pusę. Gulėdamas sniege, tuo pačiu padaro angelą, paskui imasi šliaužti visomis keturiomis ir po daugybės aplinkkelių aptinka savo gatvę. Pasiremdamas į žibinto stulpą, atsistoja: galvoje ožiai mušasi, o namą, kuriame jis gyvena, kažkas apvertė aukštyn kojomis. Jis tarsi pasiklydęs krabas nusvirduliuoja iki kito šaligatvio, galiausiai pataiko į reikiamą įė-

* Oskašborgo tvirtovė – Oslo fiordo pakrantėje išsidėsčiusi tvirtovė, prie kurios 1940 metais Driobako mūšio metu buvo nuskandintas vokiečių kreiseris „Bliucheris“.

jimą ir įsitveria turėklų. Dabar apdujusi ne tik galva, bet ir skrandis, o laiptų pakopos tokios aukštos ir tokios stačios, kad tenka prisėsti pailsėti. Netrukus jis išgirsta atsiveriančias duris ir balsus, kuriuos turėtų atpažinti, tačiau jam nė motais. Jam savų bėdų užtenka. Bet štai pasirodo veidas, panašus į mamos, tiktai mama niekada neturėjo keturių akių ir dviejų galvų.

Iš visų kampų sklinda balsai.

– Hermanai! Ar tau negera, Hermanai?

Jis nepajėgia atsakyti. Jo liežuvis sveria kelis kilogramus ir tuoj nebeišsiteks burnoje.

Prie jo jau pasilenkusios keturios galvos ir lygiai tiek pat nosių.

– Hermanai, ar tu gėrei alaus, Hermanai?

Akimirką įsitvyro tyla, tačiau angelai nepasirodo.

– Hermanai, ar tu girtas?

Ir jis prisimena, kaip daro tėtis, kai sekmadieniais ruošiasi rodyti fokusus. Hermanas abiem rankom pakelia galvą ir jau nori sukišti į gerklę pirštus. Bet nesuspėja. Jis nelabai supranta, kas įvyksta pirmiau: mama sustūgsta ar skrandis išsituština. Kaip ten bebūtų, jis greičiausiai daug privemia, jeigu net apatiniame aukšte pasigirsta garsus plekštelėjimas.

O paskui jau vien ašaros, skausmas ir rankos, kurios jį pakelia – daugiau nieko nebeatsimena, kol neatsiduria vonioje, kur mama bando nusukti jam galvą.

– Ji prišalo! – šaukia jinai.

Pabando ir tėtis. Hermanas nebeturi jėgų priešintis. Tegul daro, ką nori. Galiausiai jiems išeina – mama stovi su kepure rankoje ir ją išvertusi uosto. Paskui įninka į jo plaukus.

– Hermanai, ar tu ir plaukus alumi supylei?

– Plaukų vandeniu, – atsako Hermanas.

Jis išgirsta juoką, bet juokas labai trumpas. Paskui atsukamas dušas, ir netrukus jis jau guli lovoje šąlančiu pilvu ir sušilusia galva. Mama atsisėda ant kėdės šalimais, už jos stovi tėtis. Hermanas pastebi, kad ant palangės sugrįžęs gaublys ir šviečia skaisčiau nei iki šiol. Jis rodo pirštu.

– Gaublys, – sako jis.

– Tėvas nupirko naują. Hermanai, kur tu gavai alaus?

– Pavogiau.

– Pavogei? Iš Jakobseno?

– Buteliaus.

– Ar čia Butelius tau pakišo šitą mintį? Turiu galvoje, ištrinkti plaukus alumi.

– Tutogkanonas.

– Tutogkanonas? Ką tu čia kalbi, Hermanai?

– Padėjo?

– Ne, Hermanai. Tokie dalykai anaiptol nepadeda. Kaip sakė daktaras, laikas čia geriausias pagalbininkas.

Hermanas atsisėda lovoje, ir tėvai akimirksniui vėl susidvejina. Jų dviem per daug.

– Kas toks Eugenijus? – klausia jis.

Mamos akys prisipildo išgąsčio.

– Eugenijus? Ar tu sutikai žmogų, vardu Eugenijus, Hermanai?

– Eugenijus. Kurį senelis pažino.

Mamai taip palengvėja, kad ji net persikelia ant lovos krašto.

– Ar senelis pasakojo apie žmogų, vardu Eugenijus?

– Eugenijus Nuchas.

Mama nebežino, ką atsakyti, tai pasikeičia vietomis su tėčiu. Šiam vėl kažkas guli ant širdies, ir jo rankos didelės ir negrabios.

– Hermanai. Kaip tu jautiesi?

– Ne.

– Suprantu. Čia menki juokai.

Tėtis įsispokso į vieną tašką, ir gaublys keista šviesa nušviečia pusę jo veido. Mamos nykščiai nerimsta.

– Pamaniau, nupirksiu naują gaublį, – sako tėtis.

– Dėkoju ir likit sveiki.

– Man nesunku. Reikia turėti gaublį, kad žinotume, kur esam.

Tėtis ilgam nutyla.

– Ką norėjau pasakyti, Hermanai. Aš pergalvojau tą istoriją su kranu. Tau visai nebūtina ten lipti. Nieko ten nėra. Ir vaizdas prastas. Ar tu baisiausiai nerimavai, Hermanai?

– Neatsimenu.

– Tada žinai ką? Pamirškim viską.

– Gerai.

Tėčiui šauna mintis.

– Bet mes galėtume nuvažiuoti pažvejoti, ar ne?

Hermanas dar smarkiau užsitraukia antklodę.

– Kada pasakysi.

– Sutarta?

Tėtis šypteli gaublio šviesoje ir pasilenkia prie Hermano.

Hermanas jau miega.

11

Kažkas kutena Hermanui veidą. Iš pradžių visai malonu, ir jis kikena sapnuodamas. Bet ilgainiui pasidaro visai nebemiela. Ima niežėti nosį, dilgina kaktą, jausmas toks, lyg gomuryje skraidytų spiečius uodų. Jis pasiboksuoja tamsoje su nematomu priešininku, tačiau niekas nepadeda. Galiausiai Hermaną pabudina čiaudulys – galingas trimitas, nuo kurio pasileidžia suktis gaublys ir susiraito žaliuzės. Šviesa iš lauko akimirksniu užlieja kambarį. Hermanas atsisėda lovoje ir mato, kaip ant grindų lėtai nusklendžia plaukai. Jis užsimerkia ir atsargiai paliečia galvą: iš pradžių vienu pirštu, paskui abiem rankomis. Aptinka dar vieną pliką vietą, virš pat kitos ausies, ir dar vieną – ant kaktos. „Kur mano kepurė? – pagalvoja Hermanas. – *Kur mano kepurė.*“

Jis išgirsta koridoriuje žingsnius ir pasislepia po antklode. Atsiveria durys ir įlenda mama.

– Hermanai! Kur tu?

– Čia.

– Nepasirodysi?

– Kepurę, – tepasako jis.

– Teko išskalbti. Visa permirkusi alumi.

– Nešk čionai!

Jis iškiša ranką, sugraibo kepurę, užsimaukšlina ją ant galvos ir atsikloja.

– Labas, Hermanai. Tu neperšalai?

– Ne.

– Vis tiek gali likti namie, jeigu nori. Jau devynios valandos. Tėvas seniausiai išėjo į darbą.

– Gerai, kad išėjo.

– Pameni, ką daktaras sakė apie kepurę?

– Ne ir dar kartą ne.

Mama, apžvelgusi kambarį, nutyla ir pakelia nuo grindų plaukų kuokštą.

– Neliesk! – surinka Hermanas.

Ji paklūsta, pastovi akimirką atsukusi nugarą, bet ir vėl atsigręžia.

– Ar per naktį dar daugiau plaukų nuslinko, Hermanai?

Jis vėl užsitempia antklodę.

– Daugiau niekada negersiu alaus.

– Ne, daugiau tikrai negerk. Bet plaukai ne nuo alaus slenka, Hermanai.

Mama atsisėda ant lovos krašto ir pakišusi ranką grabalioja po antklode. Hermanas ją atstumia.

– Ir mes nieko negalim padaryti. Laikas čia geriausias pagalbininkas.

– Laikas yra vėžlys, – sako Hermanas.

– Vėžlys?

– Jis ėda salotų lapus ir niekuo negali man padėti.

Mama ilgai mąsto, paskui lėtai pasikelia nuo lovos.

– Man jau tuoj reiks eiti. Ar vienas neprapulsi, Hermanai?

– Keliauk.

– Pusryčiai virtuvėje.

– Keliauk.

– Galiu ir namie likti, jei nori.

– Aš neprapulsiu.

– Žinoma, Hermanai. Sutarta. Iki.

Ji dar akimirką susvyruoja.

– Iki?

– Iki.

Ir ji išeina savo keliu. Tas kelias veda laiptais žemyn, paskui už kampo ir iki Jakobseno parduo-

tuvės. Hermanas palaukia, kol ji atsistoja už prekystalio ir imasi sverti žuvies kepsnius, tada įsispiria į šlepetes ir išeina paslankioti po namus, nors ir žino, kad namie nieko nėra. Keista – nepamena, kad kada nors būtų va šitaip likęs vienas namie. Viskas kaipmat pasikeičia: kambariai tarytum didesni, šviesa aštresnė ir kvapas ne toks kaip visada: jis užuodžia dulkes ir tabaką. Ir tylu: nei radijo, nei balsų, nei dūžtančių lėkščių. O gal jis anaiptol ne vienas, gal čia yra angelų? Hermanas sustoja svetainėje ir apsižiūri. Nors senelis sako, kad jie malonūs, jam angelai, kurie tyloje žaidžia su juo slėpynių, visai nepatinka. Gal jie – šnipai, Dievo siųsti šnipai?

Jis prakalba balsu, kad jų atsikratytų.

– Jei nepasislėpėt – per vėlu, aš jau ateinu! Jei nepasislėpėt – per vėlu, aš jau ateinu!

Pasiklauso ir kaip tik tuo metu išgirsta laiptinėje žingsnius. Išlenda pro langą ir laukia. Pasirodo du šiukšlių vežėjai, kurie neša ant kupros po didžiulį kibirą.

– Taip jiems ir reikia, – pasako Hermanas.

Ir nusėlina toliau – į tėvų miegamąjį. Atsargiai atveria duris, žvilgteli per petį, kad įsitikintų, jog tikrai niekas nemato, ir įžengia vidun. Dvigulė lova nepaklota, antklodė nuslydusi ant grindų, o tėčio

taškuota pižama guli ant mamos taškuotų naktinių marškinių. Hermanas jau nori juos padėti į vietą, bet paskutinę akimirką persigalvoja.

Kampe stovi stalelis su atlenkiamu veidrodžiu, kuriame gali save matyti iš visų šonų – beveik toks, kaip Dručkio vitrinoje, tik kur kas mažesnis. Hermanas susvyruoja, žengia žingsnį artyn, sustoja. Imtų dabar ir pabėgtų, bet negali. Jis užsimerkia, nulenkęs galvą atsisėda prie stalelio ir nusitraukia kepurę. Paskui pakelia akis ir, pamatęs atvaizdą iš priekio ir abiejų profilio pusių, suklinka, o išvydęs savo klyksmą, išvis persigąsta. Plaukai kuokštais styro ant galvos, o plikos vietos šviečia nelyginant šungrybiai. Beklykiant apvirsta kėdė, jis nusivolioja ant nugaros, bet nė nepajunta, kad užsigauna. Paskui nurėplioja grindimis ir peršliaužia per namus, girdėdamas kažkieno verksmą, bet nesuprasdamas, kad verkia jis pats. Suradęs savo kambario duris, įeina vidun, nuleidžia žaliuzes, išjungia gaublį ir palenda po antklode. Ir guli ten, kur tamsu, nors į akį durk, kur daugiau niekas nebeverkia, kur jis girdi tiktai savo paties balsą, sklindantį iš visų pusių, tarsi būtų prakalbėjęs trigalvis veidrodis.

– Tu bjaurus. Hermanai, tu bjaurus. Tu bjaurus, Hermanai. Tu bjaurus!

Ir su kiekvienu sakiniu tamsa vis labiau niaukiasi.

– Tu bjaurus, Hermanai. Tu bjaurus!

Ir akių tamsa pasklinda po visą kūną, ta tamsa skausminga, joje vienos šukės, sudužę veidrodžiai ir nepaliaujamai besisukantys gaubliai.

– *Aš bjaurus! Aš bjauresnis! Aš visų bjauriausias!*

Galiausiai tamsa apkečia jį visą, ji palenda po oda ir po dar nenuslinkusiais plaukais.

Paskui pasirodo šviesos ruoželis ir įsimaišo kitas balsas.

– Tu vis dar lovoje, Hermanai?

Iš toliau pasigirsta dar vienas balsas:

– Jis nevalgė pusryčių!

Hermanas dar tvirčiau susisuka į patalus ir iš visų jėgų užsimerkia.

– Nesislėpk nuo mūsų.

Kai mama atsisėda, sugirgžda lova. Hermanas sukanda dantis, mat burnoje irgi tamsu, taip tamsu, kad liežuviui, jei norės ką nors rišlaus pasakyti, teks pirma susiieškoti žibintuvėlį.

– Ar pasirodysi, Hermanai?

Mama pabando nutraukti antklodę. Hermanas laiko jos įsikibęs. Tamsa pavertė jį tikru stipruoliu – jis išplėšia antklodę mamai iš rankų.

Priartėja tėčio balsas.

– Radau miegamajame jo kepurę!

Jis įmindžiukuoja vidun ir staigiai sustoja.

– Imk, – sako mama.

Ji pakiša kepurę po antklode.

– Ar tu buvai nuėjęs pasižiūrėti į veidrodį, Hermanai?

Jis nebeišturi burnoje tamsos.

– Išeik!

Mama nerimsta ant lovos krašto, lyg sėdėtų dilgėlyne.

– Spėk, ką nupirkau „Vaikų valandėlei"?

– Man nusišvilpt.

– Hermanai!

– Man nusišikt!

– Hermanai Fulktai!

– Išeik!

Praeina kiek laiko, ir jis išgirsta nutolstančius lėtus žingsnius bei tyliai kaip vokas užveriamas duris.

Hermanas susiranda tamsoje kepurę, įkiša į ją galvą ir išlenda iš po antklodės. Įjungia gaublį, ir Amerika apšviečia visą kambarį. Jis pasiklauso – išgirsta radiją: balsas slogiai pasakoja apie orą. Nustumia į šoną žaliuzes: lauke irgi netruks sutemti, visur pusto, tuoj užsidegs gatvės žibintai. Kaip jis

norėtų, kad visos miesto lemputės perdegtų, kad prasidėtų saulės užtemimas, kad visos žvaigždės nukristų į jūrą, o mėnuliui perrištų akį juodu raiščiu.

Hermanas atlaisvina pižamos mazgą ir tik dabar pamato, kad jis kiaurai peršlapęs. Paslepia kelnes po lova ir skubriai nusišluosto antklode. Paskui apsirengia ir išėjęs į prieangį susiieško batus bei striukę.

Šįkart pasirodo tėtis.

– Kur susiruošei, Hermanai?

– Niekur.

– Kur yra niekur?

– Bet kur.

Tėtis nebežino, ką sakyti. Jo galva taip aukštai, kad jis tuoj įsidrėks užkliudęs lubas.

– O... O... kaip Stompa*?

– Tegul pašvilpia į užpakalį!

Hermanas nuskuba laiptais žemyn. Ir išėjęs pasuka kitu keliu, į kairę, kad jo nepamatytų pro langus.

Sustoja tiktai priėjęs Bigdiojaus alėją. Medžiai stovi ir skėsčioja rankomis – atrodo kaip ištisa bai-

* Stompa – Steinas Oskaras Magelis Pausas Andersenas – herojus iš anglų rašytojo Entonio Bakeridžo (Anthony Buckeridge) romanų serijos apie berniuką, kuris mokosi internatinėje parengiamojoje mokykloje. Seriją sudaro 25 romanai, pagal kuriuos XX amžiaus 7 dešimtmetyje Norvegijoje buvo parengti labai populiarūs radijo skaitymai vaikams, o vėliau pastatyti ir keturi meniniai filmai.

dyklių armija. Dručkio kirpykloje spingso blausi šviesa: gal, išsivaikščiojus visiems klientams, jis sėdi tenai ir kerpasi? Hermanas nuskuodžia iki „Isachseno sporto“ parduotuvės ir pažiūri pro langą. Dviračių ir futbolo sportbačių seniai nebelikę, juos pakeitė ilgųjų nuotolių pačiūžos. Žvilga plienas. Jis dar žemiau užsimaukšlina kepurę ir jau regi priešais save melsvą ledą: viena ranka už nugaros, kita šone, šūksniai už posūkio, kai palinksta į priekį, tiesiojoje padidina greitį ir kerta vidinį takelį, palikdamas visus mažiausiai už dešimties metrų.

Bet štai pasigirsta kitas garsas, jis atklysta iš Frognerio kelio ir vis labiau artėja. Kažkas dainuoja aukštais išderintais balsais. Hermanas susigūžia po vartų arka ir mato, kaip Glenas, Karstenas ir Bjornaras bėga tramvajaus bėgiais riaumodami: „Gaustado tvoroj skylė, Gaustado tvoroj skylė, Gaustado tvoroj skylė, mes ateinam!“

Hermanas palaukia, kol jie dingsta iš akiračio, kol iš dainos telieka tiktai aidas tarp namų, kur visuose languose užtraukiamos užuolaidos ir kur pagal nematomų orkestrų muziką šoka šešėliai. Tada jis pasuka trumpiausiu keliu iki Frognerio kino teatro. Lauke ant šaligatvio eilė, tuoj prasidės septintos valandos seansas. Pirmiausia Hermanas apžiūri nuotraukas ir

vėl persigąsta. Jis užsimerkia, bet niekas nepadeda, taip netgi blogiau, mat viduje irgi knibžda daugybė gąsdinančių vaizdinių. „Koks aš bjaurus, – galvoja jis. – Bjaurus kaip Noterdamo katedros kuprius." Jis bevelytų nežiūrėti, bet negali atitraukti akių. Noterdamo katedros kuprius vienaakis, jam vietoj burnos – kreiva skylė, nosis užriesta į viršų, o galva tokia didelė, kad vos išsitenka ant kuprotos nugaros. O plaukai, jo plaukai ploni, permatomi, styrantys kuokštais ant įdubusios makaulės. Tačiau vienoje iš nuotraukų jis stovi su moterimi, kuri tokia graži, kad beveik nematoma. Noterdamo katedros kuprius laiko ją apsikabinęs, ir nepanašu, kad ji tam labai priešintųsi. Hermanas ilgai stovi ir stebisi.

Paskui jis atsistoja į eilę, ir durys atsidaro. Tačiau eilei priėjus, priešais nusileidžia tvirta ranka ir užtveria jam kelią. Hermanas pakelia akis – tas pats senis, kuris dėliojo iškabos raides, tik dabar jis vilki dryžuotą uniformą su sagomis ir tikrina prie durų bilietus.

– O tu kur?

– Į kiną, – atsako Hermanas.

– Šįvakar filmas suaugusiems.

– Nieko tokio.

– Gal tu ne vienas?

– Lyg ir vienas.

Durininkas pradeda nekantrauti.

– Ir kiek gi norėtum, kad duočiau tau metų?

– Aš esu labai senas žmogus, – atsako Hermanas.

Jį išgrūda iš eilės, ir neilgai trukus jis lieka vienas stovėti ant šaligatvio. Durininkas užveria duris, ir salėje pasigirsta fanfaros. Hermanas panūsta darkart apžiūrėti kupriaus nuotrauką, bet akis užkliūva už žirgliojančios žmogystos tramvajaus stotelėje. Jis netrunka suprasti, kad čia Skruzdėta tetulė, kuri vargais negalais skinasi kelią į priekį. Šįvakar ją užpuolęs visas tuntas skruzdėlių, nes kūnas blaškosi į visas puses ir galva vos laikosi ant pečių.

– Dar neprasidėjo! – šaukia Hermanas. – Dar tik reklamą rodo!

Nežinia, ar jinai girdi. Kaip ten bebūtų, pabando bėgti, suklumpa savo neinančiomis kojomis, vėl stojasi pasilaikydama ramentų, vėl svirduliuoja pirmyn, ir ateina – paskutinę sekundę, bet ateina.

Akimirkai atsisuka į Hermaną ir žiūri keistu žvilgsniu, tarytum juos abu sietų kažkokia paslaptis.

Paskui Skruzdėtą tetulę įleidžia į vidų, ir kažkur tolumoje, melsvoje salės tamsoje, suskamba bažnyčios laikrodis.

Grįžęs namo, Hermanas randa ant lovos naują pižamą raudonais taškeliais. Antklodės užvalkalas ir paklodė pakeisti. Kvepia skalbimo milteliais ir vėju. Jis žvilgteli po lova. Šlapių pižamos kelnių nebėra.

Jis išsitraukia herbariumą, susiranda stalčiuje tūbelę klijų ir suklijuoja visus slėptus plaukus. Netgi pačiam trumpiausiam plaukeliui paskiria visą puslapį.

Apačioje pieštuku užrašo didžiosiomis raidėmis: „Gyvaplaukiai. Nuo Hermano Fulkto galvos."

12

Hermanas stovi virtuvėje: kuprinė sukrauta, kepurė užmaukšlinta ant kaktos – pasiruošęs.

– Eisiu į mokyklą.

Iš pradžių tėvai žvilgteli vienas į kitą, paskui abudu sužiūra į Hermaną.

– Šiandien sekmadienis, – prataria mama.

Hermanas mažumėlę sutrinka ir tik dabar pamato, kad ant stalo – kiaušiniai, arbatinis ir skrebučiai.

– Vadinasi, mokykla uždaryta, – sumurma jis ir nusiima kuprinę.

Tėtis gerai nusiteikęs, pasiruošęs sutepti kalną sumuštinių.

– Šiandien eisim ungurių žvejoti, Hermanai! Tu tik pamanyk!

Hermanas sėdasi – apetitas prapuola.

– Taigi, – sako jis.

– Didžiulių, riebių ungurių, kuriuos pasidėsim Kalėdoms. Bus šventė, bus degtinės!

Mama žiūri į Hermaną, Hermanas žiūri pro langą. Kaip jis nesusiprato, kad šiandien sekmadienis, juk tik sekmadienis yra tokios spalvos. Jis pilkas, pilkas kaip giesmės iš pageidavimų koncerto.

– Dar nežinia, ar jis išvis nori eiti žvejoti.

Tėtis nustebęs atsisuka į mamą.

– Ar nori? Aišku, kad nori! Juk nori, Hermanai?

Hermanas stengiasi žiūrėti tėčiui į akis.

– Aišku.

– Aš pamaniau, gal jis bevelytų kartu su manim aplankyti senelį.

– Juk girdėjai, ką sakė. Be to, kas man padės parnešti namo laimikį? Kiek riekelių norėsi, Hermanai?

– Pusę.

Jie jau pakeliui į prieplauką, o tėtis vis dar tebesijuokia, taip kvatojasi, kad net kuprinė kreta – nesunku užgirsti, mat joje didžiulis vinis, kabliukai ir dvi tuščios skardinės, apvyniotos valu.

– Pusę! Na, tu ir pokštininkas, Hermanai!

Hermanas nepratarìa nė žodžio, jis ir taip vos spėja iš paskos. Kai tėtis deda žingsnį, jam tenka žengti mažiausiai keturis. O gatvės liūdnos ir veda ne ten, kur reikia. Sekmadienio rytas yra vienišiausias iš visų rytų, tą rytą Dievas pramiega ir pamiršta paleisti pasaulį. Vienintelės gyvos būtybės gatvėje, be Hermano ir tėčio, tai tos tamsios, vienišos figūros tolumoje, keliaujančios į bažnyčią, kad užvestų žadintuvą ir pažadintų Dievą, ir šis išsklaidytų debesis, uždegtų saulę ir imtųsi naujų planų, kurie, vilkimės, bus geresni nei senieji.

– Tuoj galėsi pasisveikinti su mano draugužiais, Hermanai. Bokalas ir Šerys neabejotinai ten. Penkiasdešimt devintaisiais Bokalas pagavo tikrą milžiną. Didelį kaip boa smauglys, galvą guldau. Nudirtą odą kitą vasarą naudojo vietoj palapinės!

Tėtis sustoja ir neramiai dirsteli į Hermaną.

– Aišku, aš mažumėlę perdedu, – priduria jis.

Tačiau Fredo Ulseno prieplaukoje nė gyvos dvasios. Juodos bangos lėtai ritasi link tilto polių. Tolėliau supasi krovininis laivas, o vėjas skardina surūdijusią grandinę.

Tėtis apsidairo.

– Jie dar pasirodys, Bokalas su Šeriu. Sekasi gi mums. Užsiimsime geriausias vietas!

O ta vieta ten, kur išeina kanalizacijos vamzdis. Tėtis ištraukia abi dėžutes ir rodo, kaip jos veikia. Jis tarytum lasą apsuka valą triskart apie galvą, paleidžia jį, ir kabliukas, pradingęs aukštame lanke, teksteldamas nugrimzta tiesiai pas ungurius. Kai ateina Hermano eilė mesti, kabliukas nukrinta tarp kažkokių dėžių kitoje kelio pusėje.

– Geras ilgis, Hermanai. Kitąkart numesi iki Oslo fiordo!

Jis pabando iš naujo, gerai įsuka valą, o tėtis, suskaičiavęs iki trijų, surinka: „Paleisk!" Hermanas atleidžia pirštus, ir kabliukas nušvilpia tiesiai į vandenį.

– Atleisk valą! Ten bus pats tas!

Paskui jie atsisėda ant krašto ir laukia. Nieko. Ir Hermanui džiugu. Bet gali būti, kad ungurys, kelerius metus keliavęs į šitokią tolybę, kaip tik dabar plaukia pro Dynos švyturį, jau visai priartėja patamsyje ir iš visų septynių jūrų kabliukų sugalvoja pačiupti būtent Hermano.

To negali būti.

– Kai dirsi unguriui odą, Hermanai, pirmiausia reiks apipjauti apie kaklą, paskui tvirtai suimti už

galvos ir odą nutraukti. Kaip dešrai. Ir pliumpt, tiesiai į puodą. O kas liks, sudėsim į apkepą.

Tėtis atvynioja dar valo ir pastumia skardinę į šalį.

– Velniškai išalkau. Gal po sumuštinį, Hermanai?

– Aš nelabai alkanas.

– Nė pusės?

Tėtis neišturi nesusijuokęs, paskui išvynioja sumuštinį ir, nusitrynęs į klešnes rankas, lėtai atsikanda.

– Ar šiandien kišai pirštus į gerklę? – klausia Hermanas.

– Ką?

Sumuštinis su dešra įstringa skersai gerklės, ir Hermanas gauna daužyti tėčiui nugarą, kad tas atsikrenkštų.

– Tik per plauką, – atsidūsta tėtis ir įmeta riekę į vandenį. Dėkui.

Hermanas vėl atsisėda prie skardinės ir apsuka apie nykštį valą. Tėtis prisidegęs cigaretę papsi melsvus debesis. Taip abudu ir sėdi, kol vėjas, užuot pūtęs iš priešakio, apsisuka ir ima pūsti iš nugaros, ir vienu metu suskamba visų bažnyčių žadintuvai.

– Šiandien pirštų į gerklę nekišau. Nereikėjo.

Kurį laiką jie netaria nė žodžio. Paskui tėtis sako:

– Ar kruta?

– Ne.

– Ir mano ne.

Jis suvynioja valą ir užmeta iš naujo.

– Keista, kad Bokalas su Šeriu iki šiol nepasirodė, – tyliai taria tėtis.

Hermanas atsargiai į jį žvilgteli.

– Ar tu turi daug draugų, tėti?

Tėtis spokso į tolį: juodas, švytintis fiordas atspindi neramią padangę.

– Tiesą sakant, tave ir mamą. Bokalas ir Šerys tėra mano pažįstami. Kažin, ar jie išvis pasirodys. Jau sezono pabaiga. Jau žiema.

– Taip. Jau žiema, – sako Hermanas.

Staiga kažkas trukteli pirštą, ir valas vandenyje įsitempia. Hermanas vos nenuvirsta. Nugara perbėga šiurpuliai, ir jis prisimena ungurį, kuris perplaukė septynias jūras, kad pabaigtų savo gyvenimą apkepe, tą glitų ungurį iš kanalizacijos vamzdžio, ir vien nuo minties jam pasidaro koktu. Tėtis nieko nepastebėjo, o Hermanui tuoj atitrūks nykštys. Ir jis priima sprendimą, nė pats to nesuvokdamas, nors jam ir spėja

šmėsteleėti mintis, ar tik už tokį poelgį jo nesugrauš sąžinė. Hermanas iš visų jėgų prispaudžia valą prie skardinės krašto, ir valas nutrūksta suskambėdamas, tarsi nederanti gitaros styga.

Tėtis jau ant kojų. Hermanas irgi stojasi.

– Buvo užkibęs! Nutraukė valą.

Jis rodo į skardinę.

– Nutraukė valą!

Tėtis rėkia.

– Jis nutraukė valą!

– Milžinas, ne kitaip! Nieko panašaus nesu regėjęs! Jis pertraukė valą?

– Užkibo, timptelėjo, ir valas nutrūko!

– Tai bent, Hermanai.

– Tikrai. Milžinas, ne kitaip.

– Tu jį matei?

– Nespėjau.

– Reikia užkąsti, Hermanai!

Po kurio laiko jie patraukia namo – tuščia kuprine ir be vieno kabliuko. Sezonas baigėsi. Praeidami statybų aikštelę Vikoje, abu sulėtina greitį. Kranai nutįsę nuo debesų, vos siekia žemę. Tėtis jau žiojasi kažką sakyti, bet apsigalvoja. Hermanas taip pat norėtų kažką pasakyti, bet irgi apsigalvoja.

Taip tylomis ir keliauja. Abu paskendę savo mintyse eina tyliomis gatvėmis, kurios skleidžia sekmadienio pietų ir juodos kavos kvapą.

Galiausiai tėtis sako:

– Tikras milžinas turėjo būti, Hermanai. Žymiai didesnis už tą, kurį Bokalas pagavo penkiasdešimt devintaisiais.

13

Hermanas nenori. Hermanas nenori eiti. Hermanas nenori eiti pas Dručkį. Jis abiem rankom įsikabina kėdės – niekur neis iš savo kambario. Mama stovi tarpduryje jau apsirengusi paltą.

– Nėra ko bijoti. Juk kiek kartų esi pas Dručkį buvęs.

– Nenoriu peruko!

– Jis tik pamatuos, Hermanai.

– Daugiau manęs nebeapgausi!

Mama žengia du žingsnius jo pusėn, nepaliaudama sukioti sagą, kuri jau vos laikosi.

– Aš niekada nemėginau tavęs apgauti. Pats žinai, Hermanai. Dručkis tik nori tave pamatuoti,

kad galėtų pasiūdinti peruką, jeigu vieną dieną jo prisireiktų. Ar ne taip?

Staiga ji įremia akis į Hermaną, lyg ką supratusi.

– Ar tu kepurės nenori nusiimti?

Hermanas linkteli ir nubeda žvilgsnį į grindis.

– Dručkis visko matęs, Hermanai. Toks jo darbas. Ir plaukų, kurie auga vidun, ir moterų vešliomis barzdomis bei ūsais.

– Nieko nebus.

– Dručkis turi slaptą kambarėlį kirpykloje, kur niekas kitas mūsų nematys.

– Vis tiek nieko nebus.

– Paskui galėsim nueiti į „Studentą“.

Hermanas suraukia kaktą.

– Bananinio deserto. Su šokolado padažu ir raudonųjų serbentų uogiene.

Hermanas suklūsta.

– Ir aviečių kokteilio.

Hermanas gerai viską pergalvoja.

– Jeigu taip sakai, – atsiliepia.

Jis tempiasi koja už kojos Gabelio gatve, tarsi būtų įmynęs į klijų balą. Tačiau kad ir kaip lėtai eitų, vis tiek galiausiai ateina. Keista, kai pagalvoji.

Dručkį jau randa tarpduryje. Jis apsirengęs nauju, baltu kaip kreida švarku, iš kišenės kyšo dvejos šukos

ir vienerios žirklės. Po nosimi švyti juodi ūsai, ir nusilenkia jis netgi žemiau už jaunėlį Jakobseną, o kai lėtai išsitiesia, pirma pasirodo platus, raudonas veidas.

– Čionai!

Juos vedasi per saloną, kur kėdėse snaudžia senukai, o tos pačios senutės tebesėdi su šalmais ant galvų ir mezga puodkeles. Dručkis atveria dar vienerias duris, ir jie užeina į nematytą kambarį. Tenai priešais sieną, kuri netgi ne siena, o didžiulis veidrodis, stovi barzdaskučio kėdė.

– Jauskitės kaip namie!

Dručkis uždaro duris, patrina rankas ir kelis kartus ratu apeina Hermaną.

– Gal prisėskim?

– Jūs pirmas.

Dručkis žvilgteli į mamą ir garsiai nusikvatoja. Paskui uždeda ranką Hermanui ant peties, ir juokas nutyla.

– Aš turėjau galvoje tave.

– Nenoriu žiūrėti į veidrodį.

– Nenori žiūrėti į veidrodį?

Jis vėl atsisuka į mamą. Ši parodo ranka kelis judesius, ir Dručkis taip plačiai nusiviepia, kad vos ūsai neplyšta.

– Supratau, Hermanai. Reiks tik apsukti kėdę.

Jis atleidžia svirtį ir nusuka kėdę į kitą pusę. Hermanas užsilipa ir atsisėda, o Dručkis stoja minti pedalą, tarsi dalyvautų dviračių lenktynėse. Galų gale tenka Hermaną šiek tiek nuleisti, kol abudu atsiduria viename akių lygyje.

– Dabar nusiimkim kepurę.

– Jūs be kepurės, – sako Hermanas.

Dručkis parausta, bet įžiūrėti ne taip lengva, nes jo veidai visada raudoni. Ūsai po nosimi pradeda neramiai krutėti.

– Turėjau galvoje tave.

Hermanas dėl viso pikto užsimerkia ir nusismaukia kepurę. Pajunta iš visų pusių dvelkiantį sunkų Dručkio kvėpavimą ir priartėjusius pirštus.

– Ir kaip šiandien norėtum?

– Aš neturiu brolio!

Hermanas atsimerkia, ir Dručkis nuduria žvilgsnį.

– Ar šiandien daug kvailysčių prikalbėjau, Hermanai?

– Taip.

Kambarys ilgam nutyksta. Mama nusirengusi paltą sėdi ant netvirtos kėdės prie durų nei pagauta, nei paleista. Ji bando šypsotis, bet šypsena įstringa skersai gerklės.

– Aš turbūt irgi norėsiu sodos vandens su ledu, – tyliai prataria ji.

Dručkis išsitraukęs centimetrą užgula Hermaną, sukiodamas jo galvą tai į vieną, tai į kitą pusę.

– Gerai atrodo, Hermanai.

– Anaiptol.

– Tikrai gerai. Plaukai vietomis nuslinkę, tačiau tavo galva daili. Tobulos formos. Kaip pagal užsakymą, jeigu galima taip pavadinti. Ar vėl kvailystes kalbu?

– Taip.

Ir Dručkis pradeda matuoti. Nuo ausies iki ausies, nuo kaktos iki pakaušio, nuo smilkinio iki smilkinio, nuo sklastymo iki viršugalvio, skersai ir aplinkui, kartkartėmis užsirašydamas į knygelę skaičius, smarkiai prakaituodamas ir niūniuodamas „Tango dviem“. Galiausiai nukerpa sruogą ir įdeda ją į peršviečiamą maišelį.

Dručkis patenkintas.

– Mums išeis, Hermanai. Niekas neatskirs.

Hermanas užsimaukšlina kepurę, mama pakyla.

– Pridėk centimetrą, – paprašo ji. – Jei išaugtų.

– Žinoma. Be to, jie labai tamprūs.

Dručkis vėl pažiūri į Hermaną.

– Tu gi nenorėsi buivolo šerių. Ar ilgos ožkos vilnos. Oi, ne, mes naudosim geriausius europietiškus plaukus. Pats savęs nepažinsi. Turiu galvoj, būsi gražesnis nei iki šiol! Ir plaukų pas mane kirptis daugiau nebereikės! Ar gerai, Hermanai?

– Kas jums kerpa plaukus?

Dručkis įsikiša žirkles į kišenę ir nuleidžia kėdę.

– Mano mama, – tyliai taria jis. – Jai aštuoniasdešimt vieneri. Bet ūsus aš kerpuosi pats.

Ir jis netikėtai užsikuičia po stalčius.

– Pasiūti tokį natūralių plaukų peruką užtruks. Jei kas manęs paklaustų, tai – menas. Juk Vigelando parko statulos irgi ne per dieną buvo pastatytos. Bet jūs dar turite marias laiko. Plaukų dar nemažai. Sakyčiau, gruodį.

Galiausiai Dručkis suranda, ko ieškojęs. Jis išvynioja dėžę, atverčia plonytį popierių ir didžiuodamasis išima skalpą.

– O tuo tarpu, kol lauki europietiško peruko, čia tau!

Jis iškilmingai perduoda skalpą Hermanui, kuris kaipmat perleidžia jį mamai. Jinai laiko jį tarsi ungurį, kurį reikia pribaigti, tačiau ji neturi žalio supratimo, kaip. Tačiau skalpas bent jau nespurda. Jis laikosi visiškai tyliai.

– Tiesiai iš Korėjos, – tęsia Dručkis. – Sintetinis – taip jie vadinami. Labai praktiškas ir geriau negu nieko.

Jis meta žvilgsnį į Hermaną ir nykščiu perbraukia ūsus. Ir šie iš juodų lieka kažkokie geltoni. Paskui nusivalo pirštus į švarką, nusėdamas jį tamsiomis dėmėmis.

– Negi nepasimatuosi? – šaukia jis.

Hermanas jau beišeinąs. Mama užsimeta paltą, įsideda peruką į rankinę ir nuseka iš paskos.

– Jis nelabai atsparus karščiui, – tai pridūręs, Dručkis sėdasi į kėdę ir imasi dažyti ūsus.

Hermanas laukia už kaštono, kurio kaštonai nukritę. Ten jį mama ir randa, žiūrintį pro šakas į debesis, kurie vėl spiečiasi sniegui.

– O į „Studentą" neisim? – klausia ji.

– Kitąkart, – atsako Hermanas ir papurto kepurę.

Mama tvirčiau suspaudžia rankinę ir šneka taip tyliai, kad reikia ausis pastatyti.

– Ar tu pyksti, Hermanai?

Hermanas triskart spiria į medį.

– Nežinau. Gal tuoj.

Tą vakarą jis pasimatuoja peruką. Atsisėda savo kambaryje, nusiima kepurę ir atsargiai užsideda ant

galvos peruką. Jis spaudžia prie pakaušio ir kaktos ir graužia ties abiem ausimis. Bet greičiausiai taip reikia. Kai perbraukia pirštais per naujus plaukus, jo vos neištinka šokas. Jis pavaikšto pirmyn atgal ir dabar jau kaip reikiant apsičiupinėja. Keistas jausmas, tarsi tarp durų ir lango vaikštinėtų visai ne jis, o jo pusbrolis, tačiau pusbrolių Hermanas neturi. Galva sunki, gremėzdiška, gal ir jo balsas pasikeitė. „Korėja, – ištaria garsiai, bet kol kas jokio skirtumo negirdi. – Korėja!“ Paskui suieško Korėją ant gaublio: nieko keisto, kad jie siūna perukus, mat Korėja yra kone pasaulio apačioje, taigi dauguma žmonių Korėjoje greičiausiai vaikšto ant galvos.

Hermanas nusiskubina pas tėvus į svetainę. Įdomu, pažins jį? Iš pradžių suabejoja, nes jiedu tiktai žvilgčioja vienas į kitą.

– Čia Hermanas, – tyliai sako jis, ir dabar jo balsas jau pakitęs, jis skamba kaip nesureguliuotas radijas. Gal jis netrukus prašneks korėjietiškai?

Galiausiai mama pasikelia ir ateina link jo.

– Puiku, Hermanai. Tu puikiai atrodai.

– Tikrai?

Tėtis irgi pritaria.

– Labai gražu! Tuoj ir aš tokio užsinorėsiu.

– Galbūt galėsi pasiskolinti, – atsako Hermanas, vėl atgaudamas balso spartą.

– Tik nenešiok jo atvirkščiai.

Mama suima už peruko prie ausų ir jį apsuka. Dabar prie kaktos nebespaudžia, bet užtat graužia pakaušyje.

– Vaje, Hermanai! Kaip dabar gražu!

Tėtis kalba garsiai, girgždančiu balsu, tarsi ir pats būtų virtęs radiju.

Hermanas greitomis apsuka kelis ratus svetainėje, bet jam apsvaigsta galva ir tenka atsišlieti į sieną.

– Ar gerai jautiesi, Hermanai? – klausia mama.

– Tiesiog reikia įnešioti.

– Pažiūrim į veidrodį?

Hermanas dvejoja.

– Kai pamiegosiu.

14

Hermanas stovi koridoriuje priešais klasę ir lūkuriuoja. Čia šalta ir tylu, aplinkui tvyro pasenusių sumuštinių ir sudžiūvusių kempinių kvapas. Jis skaito gamtos mokslų vadovėlį ir, apžiūrinėdamas karvės vidurius, laužo galvą, kaip žalia žolė virsta pienu su grietinėle. „Beragės žalosios ir Telemarko“, – kala jis. Staiga išgirsta skubrius žingsnius, kurie iš visų pusių atsiliepia aidu. Jis apsidairo. Čia valytoja lipa laiptais. Ji pastumia šepetį su kibiru į šalį ir atidžiai jį apžiūri.

– Sveikas, Hermanai. Ankstyvas šiandien?

– Taip.

– O tau galima čionai stovėti? Dar neskambėjo.

– Aš neklausiau.

– Tu gudrus, Hermanai.

Valytoja ilgai šypsosi. Paskui susirenka savo įrangą ir nueina koridoriumi. Hermanas darkart viską pergalvoja ir pasileidžia bėgte iš paskos.

– Ar negalėtumėt manęs įleisti į klasę?

Ji sustoja ir pasiremia ant šepečio.

– Kažin, ar man leidžiama.

– O jūs klausėt?

Ji išsitraukia didžiulį raktų ryšulį ir atrakina duris.

– Ar dabar mes atsiskaitę, Hermanai?

Jisai atsisuka.

– Iš kur jūs žinot, kuo aš vardu?

Valytoja susidrovi, atvapina žandikaulį ir nupučia nuo kaktos plaukus.

– Negi tavo vardas ne Hermanas?

– Taip. Ar mane visi apkalba?

– Kartonas man pasakė tavo vardą, – skubiai priduria ji ir dingsta koridoriuje.

Hermanas uždaro duris ir atsisėda į savo suolą prie lango. Mokyklos kiemas dar dykas, lenta juoda kaip langas naktį, o ant mokytojo suolo guli nauja kreidos dėžutė. Tarsi visa lauktų, kada jų prisireiks: taip tyla laukia triukšmo, rašalinės – plunksnos smaigalio, šiukšlių kibiras – šiukšlių, ir tas laukimo laikas labai panašus į sapną arba į pažadą.

Hermano akį patraukia įrašas ant Rubės suolo. Jis palinksta į priekį ir išvysta „H“ – ant suolo dangčio įraižytą „H“. Hermanas klesteli atgal į savo suolą ir susimąsto. „H.“ Ta „H“ gali reikšti karalių Hokoną arba Haraldą Grioningeną*. „H“ gali reikšti Hamarą, himną, Heraklį. Ta „H“ netgi gali reikšti Haitį, hamaką, hobį ar hmm. Hermanas liaujasi spėlioti ir išsitraukia sąsiuvinį – šiandien Statinei nepavyks jo sukirsti. Hermanas rašo: *„Karvė nuryja žolę jos nekramčiusi. Karvės skrandis susideda iš keturių dalių. Maistas pirmiausia nuslenka į didelį maišą – didįjį prieskrandį. Iš ten patenka į tinklainį. Kai karvė ilsisi, ji atryja, kad galėtų atrajoti. Suatrajotas maistas nuslenka į knygenas. O iš ten – į tikrąjį skrandį.“*

Staiga duryse išdygsta Statinė. Nustebęs pažiūri į Hermaną ir jau nori kažką sakyti, bet nespėja.

– Buvo neužrakinta, – sako Hermanas, ir pliaukšt – užverčia sąsiuvinį.

Statinė ilgai neranda žodžių.

– Gerai, kad nepavėlavai, Hermanai. Taip ir turi būti. Taip ir turi būti, taip.

---

* Haraldas Grioningenas (Harald Grønningen, g. 1934) – norvegų ilgųjų distancijų slidininkas, Žiemos olimpinių žaidynių ir Pasaulio slidinėjimo čempionato medalininkas.

Statinė drybteli į suolą, kai galiausiai suskamba skambutis ir visa klasė tuntu sugruma į vidų. Tačiau, užmatę Hermaną, jie nutyksta kaip angelai ir kaip dulkės, tada savo vietas susiranda be garselio, nė viena kėdė nebrėžteli per grindis. Šiandien net ir Glenas netriukšmauja, o Rubė sėdi palenkusi pakaušį ir šiuršia po kuprinę. „H", – galvoja Hermanas. – „H" tai Holmenkolo kalva* ir hula hula.**"

Statinė neilgai trukęs jau piešia ant lentos karvės skrandį. Piešia ilgai, kol galiausiai nupiešia kažkokį nevykusį riestainį.

– Kaip vadinasi šitas skrandis?

Hermanas šauna ranką į viršų, tačiau Statinė paklausia Gleno.

– Didysis prieskrandis.

– Neteisingai, tinginio panti.

Hermanas purto ranką, skečia pirštus, tačiau Statinė jo nemato, ir gana.

– Bjornarai! Atsakyk!

– Tikrasis skrandis.

– Pusgalvis! Karstenai, ar girdėjai, ko klausiau!

– Tešmuo.

---

* Holmenkolo kalva (Holmenkollen) – kalva Oslo apylinkėje, garsėjanti slidinėjimo trasomis, ir slidžių tramplinas, kur nuo 1892 metų rengiamos slidinėjimo varžybos.

** Hula hula – havajietiškas šokis.

Statinės akys įgauna liūdną išraišką, o Hermanas jau kone pakilęs nuo suolo. Tačiau ir tai nepadeda. Prie lentos pakviečiama Rubė, ir ji teisingai surašo visus pavadinimus. Hermanas būtų dar greičiau juos surašęs. Jis nuleidžia ranką ir laukia kito klausimo. Ranka vėl šauna į viršų.

– Išvardinkite tris skirtingas galvijų rūšis!

Tačiau Statinė ir šįkart pražiūri Hermaną. Rubė stovi kaip stovėjusi prie lentos.

– Diolos, Telemarko ir beragės žalosios, – atsako ji. – Beragės žalosios vienintelės neturi ragų.

– Puiku! – šūkteli Statinė.

„Ir Triondelago“, – mintyse ištaria Hermanas, bet iš to mažai naudos – jo niekas negirdi.

Rubė grįžta į savo suolą, tuo tarpu Statinė šalia visų skrandžių dabar piešia karvės galvos kontūrus. Hermanui pasidaro karšta. Jis sėdi prie radiatoriaus ir jam taip karšta, kad galva tuoj ištirps kaip ledai. Pakaušį graužia, prie smilkinių spaudžia, kaktą duria, o prie ausų taip gnaibo, tarsi jis visas būtų grūste prigrūstas erškėčių sėklų ir juodųjų pipirų.

Hermanas nusiima kepurę.

Klasėje pasigirsta gilus atodūsis, ilgas atokvėpis. Atsisukusi Rubė pakelia ranką prie burnos, tarytum bijodama, kad smakras neatviptų. Įsitvyro dar di-

desnė tyla, dabar taip tylu, kad gali girdėti, kaip Valdrese ant spyglio nusileidžia sniego krislelis. Statinė apsisuka aplinkui, ir jo žvilgsnis užkliūva už Hermano peruko – net kreida iš rankų iškrinta. Ir sududena į grindis kaip sprogstanti bomba. Statinė bejėgiškai nusišypso ir likusią pamokos dalį skubėdamas aiškina, kuo skiriasi avis nuo ožkos.

Hermanas lėtai užsimaukšlina kepurę ir įsistebeilija pro langą, mąstydamas apie aštrų laiko dantį, apie kurį visi tiek daug kalba. Kažkaip keista, kad laikas teturi vieną dantį, kita vertus, laikas turėtų būti labai senas, prasidėjęs pačioje laiko pradžioje. Hermanas pabando įsivaizduoti tokią šypseną: laikas, šiepiantis savo supuvusį viršutinį dantį. Nelabai malonus vaizdinys.

Per pertrauką jis lieka vienas prie užsukto geriamojo vandens fontano. Ir vėl tarsi tampa nematomas: visi žiūri pro šoną, nuduria žvilgsnį ar pasišalina. Niekas nebando nutraukti kepurės, niekas iš jo nesityčioja, kas būtų, ko gero, netgi geriau, nes tuomet bent galėtų apsiginti, pagąsdintų juos savo gyvaplaukiais. O dabar net progos nėra. Hermanas pradeda susigaudyti, nė pats to gerai nesuprasdamas. „Jie manęs gailisi, – mąsto jis. – Ir, ko gero, blogiau jau negali būti.“

Šitaip diena ir slenka. Visi tyli, kaip vandens prisisėmę. Apeina jį didžiausiais lankais. Jam už nugaros nuolatos kažkas dedasi, tiktai jis nežino kas. Tačiau Hermanui kuo toliau, tuo aiškiau. „Jiems tiesiog manęs gaila“, – darkart pagalvoja Hermanas. Netgi Kartonas laiku ateina į pamoką ir nė vienu žodžiu neužsimena apie herbariumą; palieka jį vieną stovėti prie stalo, kur Hermanas neturi, ką veikti. Jis išpjausto iš kartono tris apskritas figūras, kurias nuskambėjus skambučiui išmeta.

O per paskutinę pamoką, per kūno kultūros pamoką, Hermanui pasidaro visai viskas aišku. Kiaušinis šįkart minkštai virtas ir taip pat nepastebi Hermano, nors šis nepersirengęs ir su kepure. Kiaušinis užlipa sienele ir pasikabina už vienos rankos.

– Drąsia krūtine, prakaituota kakta ir ne mažiau svarbu – plieninėmis kojomis ir rankomis! – rėkaloja jis. – Šiandien atgailos ir maldų diena, mano mielieji berniukai! Taigi aš nusprendžiau, kad jūs žaisite kvadratą!

Dar niekada Kiaušinis nebuvo susilaukęs šitokių plojimų. Vidury grindų vienas už kito pastatomi du suoliukai – Glenas ir Bjornaras rinksis komandas. Glenas – lyderis. Ir tuomet nutinka dalykas, kuris

priverčia Hermaną pirmąkart suvokti, kad visi jo dar ir bijosi, bijosi iš gailesčio.

Glenas dairosi po salę, jo žvilgsnis klaidžioja, ir visi pirmą kartą gyvenime išvysta, kaip jis parausta.

Glenas duria pirštu, nusukęs žvilgsnį.

– Hermanas, – tyliai ištaria.

Komandos abiejose suoliukų pusėse nutyla. Kiaušinis numeta kamuolį Bjornarui, vėl užsikabaroja ant sienelės ir sustaugia:

– Galima mesti tik abiem rankomis per galvą! Draudžiama taikytis į veidą ar kitas atsikišusias kūno dalis. Aišku?

Jis sušvilpia, prisijungia prie Bjornaro komandos, ir mūšis prasideda. Glenas pataiko tiesiai Karstenui į pilvą, o Bjornaras atspiria kamuolį tiesiai į Gleno šortus: visi vienas po kito išmušami ir turi pasitraukti už linijos. Hermanas laksto zigzagais, tačiau į jį vis tiek niekas nesitaiko – jis vėl nematomas. Galėtų sau stovėti nejudėdamas, o kamuolys, švilpdamas pro visus šonus, vis tiek jam nepataikytų. Galiausiai lieka tik Hermanas ir Kiaušinis. Kiaušinis nueina prie suoliuko, iškelia kamuolį virš galvos, ir Hermanas jau mato, dar Kiaušiniui neišmetus kamuolio mato, kad jis tyčia prames. Ir kamuolys atsitrenkia į žemę, nors Hermanas stovi kaip įkastas. Glenas pastumia

kamuolį jam, Hermanas jį pakelia ir lėtai nužingsniuoja link Kiaušinio, kuris keistai kraipo viršutinę kūno dalį. Uoliai nusitaiko, iš visų jėgų meta ir išgirsta skardų pliaukštelėjimą – pataiko Kiaušiniui tiesiai į veidą.

– Puikus metimas, – sušnabžda Kiaušinis, svirduliuodamas link sienelės.

Ir tuomet Hermanas suvokia, kad jis laimėjo ir kartu pralaimėjo.

Jis pabėga nuo trypiančių kojų, pasiima iš drabužinės švarką ir užlekia laiptais, kur jį susistabdo Statinė.

– Kaip tik tavęs aš ir ieškojau, – sako Statinė.

– Ir radot, – sako Hermanas ir jau nori eiti.

Statinė vienu pirštu jį sustabdo.

– Juk skambučio dar nebuvo. Eime su manim.

– Ar mane vėl paliksit po pamokų?

Jie abu per mokyklos kiemą nueina iki kito pastato. Statinė užrakina klasę ir atsisėda suole. Suolas jam gerokai per mažas, jis atrodo kaip dramblys vaikiškame vežimėlyje. Ūmai jis smarkiai nuliūsta.

– Aš niekada nelaikiau mokinio iškišęs už ausies pro langą, Hermanai. Čia pramanyta istorija.

– Knygenos, – sako Hermanas.

– Ką sakai?

– Tinklainis ir tikrasis skrandis.

Statinė šypsosi.

– Kažkas prasimano, o kiti pradeda tuo tikėti. Bet tu juk netiki, ar ne, Hermanai?

– Beragės žalosios, Telemarko, Diolos ir Triondelago.

– Puiku, Hermanai.

– Iš karvės gauname pieno ir odą.

– Ką norėjau pasakyti...

– Iš pieno gaminamos išrūgos, grietinė, sūris ir sviestas.

– Šaunu, Hermanai. Kaip matau, išmokai pamoką.

– Ar dabar mane matote?

Statinės ausys parausta ir ima plaktis kaip dvi plekšnės.

– Aš tave matau, Hermanai. Aš suprantu.

– Avių kūnas apvalus, o kojos liesos. Ožkos liesos ir su barzda. Bet skerdžiame mes ir tas, ir tas.

– Kaip matau, išmokai ne vieną pamoką. Taip ir turi būti. Ką aš norėjau pasakyti, Hermanai. Žiūrėk, ką tau turiu.

Jis išsitraukia kažką iš švarko kišenės ir nori įduoti Hermanui. Šis ne iškart pamato, kas ten. O ten kutas, kurį Statinė nuplėšė nuo kepurės.

– Mamai tikrai išeis jį prisiūti.

– Ne, – sako Hermanas.

Statinė sutrinka.

– Ne? Išeis, be abejo, išeis.

– Ne. Galit jį išmesti.

Statinė padeda kutą ant suolo, ir jo veidas įgauna dar liūdnesnę išraišką.

– Vadinasi, tau jo nereikia?

– Ne. Turėkitės.

Pasigirsta skambutis. Hermanas žengia žingsnį link durų. Statinė pirma pasikelia pats, paskui abiem rankom gauna pakelti savo pilvą, nors ir nešioja dvigubas petnešas.

– Bet ta istorija tu juk netiki, ar ne?

Hermanui norisi kuo greičiau ištrūkti.

– Ne ir dar kartą ne.

Ir jis pasileidžia bėgti koridoriumi į kiemą, kuris jau dykas, nelyginant visi būtų išsibėgioję kaip nuo maro, nelyginant jis būtų paties baisiausio užkrato pasaulyje nešiotojas. Tačiau Hermanas jau susigaudė. Dabar jam viskas aišku. Jis supranta, kad jam leido laimėti, o tai dar blogiau nei pralaimėti. Jis supranta, kad visi jo gailisi, dėl to arba jam gerinasi, arba jo šalinasi. Gal jis geriau ir nebūtų supratęs, bet jau per vėlu, jis jau viską suprato.

Jis išgirsta kažką švilpaujant. Atsisuka – prie vartelių į Holtesvingeną stovi Rubė ir jam moja. Hermanas taip nustemba, kad net suklumpa sniege. Galiausiai atgavęs pusiausvyrą sustoja kaip įkastas, nors jinai vis moja. Rubė nieko nelaukdama patraukia jo pusėn: tos žieminės ausinės, kaštoniniai plaukai, rožinė kuprinė. „H“, – galvoja Hermanas. „H“ reiškia Haklberį. „H“ reiškia herojų. Staiga jis iškiša liežuvį – šis tarytum pats iškrinta iš burnos – ir jai parodo. Rubė nustemba, ir jos veide įdumba dvi juoko duobutės. Paskui ji sustoja, nepaleisdama Hermano liežuvio iš akių, ir šypsena pradingsta.

Hermanas ūmai apsisuka ir nubėga link kitų vartų, link vartų į Harelabeno parkelį. Ten sumažina greitį ir žvilgteli per petį. Jinai iš paskos neseka, matyti tiktai nugara, kuri tuoj pradings už kampo. Hermanas pėdina Briskebio keliu tolyn, kartkartėmis atsisukdamas, tačiau Rubės nebėra, ir jam pasidaro nei šiaip, nei taip.

15

Hermanas pastumia duris, užuodžia pridvisusį, kiek šleikštų orą ir užgirsta, kaip laikrodis išmuša tris. Užeina į svetainę – senelis guli kaip gulėjęs. Jis miega, o jo galva net nebeįsispaudžia ant pagalvės. Hermanas atsisėda ant kėdės šalimais, bet jo žadinti nenori. Nusiima kepurę ir susimąsto: kažin, dabar senelis turi laiko ar ne.

Paskui jo akį patraukia nuotrauka, nukritusi ant grindų. Pakelia ją – senelės. Senelė stovi su skėčiu po obelimi Nesodene, nors diena saulėta.

– Gyvenimas yra batų raištelis.

Hermanas padeda nuotrauką ir prisitraukia kėdę arčiau lovos.

– Gyvenimas – batų raištelis, – pakartoja senelis ir atsimerkia. – Šiandien greičiausiai irgi neisiu slidinėti, Hermanai.

Akimirką abudu juokiasi, paskui ateina angelas, ir Hermanas neiškenčia neprašnekęs:

– Matai skirtumą? – klausia jis.

Senelis pasuka galvą reikiama kryptimi.

– Skirtumą? Ar tu atsiuntei antrininką?

– Ne. Čia aš.

– Džiaugiuosi. Tu esi tu.

– Senelis yra senelis.

– Kitaip ir būti negali. O Hermanas yra Hermanas. Man regis, dar liko šokolado.

Jis suranda plytelę, bet nepajėgia jos perlaužti. Hermanui tenka pagelbėti. Abudu ilgai čiulpia savo puselę.

– Ar tu mylėjai senelę? – klausia Hermanas.

– Kaip jautis.

Senelis nuryja šokoladą ir susimąsto.

– Ką ten kaip jautis... Ar žinai, kaip aš su senele susipažinau?

Hermanas nežino.

– Aš užsirišau batų raištelį.

– Batų raištelį?

– Būtent, Hermanai. Batų raištelį. Ruošiausi į Nesodeną, tačiau vidury Rotušės aikštės man atsirišo kairiojo bato raištelis. Buvo 1920 metų gegužė. Teko jį užsirišti ir į be dvidešimt penkių minučių vienuoliktos valandos laivą, savaime suprantama, nebespėjau, todėl teko laukti kito, kuris turėjo išplaukti po valandos. Tai, beje, buvo „Flaskebekas". 1949 metais jis nuskendo Indijos vandenyne. Tačiau visi išgyveno. Gal dar gabalėlį atlaužtum?

Hermanas, taip ir padaręs, laukia, kol senelis apčiulps plytelę.

– Ir „Flaskebeke" ant denio aš sutikau Elzę Mariją Luizą, tavo būsimą senelę, Hermanai. Ji buvo atvažiavusi iš pat Nitedalo, mieste viešėjo vieną dieną – lankė savo draugę, kuri persikėlė į Ildjernę. Ji išlipo Nesodtangene ir nuo to karto aš neišleidau jos iš akių. Štaip taip viskas buvo, Hermanai. Jeigu raištelis nebūtų nutrūkęs, tu čia nesėdėtum. Aš iki šiol jį išsaugojau, tik bato jau nebėra.

– O kas toks buvo Eugenijus Nuchas, seneli?

– Kas toks – Eugenijus Nuchas?

– Eugenijus Nuchas, kurio senelė nenorėjo į vyrus. Kai tu gėrei alų.

Seneliui per visą galvą įsirėžia raukšlė. Paskui jis nežymiai šypteli.

– Eunuchas. Eunuchai yra tokie žmonės, kurie niekada nenuplinka. Bet mergaitės nelabai į juos žiūri.

– Mergaitės nežiūri, seneli?

– Joms patinka tikri plikiai.

– Išties?

– Kaip manai, ką Elzė Marija Luiza įsimylėjo 1920 metais ant „Flaskebeko" denio? Mano galvą, ne kitaip.

Hermanas nebežino, nė ką galvoti.

– Ar tėtis – eunuchas?

Senelis pailsta.

– Tėtis – ne eunuchas. Jis seniai tai įrodė.

– Kaip įrodė?

– Mamai jis reikalingas. Ir tu esi įrodymas. Kaip gaila, kad senelė mirė, kai tu dar nebuvai gimęs, Hermanai. Ar žinai, kaip ji mirė? Suklupo ant bordiūro, kai mes 1949 metų gegužės šeštadienį bėgome Rotušės aikšte, skubėdami į Nesodo laivą. Dievas – tikras pokštininkas.

– Taip manai? – klausia Hermanas.

Senelis trumpai atsidūsėja.

– Tiesą sakant, ne. Beje, ar pasakojau, kaip nudribau nuo kopėčių, laikydamas abiejose rankose po dažų kibirą?

– Atrodo.

– Juk reikėjo patvarkyti Nesodeno namą prieš kitą Elzės Marijos Luizos viešnagę. Ir tai nutiko tą pačią dieną, kai ji turėjo atvažiuoti. Vieni dažai buvo balti, kiti juodi. Atrodžiau kaip zebras, o dažai ne iš tų, kurie per kartą nusiplauna. Bet ar dėl to nenuėjau jos pasitikti į prieplauką? Oi, ne, stovėjau prieplaukoje, ir kai laivas atplaukė, pernešiau ją laivo trapu. Elzė Marija Luiza mane priėmė tokį, koks esu.

Senelis užsimerkia ir užsnūsta. Jo veidas vėl pasidaro lygus ir permatomas. Hermanas ilgai sėdi, nenuleisdamas nuo jo akių. Kažin ar pritinka daryti, ką sugalvoja, bet jis neatsispiria: nusitraukia peruką, kuris nenori pasiduoti kaip koks užklijuotas pleistras, ir atsargiai uždeda jį seneliui ant galvos. Šiaip sau. Panėši į pasenusį ruožuotą blyną. Į šerių pilną karvės mėšlo krūvą. Į dygliuotą puodo dangtį. Hermanas nuima peruką, sugrūda į kuprinės dugną ir užsideda kepurę. Ir staiga jam šauna mintis. Į liesą, pamėlynavusią senelio ranką jis įdeda senelės nuotrauką.

Hermanas jau spūdina lauk, bet dar nepriėjęs durų išgirsta iš lovos atsklindantį garsą. Atsisukęs mato, kaip senelis šypsodamasis uždeda ant nuotraukos ir kitą ranką – kad niekas jos neatimtų.

16

Hermanas sėdi vonioje sulenkta nugara ir sukandęs dantis spaudžia prie akių kempinę. Mama užpila jam ant galvos lipnios masės, panašios į Kartono klijus, ir atsargiai įtrina ją į dar likusius plaukus. Svetainėje svetima kalba rauda radijas, o mama jau plaka grietinėlę, kuri didžiulėmis porcijomis teka Hermanui per veidą.

– Šampūnas, – sako ji.

– Ir aš ne, – sumurma Hermanas.

Mama juokiasi.

– *Šampūnas*. Nupirkau iš Dručkio. Gražesnių plaukų kaip gyvas nebūsi matęs, Hermanai. Ar žinai, iš ko jis pagamintas? Iš skysto muilo, seleno, kalio karbonato ir borakso! Tik pamanyk, Hermanai!

– Išties.

Kvapas panašus į tą, kuris sklinda nuo mamos, kai ji su tėčiu šeštadienį išsiruošia į miestą ir labai vėlai grįžta, o sekmadienio rytą atsikelia neatpažįstamais veidais.

– Užsandarinti visus liukus!

Mama atsuka dušą ir nuplauna putas. Hermanas paleidžia kempinę ir apžiūri buteliuką, stovintį ant vonios krašto.

– „Vaikų šampūnas“, – garsiai ir lėtai perskaito. – „Vaikų šampūnas“.

Mama apvynioja jo galvą rankšluosčiu.

– Visi trenkasi vaikų šampūnu, Hermanai. Klifas Ričardas.* Petas Būnas.** Elvis.

– Nejaugi? Ir Kupernas?

– Savaime suprantama. Ar pabaigsi pats, Hermanai?

– Pabaigsiu.

Mama išeina, ir Hermanas pasinaudoja proga. Nusivynioja rankšluostį, pasistiebia vonioje ant pirštų galų ir atsigręžia į veidrodį. Pamato nedaug,

---

* Klifas Ričardas (Cliff Richard, g. 1940) – anglų dainininkas ir muzikantas, per savo karjerą pardavęs apie 250 milijonų albumų kopijų.

** Čarlzas Judžinas Petas-Būnas (Charles Eugene Pat Boone, g. 1934) – amerikiečių dainininkas ir aktorius, išpopuliarėjęs 6–7 dešimtmetyje.

bet daugiau ir nereikia. Ant galvos šviečia dideli lopiniai, nelyginant jis būtų augęs atskirai nuo plaukų ar juos praaugęs. Ką senelis kalbėjo apie mergaites, negali būti tiesa, gal taip ir buvo Tutogkanono ar Noterdamo kupriaus laikais, dar prieš nuskęstant „Flaskebekui", bet dabar kitas laikas, laikas, kuriame gyvena Hermanas. Jis vėl lyg turbaną apsivynioja rankšluostį, nubėga į savo kambarį, išjungia šviesą ir gaublį, griūna ant lovos ir susikauna su apklotu, o kai su juo susidoroja, užpuola pagalvę ir pižamą: Hermanas vienas prieš visus.

Neilgai trukus pasirodo mama. Hermanas guli ant pilvo, sulaikęs kvapą. Jam visai neblogai išeina: akys išsprogusios kaip pomidorai, ausyse bumbsi didžiuliai būgnai. Ir jis gauna pasiduoti – ištraukia kaištį ir subliūkšta kaip pripučiamas čiužinys.

– Nevalgysi vakarienės? – tyliai klausia mama.

Hermanas neatsako.

– Tėtis sutepė kalną sumuštinių.

Hermanas vis tiek neatsako.

– Su agruku, dišra ir mojanezu!

Hermanas neišleidžia nė garselio. Mama, netekusi vilties, bando nusukti kalbą.

– Gali dar neiti miegoti. Pažaistume kortomis.

– Tu ištisai apgaudinėji.

– Aš apgaudinėju?

– Apgaudinėji ir meluoji.

– Bet mes gi jau išsiaiškinom, Hermanai. Aš tikrai nenorėjau tavęs apgauti. Anaiptol nenorėjau tavęs apgauti.

– Jūs sakėt, kad perukas gražus. O jis panašus į kakį, sujuostą gumele!

Mama ilgai tyli, galvoja.

– Kur tu laikai peruką, Hermanai?

– Nesakysiu.

– Išmetei jį?

– Irgi nesakysiu.

Mamos rankos nusvyra ant kelių, ir ji suneria jas į mazgą.

– Netrukus atkeliaus naujas perukas. O jis kur kas dailesnis. Iš tikrų plaukų.

– Aš bjaurus, – šnabžda Hermanas į pagalvę.

Mama iš lėto pasilenkia viršum jo.

– Ką sakei?

– Aš bjaurus! Aš bjaurus!

– Netiesa, Hermanai. Nėra bjaurių žmonių.

– Vadinasi, manęs nėra, – sako Hermanas.

Mama kilsteli ranką, sudvejoja, bet visgi uždeda ją Hermanui ant galvos ir atsargiai glosto išretėjusius plaukų kuoštus. Ir Hermanas prisimena, kad

mama visada taip darydavo, kai jo plaukai dar buvo vešlūs ir nuaugdavo per ilgi, prisimena, kad jam tai patikdavo labiau už viską pasaulyje – kai ji glostydavo jam plaukus, kartais net papešdavo ir juokdavosi. Hermanas įsikniaubia į pagalvę, mama dar minutėlę palaiko ranką, o kai patraukia, įsitvyro tokia tyla, kad girdėti, kaip tėtis virtuvėje kramto duoną.

Ir tuomet pasigirsta kitas garsas – iš lovos, iš pagalvės.

– Ar tu verki, Hermanai?

– Visai ne.

– Verkti nieko blogo.

– Pakliuvo šampūno į akis.

– Graužia?

– Šiek tiek.

– Tada visai protinga paverkti. Praplauti akis.

– Aš neverkiu. Išeik!

Mama atsikelia, atidaro duris, ir iš koridoriaus įsiskverbusi šviesa nudažo sienas baltai.

– Labanakt! – sušunka tėtis.

– Labanakt, – sušnabžda mama.

– L'nakt.

Galiausiai durys užsiveria, kambaryje vėl stoja juoduma, ir Hermano akys ištvinsta. Tarsi jis būtų atsidūręs po vandeniu, kur tamsu, tylu ir vangu. Ten

ir užmiega, įsibedęs galva į medūzą, ir sapne iškyla į paviršių: praplėšia ploną, žvilgantį apvalkalą ir lėtai pasikelia lovoje. Pakilęs mato, kad šitas pasaulis lygiai toks pat tamsus ir vienišas.

Hermanas atidaro spintą, kurioje kabo kostiumas, apsigaubia ilgu, juodu apsiaustu, užsideda kaukę ir plačiabrylę skrybėlę, užsikiša už diržo kardą – jis pasirengęs. Atrakinęs visrakčiu duris, pasiklauso ir greitai kaip vėjas, be garso kaip paukštis perbėga per kambarius. Nučiuožia turėklais į pirmą aukštą, nusliūkina į vidinį kiemą, užsiropščia ant skalbinių kabyklos ir tarsi puma peršoka per tvorą. Štai ir apgavo visus, kurie ketino jį sekti.

Hermanas stovi Gabelio gatvės vidury ir žiūri į švytinčius baltos pilnaties ratilus. Geras ženklas. Bet mėnulį apeina juodi debesys, iš dangaus pasipila sniegas, kuris paslepia jo pėdsakus.

Jis žino, kur trauks.

Šviečianti lenta prie Frognerio kino teatro išjungta, užrašai nuimti. Hermanas nusėlina palei sieną ir kardu išlaužia duris, pro kurias paprastai išeina žiūrovai.

Jis viduje!

Sustoja, vėl įsiklauso: jokių balsų, jokių žingsnių. Ir nueina tamsiu koridoriumi, iškėlęs ginklą į viršų,

dairydamasis piktojo Monasterijaus. Tačiau šis neabejotinai miega, prisigėręs tiek vyno. O sargybiniai nieko neįtaria.

Jie klysta.

Hermanas prieina dar vienerias duris, atsargiai paspaudžia rankeną ir pastumia jas kardu. Žvilgteli į kino salę. Ekrano uždanga užtraukta, palei sienas tarytum fakelai žiba keli sieniniai šviestuvai. Ir čia Hermanas užmato žmogų. Jis sėdi antroje eilėje, susikrovęs kojas ant kėdės priešais. Apsirengęs pilku kostiumu. Skaito knygą.

Hermanas prieina arčiau ir dabar jau mato, kas čia toks. Čia Zoro, čia tas Zoro, koks jis būna, kai yra ne Zoro, o knygagraužys Donas Diegas.

Zoro protingas.

Hermanas įsikiša kardą už diržo, atsisėda šalimais ir kaip ir jis užsikelia kojas ant kėdės atlošo.

– O čia dabar kas? – klausia Donas Diegas.

– Pamaniau, gal tau reikia pagalbos.

– Taip. Prastumti laiką. Prailgsta belaukiant tęsinio. Jau greitai mokėsiu šitą knygą mintinai.

– Ką skaitai?

– Visa laimė, kad ją radau. Hermanas Vildenvis.

– Ir aš vardu Hermanas.

– Donas Diegas. Neužsitrauksiu pavojaus, atskleidęs tau, kad aš vadinuosi dar ir Zoro?

– Aš neišduosiu.

Donas Diegas sunkiai atsidūsta.

– Ne, kai svečiavosi Noterdamo kuprius, visgi buvo geriau. Teko pabaigoj jam pagelbėti.

– O kaip baigėsi kupriaus ir jo mylimosios istorija?

– Gerai baigėsi. Tokios istorijos visada gerai baigiasi, Hermanai. Nors jam virš galvos ir tvenkėsi debesys.

Kurį laiką jie sėdi tylomis, žiūri į languotą užuolaidą, dengiančią ekraną. Hermanas kartkartėmis paslapčiomis žvilgteli į Doną Diegą. Jis kur kas mažesnis nei Hermanas įsivaizdavo, blyškiu, perkreiptu veidu, tarytum būtų per ilgai užsisėdėjęs namie ir persiskaitęs sudėtingų knygų. Hermanas pradeda mažumėlę gailėtis, kad apsirengė slaptąjį kostiumą.

– Ir kas toliau? – paskubomis paklausia.

– Na, kaip sakoma, kartais laikas tiesiog beprasmiškai slenka pro šalį. Tornadas stovi arklidėje, o man, turiu prisipažinti, jau mažumėlę pabodo Bernardo fokusai – šimtą kartų juos mačiau, bet jis vis tiek rodo tą patį per tą patį. Tačiau Bernardas – šaunus vyrukas. Be jo neišsiversčiau.

– Aš turėjau galvoje filmą, – sako Hermanas. – Kaip jis baigėsi?

– Aš išsilaisvinau iš kameros. Kaip jau sakiau, tokios istorijos visada gerai baigiasi. Čia ir visa paguoda. Kitaip aš nekiščiau nosies.

– Bet kaip tu pasprukai?

– Grindyse aptikau klibantį akmenį. Iškrapščiau jį kardu ir įkišau tarp sienų, kad šios sustotų ir manęs nesutraiškytų.

– Gudru. O jaunoji dama?

– Ją, savaime suprantama, išlaisvinau ir po dramatiško susirėmimo špagomis nugabenau namo, kaip ir derėjo.

Donas Diegas paskęsta mintyse, ir Hermanas nenori jam trukdyti.

– Man regis, aš ją įsimylėjau, – galiausiai taria Donas Diegas. – Bet kuo viskas baigsis, tikrai nežinau. Man neramu, Hermanai.

– Viskas bus gerai, Zoro. Tai yra Donai Diegai. Juk tokios istorijos visada gerai baigiasi.

– Kaip gražiai pasakei, Hermanai.

Donas Diegas uždeda jam ant peties ranką.

– O tau kuri istorija labiausiai patinka?

Hermanas galvoja.

– „Juodasis riteris“ ir „Be kaukių“ patinka. Tačiau pats geriausias man „Antrininkas“.

– Aš taip ir maniau. Tačiau vaikščiodamas su mano apranga tu nedarai man gėdos, ką?

Hermanas susigėsta.

– Aš taip apsirengiau, kad apdumčiau akis Monasterijui.

– Aš suprantu. Tačiau kiek yra bandančių apsimesti Zoro ir darančių baisiausius nusikaltimus, kad mane apjuodintų ir suterštų mano garbę. Tu gi ne toks.

– Ne ir dar kartą ne, – sako Hermanas.

Donas Diegas įsikiša knygą į kišenę ir atsistoja.

– Smagu buvo pasišnekėti, Hermanai. Bet man jau metas.

Hermanas dar ne viską pasakė.

– Jei padėjai Noterdamo kupriui, gal gali ir man padėti?

Donas Diegas žiūri į jį, jo veidas sieninių šviestuvų šviesoje atrodo liūdnas ir sudžiūvęs.

– Negaliu. Tau teks pačiam rasti išeitį. Atleisk, Hermanai.

– Atleisk, Zoro.

Ir Donas Diegas užlipa ant scenos, kilsteli ranką paskutiniam atsisveikinimui ir pranyksta už uždangos.

17

Tądien, kai gatvėse uždegamos kalėdinės šviesos ir miestas nušvinta tarsi išsiuvinėtas kryželiu siuvinys, Hermanas patraukia į Jakobseno parduotuvę. Pirmiausia jis užuodžia kvapą iš kavos aparato, bet jis nebe toks skanus kaip anksčiau, greičiau gaižus kaip kojinių, tačiau Hermanas, tiesą sakant, nelabai nustemba, nes visa kita irgi pasikeitę, Hermanas irgi nebe toks, koks buvo. Jis užsismaukia ant kaktos kepurę ir atsistoja prie prekystalio. Iš sandėliuko išeina jaunėlis Jakobsenas, susišukuoja plaukus į aukštą, žvilgantį išlinkį, įsikiša šukas į švarko kišenėlę šalia šešiolikos rašiklių ir pasilenkia prie Hermano.

– Seniai matytas. Kur buvai prapuolęs?

– Adapazaryje.

Ir jaunėlis Jakobsenas patiki, nes klientas visada teisus.

– Oras geras buvo?

– Taip saulėta, kad teko su skėčiu vaikščioti.

Jaunėlis Jakobsenas pradeda nekantrauti ir kreivai šypsotis kaip filmų žvaigždė.

– Ir ko norėtumei?

– Norėčiau du kalėdinio alaus.

– Du alaus, taip. Tik du alaus?

– Pinigų turiu.

– Neabejoju. Ir kam jis, gal galėčiau paklausti?

Jis jau paklausė. Hermanas padeda jaunėliui Jakobsenui priešais nosį banknotą.

– Buteliui.

– Sakei *du* alaus. Tai nuo šiol Butelius gers po *du* alaus? Nemeluok, Hermanai. Ką čia sumanei?

– Aš nemeluoju.

Jaunėliui Jakobsenui nebejuokinga. Jis patraukia tiesiai į sandėliuką pakviesti mamos. Mama, atidžiai apžiūrėjusi Hermaną, atidaro prekystalio dangtį.

– Ar šiandien tau nėra pamokų?

– Šiandien aš laisvas kaip paukštis.

– Jis tvirtina, kad nori Buteliui nupirkti du kalėdinio alaus, – įsikiša jaunėlis Jakobsenas. –Tai būtų

pats smulkiausias Buteliaus užsakymas nuo karo pabaigos.

Mama vėl pakelia akis į Hermaną ir pažvelgia dar atidžiau.

– Tai tiesa?

– Šventa tiesa!

Ji prieina arčiau ir pašnibžda jam į ausį:

– Juk nesugalvojai darkart alumi plaukų išsitrinkti?

– Niekada daugiau. Aš skolingas Buteliui du butelius.

Mama nusišypso ir į abi jo kišenes įdeda po butelį kalėdinio alaus.

– Paskubėk. Butelius bus peržiemojęs sunkią žiemą.

Hermanas užbėga už kampo, bet dar nepravėręs durų, ant kurių parašyta „Frantsenas“, išgirsta daugybę keisčiausių garsų. Butelius garsiai kalbasi arba pats su savimi, arba su Laiku, tačiau ką jis sako, visai neįmanoma suprasti – greičiausiai šneka savo tarme. Kartkarčiais pasigirsta riksmas ir vienodais laiko tarpais sudūžta butelys. Hermanas ilgai laukia, tačiau triukšmas netyla. Užėjęs jis randa Butelių, gulintį ant grindų – jis kaip pamišęs abiem rankomis rausiasi po kilimą.

– Ar Laiko ieškai? – klausia Hermanas.

Tačiau Butelius negirdi. Ir jau kasasi link sienos, kur pakeičia kryptį ir, svaidydamas į šalis tuščius butelius, nuropoja palei grindjuostę.

– Jis tikrai nebus toli nuėjęs. Gal padėti?

Butelius nelauktai atsistojęs žiūri į Hermaną didelėmis akimis – tokių didelių akių jis dar gyvenime nėra matęs, jos panašios į lėkštes su pasenusiu apkepu.

– Stok! – suriaumoja jis. – Stok! Toliau nė žingsnio!

Bet Hermanas stovi kaip stovėjęs ant slenksčio ir nė nemano judintis.

– Nedrįsk mindžioti karaliaus rožių lysvės!

– Aš atsinešiau kalėdinio alaus, – sušnibžda Hermanas.

Butelius nusišluosto nuo kaktos prakaitą ir sutrypia koja.

– Negi nematai, kad aš dirbu?

Staiga jis pradeda sparčiai vaikščioti pirmyn atgal ir birgzti lyg būtų virtęs žoliapjove.

– Atvyksta Belgijos karalių dinastija! Reikia susitvarkyti. Reikia išsiravėti. Reikia išsišluoti. Reikia išsigrėbti. Reikia kiekvieną žvyro akmenėlį nušveisti!

Paskui jis lygiai taip pat netikėtai sustoja, pamakaluoja rankomis priešais nosį ir žengia žingsnį Hermano pusėn.

– Reikia šitų gyvių atsikratyti! Girdi mane! Jie šnabždasi, šlama. Čia pilna pelių ir gyvačių! Čia pilna vėžių ir omarų! Ką, tavo manymu, pagalvos Belgijos karališkoji šeima! Lauk visi! Kelis aš jau išvariau. Bet ne visus! Kupranugaris dar liko!

Butelius tebespokso į Hermaną, ir jam iš akių pabyra maisto trupiniai. Jis prisiartina dar per žingsnį. Plaukai plaikstosi ant kaktos, šnervės virpa, o lūpų kampučiuose renkasi putos.

– Ar tu pasiekei pasaulio rekordą? – tyliai klausia Hermanas.

Buteliui kažkas nutinka. Jis ima drebėti. Pradeda drebėti viena plaštaka, lyg jam ant pirštų galų kas būtų uždegęs po knatą. Paskui drebulys nutreška rankomis aukštyn, tada į kojas – atrodo, jis tuoj susprogs. Tačiau Butelius neišsitaško ore, tik susmunka ant grindų tyliai kaip maišas ir daugiau nebepasikelia.

Hermanas pastato butelius prie durų ir jau atbulomis sėlina lauk, bet akis užkliūva už vėžlio, kuris guli ant nugaros tarp butelių prie rašomojo stalo: iškėtojęs į visas šalis savo kresnas kojas ir iš kiauto iškraginęs žalią, raukšlėtą galvą.

Tą patį vakarą atvažiuoja greitoji ir Butelių išsiveža. Hermanas stovi prie lango savo kambaryje ir žiūri. Gatvė nutyla.

Mama pabeldžia į duris, ir Hermanas ją įleidžia. Jinai užeina jam už nugaros ir uždeda ant pečių rankas, o Hermanas stovi įsikibęs savo kepurės.

– Ką jie darys Buteliui? – klausia jis.

– Mažumėlę pravėdins.

– Ant skalbinių virvės?

– Ne visai. Jis išgėrė per daug alaus ir jam apsvaigo galva. Ar tu išsigandai, Hermanai?

– Butelius nepavojingas.

Hermanas atsisuka į mamą.

– Ar jie palaidos vėžlį?

– Žinoma.

– Jis greičiausiai netyčia jį užmynė.

– Ir aš taip manau.

– Nepamatė ir užmynė. Pas Butelių visada taip tamsu.

18

Hermanas lieka savo kambaryje. Miega su uždegta šviesa. Tamsoje pernelyg daug minčių. Net kai šviestuvas įjungtas ir gaublys šviečia, mintys suropoja per ausis į galvą ir pavirsta minčių skruzdėlynu. Ar tiesa, kad laikas gydo visas žaizdas? Ar laikas nešioja baltą chalatą ir turi seselę? Kodėl laikas negali išsitraukti savo danties? Kokio ūgio yra didžiausias pasaulio neūžauga? Kodėl pilvas pasisotina greičiau už akis? O laikas išorėje ar viduje? Ar jis tiesiog sliūkina pro šalį? Hermanas žino, kad jam slenka plaukai, slenka kiekvieną mielą naktį: iš ryto jis išrenka juos iš kepurės ir paslepia herbariume iš apatinio stalčiaus. Jis atverčia Advento kalendoriaus langelį ir aptinka mažų žvėrelių, kurių neturės, kur dėti. Ir jam ne pirmą kartą

užsinori įropoti į vieną iš tų langelių ir dingti miške su šiauriniais elniais. Netrukus po namus pasklis šimtai kvapų, visuose languose įsižiebs raudonos žvaigždės ir užsidegs skirtingų ilgių Advento žvakės.

Vieną dieną jam vis tiek tenka grįžti į mokyklą. Laukia bandomieji egzaminai. Ir jis jau nebe nematomas. Keisti dalykai dedasi: visi staiga panūsta panešti jo kuprinę, atiduoti geriausią priešpiečių sumuštinį, vaišinti limonadu, palaikyti jam duris ir keistis pašto ženklais, nors jisai jų ir nerenka. „Dabar jie dar labiau manęs gailisi, – mąsto Hermanas. – Taip gailisi, kad privalo laikytis dešimties Dievo įsakymų." Jis apsimeta jų nematantis – taip geriausia. Tik Rubė stovi kampe atsukusi nugarą. Hermanas ir jos nematys.

Ateina Statinė ir pirmiausia pasisveikina su Hermanu. Hermanas susikaupęs traukia rašalą ir žiūri nusisukęs į kitą pusę, tačiau nepastebėti Statinės nėra lengva. Jis su kiekviena diena vis drūtesnis. Visą lentą užstoja – neabejotinai jau bus pradėjęs šlamšti kalėdinius saldainius. Jis smarkiai tris kartus pabeldžia lazdele į stalą, nors klasėje jau seniai tylu.

Ir pradeda skaityti atpasakojimą. Visų ausys stačios. Hermanui šita istorija greičiausiai nepatinka. Ir kuo toliau Statinė skaito, tuo labiau jis įsitikina.

Kad nė kiek nepatinka. Nes taip nebūna. Hermanas sugalvoja padaryti daug klaidų ir pakeisti pabaigą.

Statinė pastumia knygą į šalį, atsisėda mokytojo suole ir užmerkia vieną akį, tuo tarpu kita nemirksėdama dairosi aplinkui.

Hermanas rašo:

„Peras ir Kari mamos paprašyti ėjo pas krautuvininką. Reikėjo nupirkti miltų, cukraus, sviesto ir sūrio. Tačiau pakeliui namo maišas prakiuro. Kari skylę užkimšo, tačiau cukrus visą kelią byrėjo. Peras ir Kari labai nuliūdo, bet mama pasakė, kad jie niekuo dėti. Gerai, kad maiše dar liko truputį cukraus. Tačiau Kari teko dar kartą bėgti pas krautuvininką. „Matot, maiše buvo skylė", – pasakė ji. „Ir kas? – paklausė krautuvininkas. „Maišas prakiuro, – pakartojo Kari, – ir beveik visas cukrus išbyrėjo." „Iš manęs kito cukraus maišo negausi", – pasakė krautuvininkas. Kari išsigando ir pabėgo."

Toliau aritmetika. Užuot atėmęs, Hermanas sudeda. Paskui nuneša užduotis dar nenuskambėjus skambučiui ir išeina iš klasės, jausdamas į nugarą įsmeigtus tylius žvilgsnius. Kurį laiką dar pastovi prie savo kabyklos koridoriuje. Tačiau Statinė jo nesiveja. „Dabar jie taip manęs gailisi, kad leidžia daryti, kas patinka", – pagalvoja Hermanas.

Ir jis išeina į miestą.

Gatvėmis čiuožia slidininkai, Ridervoldo aikštėje stovi nuo bėgių nuslydę aštuoni tramvajai, o sukastos sniego krūvos siekia mažiausiai tris metrus virš jūros lygio. Parduotuvių vitrinose pilna piktų trumpulių nykštukų, o ten, kur kadaise ant pjedestalo sėdėdavo ir dienų dienomis nuobodžiaudavo Velhavenas*, stovi bjaurūs besmegeniai, kuriems ant galvos tupi purvini balandžių pulkai. „Kai dirbins mano skulptūrą, – galvoja Hermanas, – kai dirbins mano skulptūrą, aš paprašysiu Vigelando tuo pačiu man ant galvos nulieti didžiulį bronzinį balandį."

O Karlo Johano gatvėje stovi kalėdinė eglutė – tarsi žalias dirbtinis žemės palydovas. Po ja prikrauta į vyniojamą popierių susuktų didžiulių dovanų, kurių dauguma guli subliuškusios. Tos dovanos neturtingiesiems, kurie negali įpirkti kalėdinės eglutės, po kuria pasidėtų dovanas. Ir Hermanui šauna mintis: jis ištraukia iš kuprinės peruką, suvynioja jį į sviestinį popierių, perlekia gatvę, pasisveikina su moterimi iš Gelbėjimo armijos** ir padeda savo dovaną šalimais kitų.

---

* Sebastijanas Velhavenas (Johan Sebastian Welhaven, 1807–1873) – norvegų lyrikas ir literatūros kritikas, romantizmo atstovas.

** Gelbėjimo armija – protestantų organizacija, 1865 metais įkurta Londone, Anglijoje, padedanti benamiams ir vargšams.

Moteris su juoda dėže ant galvos ir apvaliais akiniais, rasojančiais nuo raudonų skruostų, tūpteli ir taria Hermanui:

– Šaunuolis berniukas. Ir apie kitus galvoji!

– Laikausi dešimties Dievo įsakymų. Linksmų Kalėdų.

Paskui Hermanas patraukia į „Studentą". Ten pilna pagyvenusių moterų bei vyrų smailomis burnomis ir didelėmis nosimis, kurie siurbčioja kakavą. Jis prieina prie prekystalio, ir prie kasos aparato išdygsta padavėjas su baltu penalu ant makaulės.

– Šokoladinį kokteilį, braškinį kokteilį, sodos vandens su ledu ir bananinį desertą su cukruje trintais migdolais. Mano mama užmokės.

Hermanas nusineša viską prie lentynos šalia lango, darkart apžiūri ir pradeda nuo vidurio. Bevalgant tenka per dvi skyles atleisti diržo sagtį, o kai jau imasi bananinio deserto, šalimais atsiranda padavėjas, kuris nustumia penalą ant pakaušio ir pradeda kasytis plaukų augimo liniją.

– Kur tavo mama? – klausia jis.

– Jakobseno parduotuvėje.

– Kur, sakai?

– Sakau, Jakobseno parduotuvėje Šilebeke. Ji ten dirba.

Toliau viskas vyksta akies mirksniu. Padavėjas išplėšia jam iš rankų bananą ir nutempia Hermaną į kambarėlį už prekystalio. Jėga pasodina ant kėdės ir atsineša telefonų knygą. Kampe dreba didžiulė dėžė. Ji panaši į skalbyklę. „Tai štai kur jie gamina naminius ledus“, – pagalvoja Hermanas, ir jam šauna dar viena mintis: „Karvė mums duoda pieno kokteilių ir bananinių desertų.“

– Kuo tu vardu? – rėkia padavėjas, nors stovi vos už trijų centimetrų.

– Aš visai neprastai girdžiu, – sako Hermanas.

Tačiau padavėjas tik dar garsiau sušunka. Gal bus bananų persivalgęs?

– Mano vardas Hermanas Fulktas. Jūs nieko negalit man padaryti.

– Ko, sakai, mes negalim?

– Visi manęs gailisi.

– Pažadu, kad ir gailėsis!

– Pažadat?

Padavėjas vos pataiko suspausti reikiamus skaičius. Jis ir per telefoną rėkia, o paskui trenkia ragelį tarsi kūjo metikas.

– Kol laukiu, gal galiu suvalgyti naminių ledų? – klausia Hermanas.

Padavėjas stačiai sprogsta. Sprogsta kaip lemingas Valdreso zoologijos sode: balto švarko sagos išsilaksto į visas puses, penalas nukrinta nuo galvos, o kaklaraištis pakyla į orą.

– Užsičiaupk, storžievi tu!

– Tiesą sakant, aš jau sotus, – sako Hermanas.

– Ir kepurę nusiimk, kai su suaugusiais šneki!

– Juk liepėt man užsičiaupti.

– Tu dar ir įžūlus!

– Šiandien su suaugusiais daugiau nekalbėsiu.

– Nusiimk kepurę!

– Ne.

– Gal negirdi, ką tau sakau!

– Ne ir dar kartą ne!

Padavėjas sugriebia kepurės kraštą, bet Hermanas laiko įsikabinęs, laiko iš visų jėgų, tik kad jėgos jį baigia apleisti. Padavėjas, nuplėšęs kepurę, klupteli atbulas, jo burną iškreipia nuostaba, o veidas tarytum sustingsta. Jis dėbso į Hermaną, į Hermano galvą, į Hermano plikę, jo akys pradeda klaidžioti, tarytum nerasdamos sau vietos, kol galiausiai jis lėtai ištiesia kepurę.

– Čionai, – pasako Hermanas.

Padavėjas paleidžia kepurę Hermanui į glėbį, ir šis iškart ją užsimaukšlina.

– Gal norėtum... Gal vis dėlto norėtum naminių ledų?

Hermanas viską supranta.

Po pusvalandžio pasirodo mama, be žodžių sumoka sąskaitą, sugriebia Hermaną už rankos ir nutempia Karlo Johano gatve.

– Visai nejuokinga, Hermanai!

– Visai neblogai.

– Negi negalėjai paprašyti pinigų?

– Būtų buvę išmintinga.

– Mes netgi kartu galėjom nueiti!

Hermanui suskausta pilvą, beveik kaip tą kartą, kai prarijo lapą, tik šįkart smarkiau ir pavojingiau.

– Regis, man reikia į tualetą, – sako jis.

– Tau regis ar tau reikia?

– Atrodo, reikia.

– Kiek suvalgei?

– Tris su puse. Regis, mums reiktų paskubėti.

Hermanas jaučia, kad jau tuoj.

– Tikrai reikia paskubėti.

Jie bėga Drameno keliu ir tik per plauką suspėja. Hermanas, pasiekdamas naują savo rekordą, įskuodžia į tualetą – jau nebeatsimena, kada buvo taip gera. Kartu mažumėlę liūdna, kad gero daikto šitaip

greitai nebeliko. „Dabar ungurys sustorės“, – pagalvoja jis.

Paskui išgirsta, kaip tėtis atlieka ant laiptų trišuolį ir visas susijaudinęs šūkteli:

– Hermanai! Kur Hermanas?

– Tualete, – sako mama.

Tėtis, atsistojęs už durų, vos prašneka:

– Hermanai! Žinai ką!

– Nežinau.

– Zoro grįžo!

Hermanas nutyla.

– Ar tu viduj? – rėkia tėtis.

– Taip. Zoro grįžo?

– Frognerio kine vėl rodo „Zoro“! Nupirkau bilietus penktos valandos seansui. Pasiskubink!

– Šiandien labai pavargau.

– Ką sakai, Hermanai?

Iš tiesų jam visai nesinori, bet reikia nueiti, kad tėtis galėtų pažiūrėti tęsinį. Galvoje tokia šaršalynė, kad ji tuoj įsiskaudės.

Jis nuleidžia vandenį – dabar tėtis neišgirs, jeigu netikėtai pravirktų.

– Ateinu, – atsako.

Ir jie vėl sėdi kino salėje, antroje eilėje. Sieniniai šviestuvai lėtai užgęsta, o atitraukiant užsklandą už

ekrano pasigirsta siaubingas traškesys. Paskui stoja tyla, kuri pavirsta šnypščiančiais inicialais, grėsmingai nusiranganciais per žiūrovų eiles. Bet kažkas čia negerai, kažkas čia supainiota. Zoro ir jo dama staiga atsiranda ant kalno viršūnės, tačiau anas filmas baigėsi ne taip. Pasigirsta nežmoniškas šurmulys, visi vienu kartu atsistoja, o pro lubų angą išlenda baimės iškreiptas kino mechaniko veidas. Hermanas jį atpažįsta – tas pats, kuris klijavo iškabas, o paskui stovėjo prie durų ir tikrino bilietus.

– Likite savo vietose! – rėkia jis. – Kitaip turėsime atšaukti seansą! Galite tuo tarpu nusipirkti šokolado!

Šviestuvai įsijungia, užsklanda užsitraukia, viskas vėl prasideda iš naujo. Galiausiai ekraną nuskrodžia žaibas – mechanikas surado reikiamą juostą – ir Zoro atsiduria kameroje, kurios sienos iš abiejų pusių artėja. Visi palinksta į priekį, sulaiko kvapą ir įsitveria vieni kitų. Visi, išskyrus Hermaną.

Jis niukteli tėčiui į petį.

– Grindyse neabejotinai yra atsiknojęs akmuo, kurį jis iškels, – šnibžda Hermanas.

Pabaigoje Zoro išjoja Tornadu horizonto link. Tenai atsisuka ir ilgai nenuleidžia akių nuo gražuolės, kuri nuo jo atsiskyrė. Ir Hermanas mato, kad už

juodos kaukės slepiasi liūdnos akys, liūdnos, nes jinai nepanoro joti kartu, o gal dėl to, kad jis pats nepasiliko.

Pakeliui namo pilnatis apšviečia jiems veidus, tarsi uždėdama baltas kaukes. Paskui ant miesto užeina juodas debesis, ir lieka šviesti tiktai žvaigždės languose.

– O tu įžvalgus, Hermanai!

– Tiesiog spėjau.

– Niekada nebūčiau pagalvojęs, išties. Maniau, Bernardas jam padės, pasitelkęs savo magiją.

Tėtis nusijuokia, sustabdo Hermaną ir išsitraukia nuorūką.

– To dar tikrai nematei. Žiūrėk!

Jis suspaudžia cigaretę rankoje, sugniaužia ir kitą kumštį ir pradeda mostaguoti rankomis, tarytum bandydamas nubaidyti gylį. Vos spėji sekti. Paskui ištiesia kumščius.

– Kurioje rankoje?

Hermanas parodo į kairį kumštį.

Tėtis atgniaužia – nieko nėra.

– Bandyk dar kartą!

Hermanas parodo į dešinį.

Tėtis ir jį atgniaužia. Cigaretės ir ten nėra.

Bet paskui jis išsižioja, pamakaluoja liežuviu, ir nuorūka nelauktai atsiranda – pakimba ant lūpos, net pats tėtis be galo nustemba.

– Oho, – taria jis.

– Ohoho, – atsako Hermanas.

Jie eina toliau, dairydamiesi sukastose pusnyse plyšių. Randa vieną prie Solio aikštės.

– Ko labiausiai norėtum Kalėdoms? – klausia tėtis.

Hermanas pratyli.

– Neklausinėti?

– Ne. O ko tu norėtum, tėti?

– Staigmenos.

– Aš irgi.

Hermanas sulipdo gniūžtę, paleidžia ją į žibinto stulpą, tačiau prameta. Pabando ir tėtis, bet taip pat nepataiko. Jie paeina gabaliuką, netardami nė žodžio. Iš atviro lango pasigirsta Kalėdų giesmė ir nederantis pianinas.

– Ar senelis bus su mumis per Kūčias? – klausia Hermanas.

– Manyčiau, bus. Atsivešim jį tą patį vakarą. Juk pajėgsim nunešti jį laiptais mudu abu, ar ne?

– Tikrai pajėgsim.

Kai grįžta namo, randa prieškambaryje didelę eglę. Atrodo visai šviežia, ant šakų dar nenutirpęs

sniegas, ant kamieno – šviežios kirvio žymės. Mama irgi čia, stovi sukryžiavusi ant krūtinės rankas.

– Buvo Bokalas su Šeriu, – sako ji. – Atvežė eglę.

Tėtis pamatuoja aukštį, patampo spyglius – atrodo baisiai patenkintas.

– Tik pažiūrėkit. Puikus medis. Išties puikus medis. Pakabinsim kelis burbulus, žvaigždę.

– Ar ją pirko prie Frognerio bažnyčios, ar Vestkanto turguje? – klausia mama.

– Tiesą sakant, nežinau. Bet koks skirtumas.

– Jie sakė gavę ją už dyką, – tęsia mama. – Visiškai dykai.

– Vadinasi, mums pasisekė, – sunerimęs atliepia tėtis.

– Dykai! – trečią kartą pareiškia mama. – Kaip suprasti?

Tėčio veidas ima keisti spalvą, jam jau visai prastai.

– Tiesa, prisiminiau! Šerio svainiui priklauso gabalas miško Hadelande!

Mama tyrinėja tėtį nuo galvos iki kojų, netardama nė žodžio. Hermanas mato, kad čia kažkas negerai. Ir jam pagailsta tėčio.

– Kaip lauke šauksi, taip miške atsilieps, – pasako Hermanas ir nusiskubina į savo kambarį.

Jis neužmiega. Garsai tokie skardūs: jis girdi, kaip kažkur giliai ausyje plaka širdis, girdi, kaip nuo galvos slenka plaukai, garsai tokie skardūs, kad girdėti, kaip senelio laikrodis išmuša dešimt dūžių. Jis girdi ir tėvų balsus svetainėje, toks jausmas, tarsi per garsiai plyšautų radijo programa, kuri jam nepatinka.

– Mano galva, negarbinga, – sako mama.

– Tu pasidarei labai skrupulinga! – šūkteli tėtis ir, nuėjęs į virtuvę, atsidaro maisto sandėliuką ir atsuka kamštį.

– Nešūkauk, – sako mama. – Hermanas išgirs.

– Hermanas miega.

– Taip. Ir tavo inkštimas jį pažadins.

– Ir kas gi čia inkščia!

Tačiau Hermano nepažadins, nes jis nemiega. Jis klausosi, bet girdėti nenori. Tačiau guli kaip pelė po šluota, kad jo nepригautų. Visi kiti garsai jau išnykę, dabar girdėti tiktai tėvų balsai, garsūs ir skausmingi. „Nebekalbėkit, – galvoja Hermanas. – Gana kalbėti. Puoškit eglutę. Puoškit eglutę. Daugiau nebesikalbėkit."

– Svainis iš Hadelando! Gerai sugalvojai, tėvai. Dabar būk toks malonus ir atsakyk, iš kur atsirado šita eglė.

– Bokalas ir Šerys pažadėjo gauti pigių medžių. Ir aš priėmiau pasiūlymą!

– Iš kur? – klausia mama.

Tėtis atsako ne iš karto.

– Ar nori prieš pat Kalėdas nusigerti? Ką?

„Dabar mama kalba griežtai, kaip senelė kalbėdavo seneliui, kai šis norėdavo išgerti alaus“, – galvoja Hermanas. Jie užtyla. Jie netenka žado. Jie staiga netenka žado.

– Iš Nordmarkos, – sako tėtis po ilgo tarpo. – Už Sognsvano.

– Suaugę vyrai! Kaip tau negėda!

– Ar žinai, kiek tokia eglė šiemet kainuoja! Ne! O kiek kainuoja naujas perukas? Tūkstantį kronų. Mažiausiai!

Hermanas išjungia šviesą, užsimerkia ir pasislepia po antklode. Niekas nepadeda. Kad ir kur besislėptų, jį vis tiek suras. Jis sukanda dantis ir mintyse uždainuoja, kad daugiau nieko nebegirdėtų. „*Gausk varpe, skambėk ir šauk, skambėk ir šauk nuo tūkstančio bokštų.*“ Jei nepasislėpėt, per vėlu – aš jau ateinu. „*Išsigelbėjimo melodija, kviesk ir sveikink, kviesk ir sveikink Dievo vaikus su taika.*“

Ir Hermanas nugrimzta į sapną, nugrimzta su visa kepure.

Jį pažadina pirštas. Tas pirštas vienas iš penkių. Pirštas – plaštakos. Plaštaka – rankos, ranka – mamos.

– Tai miegalius, – sako ji. – Jau vienuolikta.

– Aš buvau pasaloje, – sako Hermanas ir atsisėda lovoje.

– Ar šiandien neisi su klase į bažnyčią? – klausia mama.

Hermanas staigiai nusisuka.

– Juk kunigas neleis man būti su kepure.

– Jis vis tiek greičiausiai kalbės tą patį, ką ir pernai.

– „Ir rasite Jį šiene, ė-ė-ėdžiose, kaip kad rado piemenys, ir galėsite drąsiai mirti ir vis tiek gyventi."*

Hermanas visas pervargęs vėl atsigula. Mama sužavėta.

– Tu visą mintinai moki, Hermanai?

– Ant Advento kalendoriaus parašyta, – sumurma jis. – Kas yra šienas?

– Šiene Jėzus gulėjo, kai gimė.

– Nepatogu tikriausiai buvo.

– Atverčiam kartu, Hermanai?

– Geriau tu.

* Citata iš psalmės.

Ji atidaro langelį ir randa karalių iš raudono plastiko. Su skyle galvoje.

– Man jau reiktų lėkti, Hermanai. Antraip jaunėlis supyks.

Mama užsijuokia kažkur giliai pilve, bet paskui juokas pasiekia ir burną.

– Žinai, ko klientas vakar paklausė? „Ar jūs turite kiaulių kanopų, jaunėli Jakobsenai?“

– Pernai girdėjau, – sako Hermanas.

– Ką gi.

– Bet juokinga.

Tolumoje pasigirsta sirena. „Čia greičiausiai Butelius, – pagalvoja Hermanas. – Jį turbūt tebevežioja greitosios pagalbos automobiliu, kad pravėdintų galvą.“

– Tai aš ir eisiu, – sako mama.

Hermanas vėl atsisėda lovoje.

– Ar tu neturi pinigų, mama?

Jos smakras nukara, veidas išsikreipia, bet paskui ji prisiverčia nusijuokti ir tuo pačiu atstato jį į vietą.

– Kokia aš kvailė, Hermanai.

– Taip.

– Visai pamiršau. Supranti, prieš Kalėdas tiek daug darbų.

– Labai daug.

Ji išima iš rankinuko dvi morkines kupiūras ir padeda ant pagalvės prie karaliaus.

– Aš ne tai turėjau galvoje.

Tačiau Hermanas nežino, kaip paaiškinti, mat negali išsiduoti klausęs, ką jie kalbėjo aną vakarą, taigi jam taip ir nepavyksta pasakyti, ką iš tiesų norėtų.

– O ką tu turėjai galvoje, Hermanai?

Pradeda graužti akis, bet šįkart šampūno po ranka nėra ir jam kaltės nesuversi. Jis nusisuka į sieną ir įsispokso į kalendorių, pro kurio atvirus langelius matyti miškas ir elniai.

– Ar tu „Studente" išleidai visus pinigus? – sušnabžda jis.

Mama paplekšnoja jam per nugarą.

– Aš pati žadėjau tave ten nusivesti, – sako ji. – Jeigu būčiau ėjusi drauge, būtume mažiausiai dukart tiek suvalgę.

Vėliau, kai vėl lieka vienas, jis pasiima mamos pirkinių vežimėlį ir išeina į Janseno smulkmenų parduotuvę Drameno kelyje. Moteris už prekystalio tokia maža, kad vos veidas kyšo.

– Ko turite? – klausia Hermanas.

– Geriau klausk, ko neturime, – sako ponia Jansen, pasilipdama ant suolelio, kad atrodytų aukštesnė.

– Tai visko turite?

Hermanas apsižiūri. Visos sienos nustatytos prekių lentynomis: pieštukai, arbatiniai šaukšteliai, antpirščiai, degtukai ir pincetai. „Nykštukai turbūt irgi čionai ateina, kai ko nors pritrūksta“, – mąsto jis.

– O stambių prekių irgi turite? – klausia Hermanas.

– Turime sandėlyje, – atsako ponia Jansen ir nušoka nuo suoliuko.

– Tai man tuomet dvi stambias ir vieną smulkesnę.

Parriedėjęs namo, jis uždaro duris ir pakiša dovanas kuo giliau po lova. Liko dvi kronos ir septyniasdešimt aštuonios erės. Hermanas susimąsto, kam jas panaudoti, ir nusprendžia pasidėti į apatinį stalčių, jei vieną dieną tėčiui pritrūktų pinigų sviestui ant duonos.

Jis išsiima herbariumą ir apžiūri kolekciją. Greit nebeliks vietos. „Štai tiek plaukų aš turėjau, – pagalvoja Hermanas. – O štai tiek liko. Nebedaug.“ Nuo kepurės niežti galvą, be to, ji greitai bus per didelė. Ištisai krenta ant akių. Jis apžiūri gyvaplaukius. Ne taip ir baisu.

Vakare mama su tėčiu puošia eglutę. Mama, bandydama išlaikyti pusiausvyrą ant suoliuko, kabina

kalėdinius krepšelius ir netikrus kankorėžius. Tėtis mėgina pritvirtinti žvaigždę, bet ji išeina kažkokia kreiva. Jie abu vienu kartu atsisuka į Hermaną, kai tas išdygsta ant slenksčio, nelabai suprasdami, išeina jis ar pareina.

– Sveikas, Hermanai, ar ateini mums padėti?

– Patys susitvarkysit, – atsako Hermanas.

19

Tik atvėręs dvidešimt ketvirtąjį langelį ir radęs jame Jėzų, Hermanas prisimena, kad šiandien Kūčios. Diena visai kaip kitos. Tėtis statybų aikštelėje kelia ant namo stogą, o mama parduotuvėje pardavinėja šonkaulių virtines. Tiktai Velykų rytas nuslopina skausmą*. Hermanui teks laukti iki pat vakaro, tik kažin, ar verta to vakaro laukti.

Jis žvilgteli po lova – dovanos vis dar ten, paskui atsistoja prie lango. Danguje plieskia saulė, tačiau medžiai kitoje gatvės pusėje nebežaliuoja ir nebežėri. Jų storos, baltos šakos dar kiek ir nulūš. Ir labos dienos jiems niekas nepalinki. Praeiviai vaikšto paskubomis, paskendę savose bėdose. Suskamba varpas,

* Citata iš psalmės.

kažkas uždainuoja Kalėdų giesmę. „Ar vargonai labai pavargsta? – galvoja Hermanas. – O bažnyčios nava ar gali naviguoti Indijos vandenyne? O senelis, ar jis irgi baisiai nuobodžiauja, stumdamas laiką lovoje su baldakimu?“

Hermanas nusprendžia aplankyti senelį ir jam pirmam įteikti dovaną. Jis nuskuba pažliugusiomis gatvėmis, pro kvepalų parduotuvę, kur visi vyrai stovi prie prekystalio ir perka „4711“*, pro paštą, kur siunčiami paskutiniai kalėdiniai atvirukai, per vėlai pasieksiantys atokiau gyvenančius pusbrolius ir pusseseres, pro kalėdines eglutes, kurios sustatytos į glėbius ir atrodo tokios negražios, kad jų niekas nenori pirkti, ir kurios kada nors pavirs kalėdiniu popieriumi, pro duris, ant kurių kabo krepšeliai ir eglių šakos su kankorėžiais ir razinomis.

Ant senelio durų nekaba nieko, tačiau jos atviros. Hermanas užeina, paslepia dovaną už nugaros ir nusėlina prie lovos. Senelis miega, tebelaikydamas rankose senelės nuotrauką. Hermanui nelabai norisi jį žadinti. Jo veidas ramus kaip vanduo, tokio ramaus veido jis gyvenime nėra matęs.

Ir ką jis išgirsta – laikrodis sustojęs.

– Seneli, – pašaukia Hermanas.

---

* Kvepalų pavadinimas.

Lovoje niekas nesujuda.

– Seneli! Čia Hermanas. Tu esi?

Jis lukteli, tačiau atsakymo nėra.

– Aš turiu tau kalėdinę dovaną. Nieko ypatingo, bet aš pats nupirkau.

Hermanas pabando kalbėti garsiau. Niekas nepadeda. Jis prisėda ant kėdės ir atsargiai uždeda ranką seneliui ant galvos.

– Ar tik tu manęs neapgaudinėji?

Senelis nieko nepajunta. Jo veidas minkštas ir kone baltas. Hermanas ūmai atitraukia ranką.

– Ar tikrai nebandai manęs apgauti?

Atsakymo vis tiek nesulaukia. Pastumia kėdę arčiau lovos.

– Ar pasakojau tau apie žmogų, kuriam nuslinko plaukai? – pradeda Hermanas. – Kurį aš pažinojau. Iš klasės. Laikui bėgant, jie visi nuslinko, nors karo ir nebuvo. Savaime nuslinko. Ar tu klausaisi, seneli? Gerai. Ir jis paslėpė plaukus herbariume, kad netektų visam laikui su jais atsisveikinti. Kaip manai, ar protingai padarė, seneli? Mat jis galvojo, kad vieną gražią dieną jų prisireiks. O tėvai neturėjo pinigų tikram perukui nupirkti. Tačiau gražiausi plaukai jam buvo gyvaplaukiai. Jeigu kas erzindavo, tuoj gyvaplaukiais pabaidydavo, sakydamas, kad jiems gyviems kailį

nudirs. Kaip manai, ar ir čia protingai darė, seneli? O gal jam net baidyti nereikėdavo? Gal pakakdavo parodyti gyvaplaukius, ir visi išsibėgiodavo? Kaip ten buvo? Tiesą sakant, net nežinau. Jis visą likusį gyvenimą vaikščiojo su kepure, ir nieko gero iš to nebuvo. Niekai, sakai? Ne niekai, seneli.

Hermanas nusiima kepurę ir parodo galvą. Ten, kur kadaise buvo skyrimas, styro vos keli plaukų kuokštai.

– Tu viską žinojai, ar ne, seneli? Tik nieko nesakei.

Senelis ir dabar nieko nesako.

– Manęs neapgausi, – šnabžda Hermanas.

Jis pakyla nuo kėdės ir vos neužmiršta, ko atėjęs. Padeda dovaną ant kėdės ir susimąsto.

– Gal man išvynioti? Taip ir padarysiu.

Jis nuplėšia popierių ir atidaro dėžę.

– Jeigu netiks, nieko tokio, galėsi pasikeisti.

Jis užsideda kepurę ir darkart apžiūri senelio rankas, laikančias senelės nuotrauką.

– Raištelius turėsi pats, ar ne, seneli?

Paskui Hermanas padeda porą blizgančių, juodų batų prie senelio lovos ir lėtai patraukia namo.

Hermanas abiem rankom įsikimba kamieno ir iš visų jėgų ima purtyti. Taip purto, kad net kalėdiniai krepšeliai ir kankorėžiai nukrenta, taip purto, kad net nykštukai nugriūna nuo atramų ir nupuola lemputės, taip purto, kad net žvaigždė nušauna žemyn, taip purto, kad net spygliai nubyra ir išsibarsto po visą kambarį. Paskui atsisėda ant grindų po nuogomis, pilkomis šakomis ir sėdi tarsi dovana, kurios niekas nepasibodėjo suvynioti ir kuri niekam neskirta.

Gerokai vėliau užgirsta, kaip pareina namo tėvai. Šūkteli jį, jis neatsiliepia. Netrukus patys išdygsta tarpduryje. Ilgai stovi, dairosi ir tylėdami žiopčioja.

Hermanas susiraito prie eglutės atramos ir užsidengia akis. Bet jį vis tiek pamato. Mama žengia žingsnį artyn. Iš pradžių kalba labai tyliai, bet paskui jos balsas pradeda garsėti ir greitėti.

– Hermanai? Hermanai! Ką tu čia dabar išdarinėji? Tu suardei eglutę! Hermanai!

Tėtis atsiplėšia nuo durų staktos, pasileidžia per kambarį, pakelia Hermaną už abiejų rankų ir nepaleidžia.

– Ar tu visai galvos netekai, berniuk!

Mama laksto nuo vienos sienos prie kitos.

– Man tavo cirkai jau pradeda nusibosti! – šaukia ji. – Nevalia taip elgtis! Netylėk, Hermanai!

– Senelis mirė.

Mama netikėtai sustoja. Tėtis lėtai jį pasodina ir paleidžia.

– Ką sakai, Hermanai?

– Senelis mirė.

Mama artinasi prie jo, jos balsas užlūžęs.

– Ar buvai šiandien pas senelį, Hermanai?

– Senelis mirė. Ar jau kelsim vainiką?

Mama išlekia į koridorių, tėtis nuseka iš paskos, bet paskui netikėtai sustoja ir atsisuka į Hermaną.

– Aš liksiu namie, – sako Hermanas. – Aš jau su seneliu atsisveikinau.

Ir jie išbėga. Hermanas užgirsta skubrius žingsnius, kurie pradingsta ant laiptų. Jis stovi vidury svetainės ir laukia, kol stos visiška tyla. Paskui imasi daryti tvarką. Sukabina ant medžio papuošimus, užlipęs ant stalo pritvirtina žvaigždę, tik spyglių negali prilipdyti. Jie nesilaiko. Nukrito, ir baigta. Jis atsineša šepetį, sušluoja juos į krūvą ir supila į šiukšlių kibirą. Jau nori išnešti, bet pakeliui sustoja prie savo kambario. Sudvejoja, nors iš tiesų yra apsisprendęs. Visgi rankos ir kojos paklūsta ne iš karto. Galiausiai priimamas vieningas sprendimas: Hermanas įsiskubina į kambarį, išima herbariumą ir visus plaukus iškrato į kibirą.

Paskui išeina į lauką ir išpila kibirą į šiukšlių konteinerį.

Kai viršutiniame aukšte „Sidabriniai berniukai" baigia per radiją dainuoti Kalėdų giesmes, sugrįžta tėvai. Ant mamos veido matyti dryžiai, tarytum ant aplyto lango. Tėtis laiko ją apkabinęs, ir jie abu susėda svetainėje.

– Kur dabar senelis? – klausia Hermanas.

– Ligoninės kambaryje, – tyliai atsako tėtis.

– Ar ten laikas užgydo visas žaizdas?

Mama ilgai šnirpščia nosį, paskui atsistoja.

– Dabar išvyniosim dovanas! – netikėtai taria ji.

– Tikrai? – klausia tėtis. – Juk galim ir rytojaus palaukti. Tiesa, Hermanai?

– Taip.

– Senelis supyks, jeigu šiandien neišvyniosim!

Hermanas sunerimsta.

– O senelis gali supykti, nors ir miręs?

– Supyktų, jeigu būtų gyvas, – pasitaiso mama.

– Tuomet nieko nelaukę vyniokim.

Kiekvienas iš palovio ištraukia savo dovanas ir suneša jas po Kalėdų eglute.

– Hermanui nuo mamos ir tėčio! – perskaito kortelę tėtis ir paduoda jam pirmam.

Hermanas lėtai nuvynioja popierių ir jam net pilvą suskausta. Pirmiausia jis apžiūri dėžę, paskui atidaro dangtį ir šiaip ne taip išstena tiktai vieną vienintelį sakinį, nors ir gan ilgą:

– Greitojo čiuožimo pačiūžos!

Reikia nedelsiant pasimatuoti. Kiek didokos – jis nusvirduliuoja per svetainę, klypdamas į šonus.

– Reikia vietos išaugimui, pats supranti, – sako mama. – Su keliomis kojinėmis ir laikraščiais bus kaip tik.

– Dėkoju.

– Greit bus pasiektas naujas Norvegijos rekordas, – sako tėtis, uždėdamas vieną ranką ant nugaros ir demonstruodamas kinišką startą. Prieš parodydamas pirmąjį mostą, jis atsitiesia ir pasilenkia prie mamos.

– Atleisk. Šiandien netinka taip elgtis.

– Nesąmonė! – atsako mama ir suranda naują ryšulį. – Tėčiui nuo Hermano.

– Man! – sušunka jis ir nuplėšia popierių.

Paskui gan ilgai tyli. Kol vėl atgauna kalbos dovaną.

– Trys siūlų kamuoliai. Raudonas, baltas ir mėlynas.* Neblogai.

---

* Novegijos vėliavos spalvos.

Hermanas sutrikęs nusvirduliuoja prie eglutės.

– Aš greičiausiai sukeičiau korteles, – šnabžda jis. – Čia mamai.

Tėtis su palengvėjimu atsidūsta ir perduoda kamuolius mamai.

– Labai tau dėkoju, Hermanai. Ką norėtum, kad numegzčiau?

– Gal čiuožėjo kostiumą?

– Reikės labai didelį megzti, motin, – juokiasi tėtis. – Juk keleri metai praeis, kol užbaigsi.

– Ei, užsičiaupk!

– Aš tik norėjau pasakyti, kad Hermanas smarkiai išaugs.

Jo ilgos rankos aptinka dar vieną ryšulį.

– Mamai nuo Hermano. Vadinasi, šitas man?

– Regis, taip.

Tėtis atsargiai išvynioja ir gudriai pažiūri į Hermaną.

– Du šimtai metrų valo! Vaje! Dėkoju tau! Tai daug ungurių sugausiu!

– Taip ir galvojau.

– Čia dar viena dovana! – sako mama. – Hermanui nuo senelio!

– Nuo senelio?

– Taip ant kortelės parašyta. Hermanui nuo senelio.

– Tai jis vis dėlto vaikščiojo?

– Jam greičiausiai kažkas padėjo.

– Kaip gerai.

Pirmiausia jis pamaigo ryšulį. Minkštas ir visai nedidelis. Paskui išvynioja, nesuplėšydamas popieriaus, ir net atsisėda.

– Čiuožimo kepurė, – sušnabžda. – Čiuožimo kepurė.

Jis nusismaukia senąją kepurę ir vikriai užsideda naują. Kaip jam siūta, su trimis juostomis priekyje ir snapeliu ant kaktos. Pašoka ant kojų ir atsargiai apeina ratą, laikydamas galvą tiesiai.

– Dėkui, seneli, – rėkia jisai. – Labai tau dėkui!

Mama žiūri į tėtį, kuris dar kažką laiko už nugaros.

– Nepatikėsit – dar viena dovana, – sako jis. – Hermanui nuo mamos ir tėčio.

Prieš išvyniojant dovaną, stoja tokia tyla, kad vėl suskausta pilvą. Jis nuvynioja popierių. Ten dėžutė su užsienietišku užrašu.

– Širdingai dėkoju. Galėsiu laikyti joje savo kaštonus.

Jie prieina arčiau.

– Dėžę reikia atidaryti, – sako mama.

– Jeigu taip sakai.

Viduje susisuka mazgas, kuris vis labiau ir labiau veržia. Jis kaip galėdamas lėčiau atidaro dėžę ir žiūri, kas viduje.

– Čia perukas, – sako Hermanas.

– Iš tikrų žmogaus plaukų, – paaiškina tėtis.

– Kieno jie?

– Ką? Kaip kieno? Dabar jie tavo.

– Nepavogėt jų?

Tėtis atsisuka į mamą, nervingai pešiodamas du šimtus metrų valo.

– Aišku, kad ne, – sako mama. – Šitie plaukai žmonių, kurie jų per daug turi.

– Iš Hadelando?

Tėvai ilgai nenuleidžia vienas nuo kito akių, o tėtis jau galutinai suburia valą. Mama, sunkiai šnopuodama pro nosį, atsisėda šalia Hermano.

– Matai, spalva lygiai tokia pati kaip tavo plaukų! Ir skyrimas toje pusėje. Jį net galima trinkti su šampūnu. Negi nepasimatuosi?

– Žinoma.

Jo pirštai visai sustirsta, nenori klausyti.

– Nusisukit.

Jie nusisuka. Hermanas nusiima čiuožėjo kepurę ir užsideda peruką. Šis minkštesnis už prieš tai turėtą ir su kirpčiais ant kaktos – galva tarytum pasidaro lengvesnė, lyg būtų nebe jo, lyg pasiskolinta iš užsienio.

– Galim pažiūrėti?

– Taip.

Jie apžiūri ir pradeda garsiai vienas per kitą kalbėti.

– Labai gražu, Hermanai! – sako mama.

– Gražiau nebūna, – atliepia tėtis.

Jie nori paliesti, bet Hermanas išsisuka.

– Praėjusį kartą irgi taip sakėt.

– Gal eime pažiūrėti į veidrodį?

– Ne ir dar kartą ne.

– Tu atrodai visai kaip anksčiau!

Tėtis įsikanda liežuvį ir daugiau tą Kūčių vakarą nebeprataria nė žodžio.

– Nusisukit!

Jie padaro, kaip Hermanas liepia. Šis nusiima peruką, vėl įdeda jį į dėžę, o pats užsimaukšlina kepurę.

– Jei nepasislėpėt, per vėlu – aš jau ateinu. Jau eisiu miegoti.

Tėvai palydi jį į kambarį. Hermanas paslepia dėžę su peruku apatiniame stalčiuje.

– Negi nieko nevalgysim? – klausia mama.

– Šiandien tiek visko nutiko. Aš sotus.

– Bet pačiūžas gal geriau nusiauk?

– Paskutinis – supuvęs kiaušinis, – sako Hermanas.

Ir jis užmiega susirietęs, atmetęs vieną ranką, o tiesiojoje stovi senelis ir laiko blanką pasaulio rekordui užregistruoti.

20

Frognerio kino teatre rodo naują filmą, Zoro grįžo į Meksiką, tačiau Hermanas eina ne į kiną. Jis vėl ruošiasi pas daktarą. Mama paima jį už rankos ir palydi iki laukiamojo. Ten eilė ir tik viena laisva kėdė. O laukiantieji kaip niekad rimtai serga. Sėdi atsisagstę kelnes prie kibirų eilės, išrikiuotos ant grindų. Ir užsiėmę burnas skundžiasi pro pirštus svyruodami tai pirmyn, tai atgal, ir kaskart taip smarkiai sumerkdami akis, kad jų veidai jau panašėja į raudonus obuolius. Ir smirda čia, nors langas atviras, o lauke – minus aštuoniolika. Smirda kaip kanalizacija prie Fredo Ulseno prieplaukos ir kiaulės kanopos, apautos senais batais.

– Laimingų Naujųjų metų, – sako Hermanas.

Nereikėjo sveikinti. Visuose kampuose pasigirsta pukšėjimas ir grumesys, tarytum jų kišenės būtų prikimštos raketų ir degančių degtukų. „Jų akys neabejotinai pasisotina pirmiau nei pilvas“, – pamano Hermanas ir užsitraukia ant nosies čiuožėjo kepurę.

Daktaras iškiša galvą ir pamoja jiems rodomuoju pirštu. Tada užtrenkia paskui save duris, nubėga į savo vietą ir prisidega cigarą.

– Kiekvienais metais tas pats. Skersai gerklės užstrigę šonkauliai, užspringti kotletai, rauginti kopūstai, kurie niekaip neišeina. O aš kaip visada užmiršau dujokaukę. Ar cigaras tau netrukdo, Hermanai?

– Visai ne.

– Bet tu gi nepersivalgei?

– Mums vos duonai su sviestu užtenka.

Mama atsistoja ir dukart apeina kėdę.

– Ką gi, ką gi, – sako daktaras. – Ar per Kalėdas daug gavai dovanų?

Daktaras taip gerai nusiteikęs, kad Hermanui kyla įtarimas.

– Ar dabar jau išsitrauksit švirkštą?

– Ne, ne. Jokių švirkštų. Garbės žodis.

– Čiuožimo kepurę.

Ir tada Hermanas pamato, kad seselė jau kita. Ir daktaras nebeperšalęs. O ant palangės stovi naujas augalas raudonais ūgliais, kurie siekia lubas.

– Ar jūs per Kalėdas irgi gavot daug dovanų? – klausia jis.

Daktaras užuot atsakęs išpučia dūmus ir minutėlę patyli.

– Tuomet mes darkart tave apžiūrėsim, – galiausiai ištaria, padeda cigarą į šalį ir prieina prie Hermano.

– Nelabai yra į ką žiūrėti.

– Vis tiek pažiūrėsiu. Jeigu nusiimtum kepurę, man nereiktų dėtis akinių.

Hermanas žvilgteli į naująją seselę.

– Ar ji irgi žiūrės?

– Aš nusisuksiu, – greitomis tarsteli ši ir atsukusi nugarą imasi laistyti augalą.

– Ji visai maloni, – pastebi Hermanas. – Kuo vardu?

Jis nusitraukia kepurę, ir daktaras imasi jį apžiūrinėti pro padidinamąjį stiklą, be perstojo maigydamas galvos odą. Jis neprataria nė žodžio, taigi Hermanas buvo teisus – nelabai yra į ką žiūrėti. Pora kuokštų ant pakaušio, bet ir tie vos laikosi. Daktaras pasitenkinta viena apžiūra, įsikiša padidinamąjį stiklą į kišenę ir vėl atsisėda.

– Jau gali užsidėti kepurę, Hermanai.

Kepurė jau vietoje, ir seselė baigia laistyti augalą. Raudoni ūgliai jau pavirtę žiedais.

– Kuri distancija tau labiausiai patinka? – klausia daktaras.

– Keturių šimtų metrų. Dalyvausiu pirmenybėse.

– Jis užsirašė į Oslo čiuožimo klubą, – sako mama ir prieina arčiau daktaro. – Juk užsiimti sportu jam galima?

– Taip, taip, žinoma. Tegul sportuoja.

– Ir... Ir kaip?

Daktaras viena akimi žiūri į mamą, viena į Hermaną ir viena į seselę.

– Ką čia bepridursi. Kaip nuspėjome, taip ir nutiko. Ir nieko čia nepadarysi. Plaukai gali ataugti. O gali ir neataugti.

Jis pasilenkia per stalą prie Hermano.

– Gal tau kur nors skauda?

Hermanas apsičiupinėja.

– Regis, niekur.

– Puiku. O šiaip gerai jautiesi?

– Aš sveikas kaip žuvis.

Štai ėmė ir pasakė, nors dabar bevelytų nusikąsti liežuvį – taip kartais nutinka tėčiui. Be to, jam

skauda, jam skauda pilvą ir akis. Jis nepamiršo, kad senelis mirė ir kad jį palaidojo.

– Gal ne kaip žuvis, – tyliai prideda jis. – Gal kaip kojinė.

Daktaras pažiūri į mamą.

– Negalvojat įsigyti peruko?

– Mes įsigijome. Tačiau jis nenori nešioti.

Daktaras atsistoja, Hermanas padaro tą patį.

– Nenori nešioti? Vajetau, ir kodėl gi?

Hermanas nuleidžia akis.

– Čiuožėjai perukų nenešioja.

21

Hermanas sėdi ant Frognerio stadiono vingio ir veržiasi raištelius. Pačiūžose po dvi vilnones kojines ir po rytinį „Aftenposten“* numerį. Vidiniame takelyje sukasi mergaitės trumpais sijonėliais, prožektoriaus šviesoje mesdamos šešėlius į visas puses. Hermanas užsimauna pirštines, atsistumia ir nučiuožia ledu. Neblogai. Iki starto dešimt minučių.

Jis nučiuožia kelis žingsnius nuleidęs ranką. Kelnės veržia per kelius, laikraščiai šlama. Bet jis bent jau nebeklaipo pačiūžų. Staiga iš garsiakalbių pasigirsta muzika: elektriniai vargonai ir trimitas, ir mergaitės, vidiniame takelyje iškėlusios vieną koją į

* „Aftenposten“ (Vakarinis paštas) – didžiausias norvegiškas laikraštis.

viršų, suraito aštuoneto figūras. Rubės tarp jų Hermanas nemato.

Jis pristabdo tiesiojoje, tačiau sustoja tiktai pasiekęs posūkio lanką. Pasiremia į sukasto sniego pusnį ir dedasi rimtai susižeidęs kairįjį kelį, bet paskui atsistoja šalia kitų čiuožėjų. Nė vieno jų nepažįsta. Vadinasi, jie nepažįsta jo. Visi vieni kitus matuoja abejingais žvilgsniais. Hermanas vienintelis turi tikrą čiuožėjo kepurę.

Iš tribūnos nusileidžia startininkas. Jo šlaunys storiausios pasaulyje, o užpakalis pūpso kaip kupranugaris. Tačiau pistoleto jis neturi. Tik švilpuką ant kaklo ir laikmatį. Jis neabejotinai yra Kiaušinio pusbrolis.

Jis pradeda skelbti poras. Visi sustoja po du. Hermanas čiuoš paskutinis. Jis čiuoš vienas.

Startininkas pričiuožia prie jo.

– Kažkam reikia čiuožti vienam. Vienas čiuožėjas nepasirodė. O aš negaliu devynių padalinti po du.

– Keturi su puse.

– Būtent. Bet mes visų pirma lenktyniaujame patys su savimi. Nepamiršk.

– Tada gerai, kad aš nesu jau toks geras čiuožėjas.

Startininkas pričiuožia nugara prie starto linijos: pirmoji pora jau pasiruošusi, jie stovi sulenkę nu-

garas ir drebina kinkas tarsi dvi kamanės, užmačiusios musių mušeklį. Galiausiai jie išsiveržia, nukepurnėja posūkiu, palenktyniauja tiesiojoje ir sveiki gyvi įveikia distanciją per 53,8 ir 56,4 sekundės. Antroji pora nemokšiškai susikryžiuoja keisdami linijas ir įsivelia į baisias kumštynes, kurios užsitęsia iki pat paskutinio posūkio. Ten vidinis čiuožėjas atsiplėšia ir pralekia finišą per 1 minutę ir 4,5 sekundės, tuo tarpu išorinis parčiuožia nugara per 1 minutę ir 12,7 sekundės. Kai trečioji pora pasiekia tiesiąją, ir Hermanas slapta linki vienam iš jų nugriūti, jis užgirsta, kaip jam už nugaros staigiai sustabdo dvi pačiūžos.

– Vaikštai laikraščių prisikišęs, Hermanai?

Jis lėtai atsisuka. Rubė. Apžiūrinėja jo pačiūžas, iš kurių kyšo „Aftenposten". Jis nukreipia žvilgsnį į jos kojas. Ji avi greitojo čiuožimo pačiūžas. Rubė su greitojo čiuožimo pačiūžomis ir mėlynu triko.

– Gal ruošiesi į dailųjį čiuožimą? – sušnabžda Hermanas.

– Čiuošiu 400 metrų, – atsako Rubė.

Daugiau ji netaria nė žodžio. Ir vienu vieninteliu pasistūmimu nučiuožia prie startininko. Ir Hermanas supranta, kad jau per vėlu. Per vėlu apsigalvoti. Trauktis nevalia. Reikia eiti prie starto linijos.

Jis čiuoš prieš Rubę. Nereikėjo linkėti trečiai porai pargriūti.

Ir jis pasirengęs atsistoja vidinėje linijoje, sulenkia kelius ir ištiesia į šonus rankas. Muzika iš garsiakalbių nutyla, ir visos dailiojo čiuožimo šokėjos, kurios kol kas temoka raityti vienus aštuonetus, džiaugsmingai pasveikina Rubę. Hermanas žvilgteli į ją pro pažastį. Jos galva kone siekia ledą, rankos – už nugaros. „Jai nevalia kirsti linijos pirmai, – galvoja Hermanas. – Jai nevalia pirmai pakeisti išorinės linijos. Jai nevalia mane nugalėti. Antraip teks parduoti pačiūžas, išvažiuoti į Adapazarį ir praleisti likusias liūdno gyvenimo dienas urve."

Startininkas sušvilpia, ir Hermanas išklupčioja. Jis girdi, kaip Rubės pačiūžos rėžia ledą. Mato, kaip jį palieka už nugaros. Mato, kaip Rubė atsiplėšia. Jis užsuka posūkiu, tačiau kojos neklauso, keliai nesikryžiuoja, jam nepavyksta laikytis sniego atbrailos ir jis staiga persimeta į išorinę liniją. Rubė jau tiesiojoje iriasi rankomis, jinai pakeitė linijas, kol Hermanas kapanojosi iš posūkio. Jis atplėšia pačiūžas vieną nuo kitos, pritupia ir stumiasi tolyn. Tačiau Rubė tik padidina pranašumą. Užgirdęs šūksnius iš vidinio takelio, jis supranta, kad pralaimėjo. „O jeigu aš paskutiniame posūkyje nugriūčiau, – galvoja

jis. – Jeigu aš paskutiniame posūkyje nugriūčiau, kol Rubė nepasiekė tikslo, galėčiau visiems sakyti: būčiau išsilaikęs ant kojų – būčiau ją įveikęs. O jeigu aš dabar nusilaužčiau koją? O jeigu į stadioną įbėgtų vokiečių aviganis ir nukąstų man ranką? O jeigu ledas staiga ištirptų?“

Čiuoždamas tiesiąja, jis spėja daug ką apgalvoti. Tačiau nenugriūna. Nugriūti jam neišeina. Stačiomis apčiuožia posūkį, vedžiodamas ore ranka, o išėjęs į tiesiąją mato, kad Rubė jau seniai pasiekusi finišą. Hermanas triskart beviltiškai atsispiria, pračiuožia pro startininką, kuris sušunka: „1 minutė ir 28,5 sekundės“, prožektorių šviesoje išgirsta juoką ir patraukia tiesiai į drabužinę.

Rubė prisiveja jį prie Oskaro Matijeseno skulptūros. Jinai nešasi surištas pačiūžas, persimetusi jas per petį. Hermanas savąsias nešasi maiše ant kupros. Hermanas sau eitų toliau, tačiau ji atsistoja jam skersai kelio.

– Nežinojau, kad ir tu lankai čiuožimą, – sako Rubė.

Hermanas nieko neatsako, jis nori praeiti.

– Ar ilgai treniravaisi?

– Keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų.

– Kodėl nelankai mokyklos?

– Nuo manęs galima užsikrėsti.

– Statinė sakė, išmes mus iš mokyklos, jeigu nebūsim tau geri.

– Žinau. Eina viskas velniop.

Rubė atidžiau jį apžiūri.

– Ar supykai?

– Hermanas sužeistas.

– Kur?

– Man regis, kelis sužeistas.

Ir jis perkerta kelią jai prieš pat nosį ir pasuka galybe aplinkkelių namo. Parėjęs pakabina maišą rūsyje, o čiuožimo kepurę įdeda į apatinį stalčių.

22

Dienos šaltos kaip šaldytuvas ir lygiai tokios pat tamsios. Durys tik retkarčiais prasiveria, kai mama su tėčiu ateina jo ieškoti, tačiau jie nieko nepeša. Niekas neras Hermano. Jis sėdi atokiausiame kampe, laikydamas glėbyje gaublį, ir jų rankos čia nesieks.

Tačiau tą vakarą, kai mama išeina į tėvų susirinkimą mokykloje, o tėtis dirba viršvalandžius, Hermanas užsideda savo seną kepurę be kuto, susikrauna į kišenę kaštonus ir išeina.

Gatvės dykos, dangus užtrauktas virš miesto lyg juodas kilimas, o mėnulis – tarsi geltonas plyšys. Šiaurės vėjas suka sniego verpetus po gatvės žibintais, visur, kur pažiūri, mėtosi senos eglutės, panašios į skeletus ar surūdijusias dviračio nuolaužas.

Hermanas rangosi palei namų sienas pastatęs ausis, bet girdi tiktai vėją, sniegą ir savo kvėpavimą, kuris baltas ir šaltas. Balderio gatvėje išvydęs atvirą langą, jau nori į tą pusę mesti kaštoną, bet apsigalvoja ir pasileidžia bėgti, kiek kojos neša, tarsi išties būtų jį numetęs. O paskui užlipa į Bondės kalvą ir nusėlina iki Uros mokyklos. Keliuose languose dega šviesa – ten tėvai sėdi susirinkime ir geria kavą. Jis nusliūkina už kampo ir žvalgosi į mokyklos kiemą: jis visiškai tuščias, visi pėdsakai užsnigti.

Ir tada Hermanas išgirsta nuo parko balsus. Priėjęs pamato Gleną, Karsteną ir Bjornarą. Jie stovi susigrūdę prie tvoros ir kažką rezga.

Hermanas nusiskubina prie jų.

Jie kaipmat nutyksta ir įsispokso.

– Ką tu čia veiki? – klausia Glenas.

– Ėjau pro šalį.

Jie pradeda tarpusavy kikenti, o Karstenas prisitraukia jį arčiau.

– Kurią vietą užėmei čiuožimo varžybose?

Hermanas sukanda dantis, nusisuka į bažnyčios pusę ir pradeda vedžioti akimis špilių, kol šis tarsi varinė adata pranyksta dangaus traukoje.

– Ką jūs veikiat? – paklausia.

– Vis tiek neišdrįsi prisidėti, lepūnėli tu, – atsako Bjornaras.

Hermanas išsiima iš kišenės kaštoną ir meta mokyklos pusėn. Po akimirkos pasigirsta garsiai dūžtantis stiklas.

– Pataikiau, – sušnabžda Hermanas.

– Pataikei į direktoriaus kabinetą! – šūkteli jie.

Visi pasileidžia į kojas ir sustoja tik pribėgę Velhaveno skulpltūrą. Pasislepia už jos, ir Glenas išsitraukia žalią skalbinių virvę.

– Kam ji tau? – klausia Hermanas.

– Pakabinsiu tave vėdintis.

– Man galva nesvaigsta.

Glenas ant galo susuka kilpą.

– Durims pririšti, avigalvi!

– Kam?

– Bus smagu.

Jie apsupa jį.

– Išdrįsi?

– Dar ir kaip išdrįsiu, – atsako Hermanas.

Jis nuseka tramvajaus bėgiais iš paskos, kur jie pasuka už kampo, o paskui dar kiek paeina Oskaro gatve.

– Čia, – sušnibžda Glenas.

Visi sustoja ir apsidairo. Nieko nematyti. Paskui subėga į laiptinę. Bjornaras lieka sargyboje apačioje, o Glenas, Karstenas ir Hermanas užsėlina į antrą

aukštą. Ten tiktai vienerios durys, ant kurių lentelės užrašyta: „Hulda Hansen". Ant kilimėlio guli laikraštis. „Huldos Hansen tikrai nėra namie", – pagalvoja Hermanas.

Glenas pritvirtina kilpą prie durų rankenos, Karstenas įtempia virvę ir šešiais tvirtais mazgais pririša ją prie laiptų turėklų. Baigę sužiūra į Hermaną.

– Tu skambinsi, – šnabžda Glenas.

– Ką sakyti?

– Begalvi tu! Ji negalės atidaryti durų. Čia ir yra šuo pakastas.

Hermanas prieina arčiau, sustoja, nužvelgia visus.

– Paskubėk!

Jis iškelia ranką, sugniaužia kumštį, atkiša rodomąjį pirštą ir paspaudžia durų skambutį. Bute pasigirsta trys išsiderinę tonai. Glenas su Karstenu atbulomis traukiasi link laiptų. Nieko.

– Dar kartą skambink!

Hermanas skambina dar kartą. Pasigirsta žingsniai, artėjantys durų link, girdėti lėtai grindimis velkamos kojos. Paskui jis išgirsta dar vieną garsą, panašu, kad ten ramentai, neritmingai tuksenantys tarpuose tarp žingsnių. Jis mato, kaip nulinksta durų rankena.

– Kažkas ateina! – sušnypščia Bjornaras iš pirmo aukšto. – Kažkas ateina!

Glenas su Karstenu užlekia laiptais. Hermanas lieka stovėti ir žiūrėti, kaip kažkas iš visų jėgų trauko duris, bandydamas išeiti. Virvė įsitempia, tačiau mazgas ant turėklų tik dar labiau užsiveržia.

– Dink, avigalvi! – surinka Glenas, ir Hermanas užgirsta, kaip jie išbėga.

Hulda Hansen niekaip negali atidaryti durų, ji pradeda šaukti. Hermanas bando atlaisvinti mazgą ant durų rankenos, tačiau jis nenusiima. Staiga jo šlaunimi nuvarva šilta, šlapia srovelė, ir tuo pat metu laiptais atidumia du vyrai: prižiūrėtojas ir uniformuotas policininkas.

– Galiausiai pričiupom tave nusikaltimo vietoje, nenaudėli! – suriaumoja policininkas ir prispaudžia Hermaną prie sienos.

– Nesijaudinkite, panele Hansen! Mes tuojau jus išlaisvinsim.

Prižiūrėtojas išsitraukia sodo žirkles ir perkerpa virvę. Durys atsidaro, pasiremdama ramentais, išlenda Hulda Hansen. Ji pažiūri į Hermaną. Hermanas pažiūri į ją. Čia Skruzdėta tetulė.

– Pagaliau pričiupome jūsų kankintoją. Dabar jis atsiims!

Skruzdėta tetulė nenuleidžia akių nuo Hermano. Hermanas nukreipia žvilgsnį į nublizgintas policininko sagas ir pajunta, kaip srovė išsilieja ir į kairįjį batą.

– Čia ne jis, – sako jinai.

– Ne jis?

Prižiūrėtojas sutrinka, policininkas atleidžia kumščius.

– Jį aš pažįstu. Jis atneša man laikraštį.

Ji niekaip nepajėgia prisilenkti prie kilimėlio. Prižiūrėtojas paduoda jai laikraštį ir neramiai apsidairo.

– Aišku. Matai kaip.

Jis ūmai atsisuka į Hermaną.

– Sakyk, berniuk, tu nieko nematei ateidamas?

Hermanas nepaliauja ryti seiles – į Adomo obuolį tikrai bus įlindusi kirmėlė. Policininkas pataiso jo striukę, pasitraukia kelis žingsnius šalin ir smarkiai suraukia nosį.

– Mačiau du, bėgančius Oskaro gatve.

– Pažinai juos?

– Tik iš nugaros mačiau.

– Tavo amžiaus?

– Man regis, kiek vyresni. Gal kokių trisdešimties.

Prižiūrėtojas nusivylęs pažiūri į policininką.

– Ką gi, trauksim jų ieškoti!

Ir jie nugarma laiptais žemyn, o Hermanas lieka stovėti toje pačioje vietoje, nelipdamas iš balos, pritekėjusios iš jo klešnių. Skruzdėta tetulė ilgai į jį žiūri, kartkartėmis sutrūkčiodama visu kūnu.

– Gal užeisi vidun? – paklausia ji. – Jeigu jau atėjai.

– Gerai, – atsako Hermanas, kilsteli batą ir nelenkdamas kojų nuseka iš paskos.

Pas ją irgi tamsu, taip tamsu, kad tenka bemaž eiti apgraibomis. Bet staiga ji uždega šviestuvą, ir Hermanas išvysta svetainę, pristatytą sofų, ir nuotraukomis nukabintas sienas. Ant lubų prikabinta ilgų virvių su rankenomis ant galų – beveik kaip Frognerio tramvajuje. Visų langų užuolaidos užtrauktos.

Hulda Hansen lėtai sėdasi ant vienos iš sofų, jos kūnas nurimsta, ir ji atsisuka į Hermaną, kuris spokso į lubas.

– Retkarčiais jomis naudojuosi, kai negaliu rasti ramentų.

– Gudriai sugalvota, – sako Hermanas.

– Prižiūrėtojas man jas sukabino.

Hermanas nutyli.

– Jei nori, sėskis.

– Pastovėsiu.

– Kam vėl pririšai mano duris?

Hermanas atsitraukia per žingsnį nuo šviestuvo ir atsistoja į šešėlį prie sienos.

– Nežinojau, kad jūs čia gyvenat, – tyliai atsako.

– Bet kiti tikriausiai žinojo?

– Man pirmas kartas, – šnibžda Hermanas, plyšdamas raudoniu.

– Gal paprašytum jų liautis?

– Pasistengsiu.

– Tai ir baigta kalba.

Tačiau Hermanas nelabai žino, apie ką dar jie galėtų kalbėtis. Jis žvilgteli į duris – šios visai šalimais, jeigu pasileistų bėgti, pasiektų per porą akimirksnių, o tada jau galima traukti iki pasaulio krašto ir ten įsėsti į laivą.

Jis nebėga.

– Juk tu manęs nebebijai? – klausia Hulda Hansen, teberamdydama savo kūną.

– Gal norėtumėt kaštono?

Hermanas padeda vieną ant stalo, jai nė nespėjus atsakyti.

– Kadaise aš kaštonus valgydavau, – sako ji.

– Negali būti!

– Skrudintus kaštonus. Romoje.

– Ar jūs buvot Romoje?

– Kur tik aš nebuvau. Tu vardu Hermanas, taip?

– Ar buvot ir Adapazaryje?

– Tai viena iš nedaugelio vietų, kur aš nesu buvusi.

Ji šiaip ne taip atsistoja, perlipa per virves ir grįžta su stikline sulčių Hermanui ir dėžute „Karaliaus Hokono“ saldainių.

– Ar tau koridoriuje nutiko nelaimė?

– Tik viena klešnė sušlapo.

Ji atsisėda, ir jie tylėdami suvalgo po saldainį. Hermanas nebeišlaiko.

– Kaip Jums prilindo skruzdėlių? – greitomis paberia jis.

Hermanas nelabai supranta, ar ji šypsosi, ar tuoj supyks. Dėl viso pikto pasitraukia giliau į kampą. Tačiau ji pradeda juoktis, ir jis vėl žengia žingsnį artyn. Juokas liaujasi.

– Aš neturiu skruzdėlių. Jūs mane tiktai taip vadinate. Skruzdėta tetule. Nes aš keistai vaikštau.

– Aš nelabai ir tikėjau.

– Tai vadinama švento Vito šokiu.*

Hermanas mąsto.

– Keistas šokis, – tyliai ištaria.

– Čia tokia liga. Tačiau kadaise aš šokau. Aš buvau aktorė. Kino aktorė.

Jos veide atsiranda keista išraiška, ji kilsteli ranką ir kęsdama skausmą šiaip ne taip parodo pirštu į vieną iš nuotraukų.

Hermanas prieina arčiau ir žiūri. Moteris siauru sijonu, gerokai per mažomis ausinėmis, berniukiška šukuosena ir su cigarete lūpų kamputyje sėdi sukryžiavusi kojas ant automobilio kapoto.

– Čia jūs?

– Aš. Prieš pat išgarsėdama. Ir kai dar buvau sveikut sveikutėlė.

Hermanas atkreipia dėmesį ir į kitą nuotrauką. Net žadą atima, ir jis ilgai negali atitraukti akių. Ten plikas vyras. Ant jo galvos nė vieno plaukelio, bet kepurės jis nedėvi. Stovi apsirengęs juodais marškiniais ir žiūri lyg niekur nieko.

– Čia Julis Brineris**, – sako Hulda Hansen.

– Bet kas jis? – klausia Hermanas.

* Švento Vito šokis (Sidnemo choreja) – liga, pasireiškianti veido, kojų ar rankų traukuliais.

** Julis Brineris (Yul Brynner 1920–1985) – rusų kilmės teatro ir kino aktorius, labiausiai išgarsėjęs karaliaus vaidmeniu miuzikle „Karalius ir aš“.

– Žinomas aktorius. Kartą vaidinau su juo filme. Filmas vadinosi „Karalius ir aš“.

– Ar buvot karalienė?

– Buvau. Buvau karalienė.

– Bet tuo laiku karalius dar nebuvo plikas?

– Lygiai kaip nuotraukoje.

– Ar jisai jums labai patiko?

– Iš visų, su kuriais teko vaidinti, jis buvo mano mylimiausias.

Hermanas dar kartą apžiūri Julio Brinerio nuotrauką. Paskui atsisuka į Huldą Hansen.

– Ar jūs vaidinot ir „Noterdamo kupriuje“?

Ji nusuka žvilgsnį ir suvalgo dar vieną saldainį.

– Nereikėjo klausti? – tyliai pasiteirauja Hermanas.

Jis padeda stiklinę su sultimis ir lėtai patraukia durų link.

– Aš nejaučiu jums gailesčio, Hulda Hansen! – staiga garsiai ištaria jis.

Jinai atsisuka ir nusišypso visu veidu.

– Ar kurią dieną vėl užeisi?

– Visko gali būti, – atsako Hermanas.

Kai grįžta namo, randa mamą, jo laukiančią. Ji sėdi virtuvėje prisipylusi dar vieną puodelį kavos ir nori kažką pasakyti.

– Kur buvai, Hermanai?

– Ne mokyklos kieme, – skubriai tarsteli jis.

Ji žvilgteli pro kavos puodelį.

– Vakarienę valgysi?

– Verčiau trauksiu tiesiai į savo kambarį daryti namų darbų.

– Ir gerai padarysi. Statinė, beje, papasakojo apie tavo bandomąjį egzaminą.

Hermanas bando paslėpti po stalu kojas.

– Man tavo atpasakojimas visai nepatiko, – tęsia mama.

– Aš gerai parašiau. Statinė negerai perskaitė.

Mama tylėdama pilasi dar vieną puodelį.

– Kur tėtis? – klausia Hermanas.

– Išėjo su draugais. Šiandien užbaigė statybas.

– Tikras šaunuolis.

– Hermanai, negalima atimti, kai reikia sudėti. Pagalvok, kas būtų, jeigu aš taip daryčiau parduotuvėje?

– Jaunėlis Jakobsenas nuskurstų ir jam tektų prašyti paramos iš Gelbėjimo armijos.

– Būtent. Ar tu vėl nešioji senąją kepurę?

– Atrodo.

Mama atsidūsėja, bet netrukus panūsta dar kažką pridėti.

– Šiandien, kol vyko tėvų susirinkimas, kažkas išdaužė mokyklos langą.

Hermanas suriečia pirštus šlapiose kojinėse.

– Išdaužė visą stiklą?

– Dideliu akmeniu.

– Akmeniu?

Jis susimąsto.

– Matėt juos?

– O jų daug buvo, Hermanai?

Mama padeda puodelį ir įdėmiai įsižiūri. Hermanas lėtai susmunka kėdėje, tačiau jam pradeda niežtėti šlaunį, o paskui jau ir visą koją, ir jis negali ramiai nusėdėti.

– Kas kelnėms? – klausia mama.

Hermanui palengvėja.

– Tuoj viską papasakosiu. Balderio gatvėje išdygo vokiečių aviganis, didesnis už kupranugarį, ir pasileido man iš paskos.

– Bet neįkando?

– Klausyk toliau. Jis mane apsiusiojo, nes toje vietoje nebuvo nė vieno žibinto.

– Tuomet reiktų jas išskalbti.

Jis tučtuojau nusimauna kelnes, nubėga į vonią ir išsiprausia su šampūnu. O paskui netrukdomas pasilieka savo kambaryje. Sėdi prie gaublio ir galvoja.

Galvoja apie karalienę, kuri daug šokdama susirgo, galvoja apie pliką karalių ir karaliaus sodininką, kuriam apsvaigo galva. Reikėjo paklausti, ar Hulda Hansen nepažįsta Buteliaus. Reikėjo dar paklausti, gal ji pažinojo senelį. Paskui jam ateina dar viena mintis, ir jis taip giliai įkvėpia, kad paskui vos pajėgia iškvėpti. „Ar aš užtraukiau Zoro gėdą? – galvoja jis. – Ar aš užtraukiau Zoro baisią gėdą?“ Jį nuramina tiktai mintis, kad bent jau nebuvo apsirengęs slaptojo kostiumo, taigi niekas nepagalvos, kad čia Zoro sudaužė langą ir pririšo Huldos Hansen duris. Čia ne antrininko darbas. Tai padarė Hermanas Fulktas.

Pasigirsta durų skambutis. Greičiausiai tėtis bus pametęs raktą, mat grįžta iš Bokalo ir Šerio. Tačiau netikėtai tarp durų išdygsta mama.

– Pas tave viešnia, – sako ji.

– Pasakyk, kad mano bifšteksas orkaitėje, – sušnibžda Hermanas.

Mama žengia žingsnį į šoną, ir į kambarį įeina Rubė. Uždaro paskui save duris ir žvilgteli į Hermaną.

– Ruošiesi taip anksti gulti? – klausia ji.

– Aš dar neatsikėliau.

Ji atsisėda ant vienintelės kėdės ir apsidairo.

– Gražus tavo kambarys.

– Tėtis jį įrengė.

O paskui mažiausiai penkias minutes jie netaria nė žodžio. Hermanas svarsto, gal jam apsirengti ant pižamos Zoro kostiumą, bet paskui persigalvoja.

– Jau nebevaikštai čiuožti? – klausia Rubė.

– Sezonas baigėsi.

Jis žiūri akis išplėtęs į jos plaukus. Raudoni kaip niekad. Net akis paskausta. Ji nežymiai kresteli galvą, ir Hermanas nugręžia žvilgsnį į langą. Ten mato jos atspindį.

– Aš užėmiau penktą vietą, – sako Rubė.

Hermanas nutyli.

– Tu irgi neblogai pasirodei.

– Tikrai?

– Vos manęs nepralenkei.

– Aš pamiršau prieš startą paaštrinti pačiūžas.

– Be to, buvai susižeidęs.

Hermanas užsigalvoja.

– Išties buvau. Kairį ar dešinį kelį.

– Be to, vidinėje juostoje ledas buvo blogas.

– Taip, tikrai. Man teko dukart pereiti į išorinę.

Valandėlę jie neranda žodžių. Galiausiai pirmoji prakalba Rubė. Labai tyliai.

– Ar tau visi plaukai nuslinko, Hermanai?

– Ne iš karto.

Jis pasuka gaublį, pro šalį pralekia Amerika. Rubė prieina arčiau.

– Galiu pažiūrėti?

– Kam?

– Niekados nesu mačiusi.

Hermanai lėtai nusitraukia kepurę ir palenkia galvą. Negirdėti, kad Rubė ką nors sakytų.

– Ar išsigandai? – šnabžda jis.

Ir jis pajunta, kaip prie galvos priglunda ranka, pirštas po piršto, ir atsargiai glosto ant pakaušio styrančius paskutinius plaukus.

– Nesakyk rytoj niekam mokykloje, – dar tyliau sušnibžda jis.

– Mes apsimesim lyg niekur nieko.

Jis vėl užsideda kepurę ir pažvelgia į gaublį, kuris nesustoja suktis. Sustabdo jį.

– Ar tu gyveni pačioje Majoštujoje? – klausia Hermanas.

– Gali kurią dieną pas mane užeiti, – atsako Rubė.

23

Hermanas pabunda anksti, taip anksti, kad atrodo, vos spėjo vieną akį sumerkti. „Šitiek įvykių paskutinėm dienom“, – pats sau tarsteli ir pakyla. Kelnės kabo ant kėdės – sausos. Jis nusliūkina į vonią, grįžta atgal. Nusiima kepurę, ištraukia apatinį stalčių ir suieško peruką. Užsideda jį ant galvos, pačiupinėja – kaip čia buvęs. Pabando pastovėti ant rankų. Jis nenukrinta. Pasilenkia per langą. Jo nenupučia. Tada jis susikrauna kuprinę ir nueina į virtuvę. Ne pirmas jis toks ir ne paskutinis. Virtuvėje sėdi mama ir geria kavą. Jos akys tokios pavargusios, kad, regis, kabo ant plonyčių gijų.

– Jau atsikėlei, Hermanai?

– Dėkui, jau.

Jis atidaro šaldytuvą ir atsigeria pieno tiesiai iš butelio.

– Kur tėtis? – klausia.

– Dar negrįžo namo.

– Juk ne visam išėjo?

– Grįš, kai atsileis.

– Vadinasi, greit grįš.

Ir tik dabar mama pastebi peruką. Jos veidą pabudina nustebusi šypsena.

– Negaliu patikėti! Matau peruką!

– Ar ta puse užsidėjau? Nenorėčiau vaikščioti su kirpčiais pakaušyje.

Ji mažumėlę pataiso ir neišlaiko darkart nuodugniai neapžiūrėjusi.

– Ir pati tokio norėčiau! Nereikėtų vaikščioti pas Dručkį.

– Gal kurį šeštadienį galėsiu paskolinti. Bet dabar man jau metas.

Priešais vartus į parkelį stovi Glenas, Karstenas ir Bjornaras. Jie bėgte iki jo atbėga, ir Glenas prasibrauna į priekį.

– Išdavei?

– Aš ne toks, – atsako Hermanas.

Jie žvilgteli į peruką, tačiau pirštų nekiša.

– Vadinasi, tu ne toks?

– Ne ir dar kartą ne.

– Gerai padarei, Hermanai.

– Bet daugiau jos durų neberiškit. Antraip bus bėdos.

– Jie taip sakė? – paklausia Glenas.

– Aš taip sakau, – atsako Hermanas.

Laimė, kaip tik pasigirsta skambutis.

Statinė sėdi mokytojo suole ir sunkiai šnopuoja, susistūmęs dvi kėdes, kad išsitektų. Kai tik kas nors užsižiopso į peruką, jis kaipmat pokšteli lazdele į grindis. Viena Rubė apsimeta lyg niekur nieko. Net kiek perlenkia lazdą. Ant lentos Statinė nupaišęs keturiolika skirtingų rąstų rūšių ir žalia kreida užrašęs: *„Miškas ir miško naudojimas Norvegijoje."* Hermanas užsirašo sąsiuvinyje: *„Iš geros kokybės medienos gaminami baldai. Tikmedis nėra norvegiškas medis. Vaikų kambaryje naudojami pušiniai baldai. Valgomojo baldai gražūs iš beržo. Iš ąžuolo irgi gaminami geros kokybės baldai. Mokykliniai suolai pagaminti iš eglės."*

Staiga atsilapoja durys, direktorius žengia du žingsnius vidun, apsisuka ant kulno, ir visi jau stovi atsistoję. Statinė vos neįgriūna tarp dviejų kėdžių, bet galiausiai atsistoja, o tuo tarpu direktorius vedžioja akimis tarsi dviem patrankomis nuo vieno suolo prie kito, prašokdamas mergaites.

– Nutiko rimtas įvykis! – sušunka jis. – Sudaužytas mano kabineto langas! Jį sudaužė vakar vakare, nusikaltėlis pastebėtas!

Hermanas nebeišlaiko pusiausvyros, tarytum čiuožtų Frognerio stadiono posūkiu. Tenka vieną ranką ištiesti, o kita pasiremti į suolą, kad nepersimestų į kitą eilę.

– Aš įsakau kaltajam tučtuojau prisipažinti ir neuždelsti kankinimo! Kas tai padarė?

„Dabar ir perukas nebeišgelbės, – pagalvoja Hermanas. – Teks septynerius nelaimių metus praleisti kalėjime, o paskui dar tiek pat – cirke, kur mane rodys už didžiausią pasaulio neūžaugą."

Jisai jau nori kelti ranką. Bet už nugaros kyla sujudimas.

– Aš, – sako Glenas ir atsistoja iškėlęs ranką.

– Aš, – antrina Karstenas, mosikuodamas ranka.

– Ir aš! – pritaria Bjornaras, iškeldamas virš galvos abi rankas.

– Taip ir maniau! – šūkteli direktorius ir atsisuka į Statinę. – Taip ir maniau! Žengte marš!

Statinė, mažumėlę sutrikęs, griūna ant kėdžių, kurios bjauriai sugirgžda, tuo tarpu Glenas, Karstenas ir Bjornaras koja kojon išžygiuoja iš klasės.

Likusią pamokos dalį Hermanas piešia trispalvį medkirčio kirvį. Paskui užrašo: *„Rąstai keliauja į lentpjūvę arba celiuliozės fabriką. Mediena reikalinga ir popieriaus fabrikui. Rąstas keliauja į lentpjūvę. Ten iš jo išpjaunamos lentos. Taip pat jis patenka į celiuliozės ir popieriaus fabrikus. Popierius, ant kurio mes rašome, kadaise buvo rąstas."*

Kai pasigirsta skambutis, Rubė vikriai į jį atsisuka – lyg niekur nieko.

Hermanas akimirką palaukia prie vartų į Harelabeno parkelį. Tačiau nei Glenas, nei Karstenas, nei Bjornaras nepasirodo. Bet ateina Kiaušinis. Stabteli priešais Hermaną ir nuduria akis į peruką.

– Stovi čia? – paklausia.

– Kaip matyti.

– Jie dar ilgai nepasirodys. Jiems užduota penkiolika kartų dailyraščiu perrašyti „Kai giraitė pabunda".* Užtruks.

Kiaušinis žvilgteli į gatvę, bet iš vietos nesijudina.

– Tavo gražus perukas, – sako jis.

– Čia ne perukas. Čia tikri žmogaus plaukai.

Kiaušinis ilgai krapšto smakrą.

---

* „Kai giraitė pabunda" – psalmės pavadinimas.

– Hermanai, gal tu žinai, kodėl jūs vadinat mane Kiaušiniu?

– Norėčiau žinoti.

– Aš irgi, – sako Kiaušinis. – Beje, aš buvau Norvegijos prisitraukimų čempionas. 1953 metais.

Jis trumpam nutyla. Paskui vėl atgyja.

– Taip, taip. Kodėl Kartoną vadinat Kartonu, man klausti nereikia.

– Jūs klauskit, – sako Hermanas.

Kiaušinis neklausia. Tik garsiai nusijuokia ir nusiskubina šaligatvio link. Hermanas nepaleidžia jo iš akių. Netikėtai iš už kampo išnyra valytoja, ir jiedu abu praeina pro bažnyčią. „Kiaušinis ir baltymas!“ – šūkteli pavymui Hermanas, tačiau jie neužgirsta. Paskui pasirodo ir Kartonas: ilgais žingsniais pražirglioja per kiemą, žvalgydamas iš po skrybėlės ir garsiai vienas pats su savimi kalbėdamasis.

Hermanas perbėga į kitą pusę. Ir pasileidžia į statybų aikštelę Vikoje.

Atrodo, tarsi namas laikytų dangų. Jis beveik vien iš stiklo, permatomas, ir saulė, kabodama ant virvės virš Oslo fiordo, pripildo jį šviesos. Visas pastatas taip smarkiai švyti, kad Hermanas, net gerai jo neapžiūrėjęs, gauna nusukti akis.

Tada jis pamato kraną.

Už aukštos lentinės tvoros, kurią kažkas jau pradėjęs griauti, jis suranda būdelę. Pabeldžia į duris, jos pačios atsiveria. Kyšteli nosį vidun. Prie stalo sėdi du vyrai mėlynais darbiniais drabužiais ir žiūri vienas kitam į akis. Vieno veidas iki pusės apžėlęs barzda, kito – labai smarkiai įdegęs.

Hermanas krenkšteli. Jie neužgirsta. Jis išeina ir darkart pabeldžia.

– Užeik, po velnių! – pasigirsta balsas.

– Bet jeigu čia viršininkas, eik, iš kur atėjęs! – taria kitas balsas.

Ir jie ilgai juokiasi. Kai nustoja, Hermanas atidaro duris, ir jie vienu kartu atsisuka.

– Čia ne viršininkas, – sako barzdotasis.

– Jo laimė, – priduria antrasis.

– Dar ir kokia laimė, – pritaria trečias balsas, kurį Hermanas yra kažkur girdėjęs.

Ant siauro suoliuko palei langą guli tėtis su rankšluosčiu ant galvos.

– Tu greičiausiai Hermanas! – šūkteli įdegęs saulėje.

Tėtis kaipmat atsikelia ir nustebęs spokso, kol akys susiveda į žvilgsnį.

– Hermanas? Labas, Hermanai. Ką tu čia veiki?

Bet, Hermanui nespėjus atsakyti, abudu vyrai pakyla nuo kėdžių ir ištiesia jam stambius plaukuotus kumščius, apklijuotus pleistru.

– Aš – Bokalas! Malonu!

– O aš – Šerys! Arba atvirkščiai. Hermanai, tu jį matei? Tu ungurį *matei*?

Hermanas žvilgteli į tėtį, kuris nelabai išmano, ko griebtis.

– Na, mačiau, – atsako Hermanas.

– Milžinas turbūt buvo! Metro? Manai, buvo metras?

– Gal metras su puse. Nes didžioji dalis liko po vandeniu.

– Prisijunk kada prie mūsų, Hermanai! Ar pasakojau, kaip penkiasdešimt devintaisiais vieną sugavau? Tau teko girdėti apie Lochneso ežero pabaisą? Sliekas, palyginti su tuo, kurį pagavau penkiasdešimt devintaisiais Fredo Ulseno prieplaukoje. Žinai, kam panaudojau odą?

Dabar ir tėtis atsistoja.

– Hermanai, čia tai bent staigmena. Ar ko nors norėjai?

– Jis norėjo su mumis pasisveikinti! – rėkia Bokalas.

– Pamaniau, gal galėčiau užlipti į kraną, – tyliai pratarìa Hermanas. – Beje, aš nešioju peruką.

– Man bus garbė paskolinti tau savo šalmą! – choru ištaria Bokalas ir Šerys.

Hermanas pirmas ropščiasi keturšonėmis kopėčiomis, skaičiuodamas mintyse pakopas. Jos grublėtos, taigi nepaslys. Suskaičiavęs iki trisdešimt dviejų, pradeda iš naujo. Po juo lipa tėtis. Hermanas jaučia, kad jam tuoj apsisuks galva: žmonės apačioje maži tarsi spalvoti guminukai, kranas nuo vėjo linguoja, miestas staiga pasvyra ant briaunos, ranka pasiekiamas dangus pakimba statmenas, o jis pats nebesusigaudo, į kurią pusę kopia.

– Nežiūrėk žemyn! – šūkteli tėtis. – Mes jau beveik užlipom!

Hermanas užsimerkęs kilnoja rankas ir kojas nuo vienos pakopos ant kitos; šalmas sveria kaktą, visa aplinkui sūpuoja tarytum sapne. Tenka atsimerkti, kad susivoktų, kur jis. Jis vis dar čia, jis lipa į kraną ir mato, kaip apie jį nežmonišku greičiu sukasi planeta, kai tuo tarpu kiras iš kairės ramiai tupi vėjyje. Šalimais jo atsiranda tėtis, viena ranka apkabina jį per liemenį, kita atidaro kajutės duris. Jie įrėplioja vidun, ir Hermanas valandėlei prisėda, kol viskas nurimsta. Paskui nusiima šalmą ir apsičiupinėja peruką.

– Ar kas gali būti gražiau! – sako tėtis.

Hermanas nelabai supranta, ką jis turi galvoje, bet atsistoja šalimais ir jam pasidaro aišku. Amerikos laivas su dviem geltonais kaminais išslysta iš Oslo fiordo ir praplaukia pro Nesodeną, kur nuo namų sienų jau pradėjęs tirpti sniegas. Už Frognerio parko matyti kapinės, kur žemės guolyje ilsisi senelis. O miestą supa norvegiška giria, tanki ir žalia, su baltomis ežerų properšomis. Staiga Hermanas užmato Gleną, Karsteną ir Bjornarą, išeinančius iš mokykos kiemo – jų nykščiai ištinę, o ausys – lyg žiediniai kopūstai. Tuo tarpu Statinė stovi prie klasės lango ir bando iš trijų spalvų siūlų kuokštų surišti kutą. Prie Bišleto susikabinę už rankų vaikštinėja Kiaušinis su valytoja, o per kelis žingsnius nuo jų sėlina Kartonas. Hulda Hansen keliauja į grožio saloną, o Bigdiojaus alėjoje Dručkis atidaro duris savo senutėlei mamai ir įleidžia ją vidun. Majoštujoje daktaras su sesele apsiavę sportbačiais lipa laiptais, nešdami ant nugaros slides. O Kirkės keliu visu greičiu lekia Rubė, tempdama paskui save laikraščių vežimėlį ir nešdamasi rankoje milžinišką raktų ryšulį, ant kurio išrašyta „H“ raidė.

– Iš tikrųjų ungurys valo nenutraukė, – sako Hermanas.

– Ar ne gražu? Galėčiau čia gyventi!

Tėtis skėsteli rankomis.

– Aš pats jį nutraukiau.

– Matai Nesodeno laivą? Tenai! Neabejotinai „Princas“. Net ir jis iš čia matyti!

Hermanas mato, kad ten ne „Princas“, bet tėčiui nieko nesako.

– Kodėl jūs pykstat ant viršininko? – paklausia jis.

Tėtis patrina akis.

– Matai, šįryt jis nubraukė mums vieną darbo valandą.

– Aš pasitaupiau sunkiems laikams, – sako Hermanas. – Dvi kronas ir septyniasdešimt aštuonias eres. Nors, tiesą sakant, tie pinigai mamos.

Tėtis uždeda ranką jam ant peties.

– Ar mama pyksta?

– Nelabai.

Vėjas pajudina kraną, ir jiems tenka įsitverti.

– Man regis, ir aš turiu gylio nuovoką, – sako Hermanas.

Ir jie žiūri, kaip Amerikos laivas perplaukia pasaulio kraštą, ir geltoni kaminai prapuola pakalnėje.

– Gal dabar jau eikim namo, tėvai?

24

PAVASARIS

Hermanas stovi vidury erdvaus kambario. Visuose kampuose tamsu, šmėkščioja tiktai daiktų kontūrai: pintų kėdžių, radiolos, stalo, apdengto klijuote, verandos durų, kurios pačios užsivėrė, ir langų, kurie vis dar užkalti. Tačiau jis junta visus kvapus, junta stipriau nei kada nors anksčiau: senų žurnalų, kuriuos netrukus skaitys iš naujo, sausų dumblių, kurie subyrės tarp pirštų jam nė neprisilietus, ir praėjusių metų obuolių, kurių taip ir nesurinko. Saulė per kelias dienas taip prišildė namą, kad jis baigia iškepti su savo peruku – net pakaušį nusišluosto.

Paskui palei vieną langą randasi švytintis ruožas. Mama su tėčiu atveria pirmąją langinę ir vabzdžiai,

pabudę ant palangės, atsitrenkia į stiklą ir sumišę suzvimbia. Ir Hermanas mato, kaip kambarys, kuriame jis stovi, lėtai, bet užtikrintai prisipildo šviesos, kol galiausiai tėvai atidaro verandos duris, ir tėtis prisiglaudžia prie mamos, o gal atvirkščiai.

– Na štai, – sako Hermanas.

Pakeliui į miestą jis lieka stovėti denyje. Fiordas pilnas baltų burių, kurios tykiai kybo saulėje. Iš po peruko sunkiasi prakaitas ir graužia akis. Valandėlei net tenka pasitraukti į šešėlį prie lyno. Ir tada jis išvysta, kad laivas vadinasi „Flaskebekas". Jis atsimena senelio istoriją, kurios niekada neužmirš. „Tai bent pasisekė, – galvoja Hermanas. – Jie iškėlė „Flaskebeką" iš Indijos vandenyno dugno su visais žmonėmis ir pelėmis, ir parplukdė atgal į prieplauką B." Jis perbėga saloną ir suieško tėvus, nulindusius į giliausią kampą – jie nusipirkę ledų, kurie teka per pirštus.

– Ką paprastai meta už borto? – greitomis paklausia.

– Gal jūros liga susirgusius keleivius? – pabando tėtis.

– Nosines!

Mama taip garsiai nusikvatoja, kad „Flaskebekui" paskutinę kelio atkarpą tenka plaukti atbulomis,

visa laimė, kad Rotušės laikrodis nesustoja. Dabar ketvirtis po ketvirtos, gegužės sekmadienis, 1962 metai.

Kai grįžta namo, ir čia atidaro visus langus. Kitame kvartale repetuoja orkestras, kurį beveik nustelbia dviračių skambučiai. Tėtis jau vonioje, šveičia rankas ir lupa nuo pečių įdegį.

– Spėk, ką valgysim pietums? – klausia mama.

– Kuvies žukulių, – pasiūlo Hermanas.

– Ne ir dar kartą ne.

– Kepsnies žuvelių su grietine?

– Dešrelių, įvyniotų į blynelius! Juk ir mums reikia treniruotis, ar ne?

– Rekordas – aštuoniolika su pomidorų padažu, – praneša Hermanas.

Jis nueina į savo kambarį ir ilgai stovi prie lango. Gaublys sukasi, viršugalvis prakaituoja. Orkestras vis labiau artėja grodamas žinomą dainą. Ir Hermanas panūsta apgalvoti vieną klausimą. Jam teko girdėti apie žmogų, kuriam viskas prieš akis. Jis įdėmiai įsižiūri, tačiau akis už nieko neužkliūna. Nusisuka – už nugaros irgi nieko. „Laikui tikriausiai bus iškritę paskutiniai dantys“, – pagalvoja Hermanas. Galiausiai jis vis dėlto pamato: medžių pumpurai kitoje gatvės pusėje, tie atkaklūs pumpurai ima ir suskyla, ir iš jų

išsiskleidžia žali lapai, kurie galiausiai uždengia visą dangų. „Tai bent“, – pamano Hermanas.

Jis atidaro apatinį stalčių ir užsižiopso į jame gulinčią čiuožėjo kepurę. Bet vietoj kepurės išima herbariumą ir jį užbaigia. Tvirtai priklijuoja nugarėlę ir padeda ant palangės džiūti. „Jeigu šiemet nerasiu plukių, teks man visus metus plūktis“, – pagalvoja Hermanas.

Paskui jis nusliūkina į tėvų miegamąjį. Jų pižamos guli kaip papuola, o tėtis vėl mamos lovoje palikęs dvi skirtingas kojines. Hermanas atsisėda prie trijų dalių veidrodžio ir žiūri.

– Tu ir tu! – garsiai ištaria. – O senelis yra senelis, nors ir miręs!

Valandėlę galvoja.

– O Hermanas yra Hermanas, ir niekas kitas! Patikėkit manim.

Jis nusiima peruką ir vėl pažvelgia į veidrodį. Iš visų pusių apžiūri galvą: ji didelė, blizgi, beveik spindi. Uždeda ant galvos abi rankas, ji švelni, ją gera liesti, ji – ne guzas.

– Hermanas yra Hermanas, – pakartoja jis. – Patikėkit manim.

Paskui jis išlekia lauk, nučiuožia laiptų turėklais ir pasileidžia bėgti gatve. Tėvai stovi lange ir žiūri

pavymui, tačiau jam nėra kada. Atsiveria dar vienas langas, ir išlenda Butelius. Butelius sugrįžęs, jo veidas papilnėjęs ir galva išvėdinta.

– Kad jį velniai, koks gražuolis!

Butelius vos neišvirsta pro langą.

– Žiūrėk, Hermanai! Žiūrėk! Jie groja mums!

Trenkdamas visu garsu į gatvę įsuka orkestras, visos galvos tuo pačiu metu grįžteli, ir akimirksnį būgneliai išeina iš takto, o klarnetai paima per aukštą natą. Paskui juos traukia ilgiausia dviračių uodega.

Hermanas eina tolyn. Nelabai nežino, kur eina. Todėl nesustoja.

Christensen, Lars Saabye
Ch525 Hermanas : romanas / Lars Saabye Christensen ; iš norvegų kalbos vertė Aušra Bagočiūnaitė. – Vilnius : Gimtasis žodis, 2012. – 288 p.
ISBN 978-9955-16-402-9
Hermanui vienuolika metų. Jam staiga be jokios paaiškinamos priežasties ima slinkti plaukai. Mokykloje iš jo tyčiojamasi, jis sunkiai pritampa klasėje. Hermanas skaičiuoja žingsnius iki mokyklos, sudarinėja parke matytų skulptūrų sąrašus ir kalba archaizmais. Tačiau Hermano keistumas tarsi apgalvotas. „Ar tu sergi, Hermanai, ar nebenori augti?" – klausia tėtis, kai sūnus atsisako valgyti. Šis klausimas tarsi pakimba ore, ir mums lieka toliau sekti, kaip vaikas bando minti suaugusiųjų pasaulio paslaptis.
UDK 821.113.5-93

Lars Saabye Christensen
Hermanas
Romanas

Redaktorė *Romena Račkaitytė-Čepaitienė*
Maketavo *Ramunė Girniukaitienė*
Viršelio dailininkė *Eglė Gelažiūtė-Petrauskienė*

SL 098
Išleido leidykla „Gimtasis žodis"
Rūdninkų g. 10, 01135 Vilnius
El. p. gimtasiszodis@takas.lt
http://www.gimtasiszodis.lt
Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė"
Vakarinis aplinkkelis 24, 48184 Kaunas
www.spindulys.lt

Hermanui vienuolika metų. Jam staiga be jokios paaiškinamos priežasties ima slinkti plaukai. Mokykloje iš jo tyčiojamasi, jis sunkiai pritampa klasėje. Berniukas skaičiuoja žingsnius iki mokyklos, sudarinėja parke matytų skulptūrų sąrašus ir kalba archaizmais. Tačiau Hermano keistumas tarsi apgalvotas. „Ar tu sergi, Hermanai, ar nebenori augti?“ – klausia tėtis, kai vaikas atsisako valgyti. Šis klausimas tarsi pakimba ore, ir mums lieka toliau sekti, kaip vaikas bando minti suaugusiųjų pasaulio paslaptis.

Hermanas – širdį verianti romano figūra. Jis sielvartauja, kad yra atgrasus kaip Noterdamo katedros kuprius. Berniukas pagarbiai bijo tėvo, kuris yra aukštas vyras, jam ūgio priduoda dar ir kranininko darbas. Dešimtmečio pastangos atkurti prasmę ir tvarką atsitiktiniame, nenuspėjamame pasaulyje labai gražiai iliustruojamos, kai jis tariasi perėmęs vairuoti tėvo kraną. Didžiuliu kabliu iškelia iš lovos miegančius tėvus ir nuleidžia juos į obelį. Paskui pačiumpa mokyklos peštukus ir patupdo į tualetą. Tačiau senelio nekliudo. Nekliudo ir kitų skriaudžiamų knygos veikėjų – Buteliaus ir Skruzdėtos tetulės.

Hermanas – nepaprastai gražus vaikiško kitoniškumo, bundančios aistros ir pamažu suvokiamo ribotumo paveikslas.

Lars Saabye Christensen (g. 1953) – žymiausias šiuolaikinis norvegų rašytojas, poetas, scenaristas ir dramaturgas, tarptautinių premijų laureatas. Labiausiai jį garsina romanai. 1984 m. pasirodžiusi knyga *Bitlai (Gimtojo žodžio* leidykla žada ją išleisti 2013 m.) vadinama autoriaus literatūriniu proveržiu. Hermanas išėjo 1988 m. ir tais pačiais metais gavo Kritikų premiją. Po dvejų metų pastatytas to paties pavadinimo meninis filmas. Knyga išversta į daugiau kaip 20 kalbų ir iki šiol leidžiama pakartotiniais tiražais.

